Coperta de DONE STAN

Editura SAECULUM I.O.
ISBN 973-9211-23-2
Editura VESTALA
ISBN 973-9200-18-4

MIRCEA VULCĂNESCU

RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

Cu o prefață
de
TITUS BĂRBULESCU
Postfață
de
HORIA STAMATU

Editura SAECULUM I.O. Editura VESTALA
București, 1999

Regele Ferdinand I decorează un drapel

Mircea Vulcănescu

Am cunoscut mai bine seminarul de sociologie și pe cei care îl dirijau. Pe „patron“, Dim. Gusti, nu–l vedeam decât la cursurile magistrale. Înțepat, iritabil, fâșneț, avea o inteligență așa de fluturatică – cam așa se exprima Eminescu vorbind de anumiți boieri conservatori care nu apreciau stilul lui polemic la *Timpul*, de boiernaș mărunt, de răzeș de țară! – încât parcă și ideile *Școlii de la București* de sociologie, ce ni le lansă în prelegerea de deschidere, dobândiră în lecția a doua, a treia, prin repetiție, un fel de strălucire de prospect publicitar, obsesional: *La Vulturul de mare cu peștele în gheare!...* Prin ce minune, în jurul lui, toți colaboratorii, toți erau de o aleasă și rară calitate: onestitate și modestie în expunere, temeinică pregătire științifică? Îndrăgostiți de problemele de fond ale culturii și civilizației românești, informați pe teren despre realitatea românească, de toți îmi aduc aminte cu recunoștință și emoție; de la fiecare, deși deosebiți ca formație științifică sau convingeri politice (gama opțiunilor lor politice se întindea de la „dreapta“ ideologiei legionare până la „stânga“ socialist–marxistă), am învățat ceva din „prospect“, un mădular viu și concret din corpul complex al realității românești dintre cele două războaie. Care, evident, tratată formal ca o tablă de materii nu putea fi decât veleitate științifică, stropită baptismal – adică metodologic –, când de un G. Tarde, când de un Em. Durkheim, când de „onoratul și marele prieten al nostru – nu–i așa? – d–l X de la *Collège de France!“* Ifos academic, rostit solemn și cam fârnâit... Totuși, când văd astăzi după atâția ani de așezare a ideilor și amintirilor, când am în fața ochilor

Sociologia Militans, sau mai ales *Enciclopedia României*, superbul in–folio în mai multe volume întocmit sub direcția și autoritatea profesorului D. Gusti – care cuprinde, necenzurat, toată istoria civilizației României Mari, sigur că omul și cărturarul care a făcut–o merită respect și admirație. Fu, așadar, un mare animator și semănător de entuziasme științifice, ge-nerosul iubitor și ctitor al sociologiei românești, așa cum Caragiale este creatorul teatrului românesc. Ne place sau nu ne place, dar aroganța academică, ușurătatea ei, bârfa balcanică, opuse bunăoară gravității sumbre a lui Pârvan, gravității virulente și luminoase a lui Eminescu, cântecului iredentist al lui Goga, cântecului firii al lui Blaga, umorului țărănesc – adică bun și frământat ca pâinea – al lui Creangă, toate sunt românești...

Dintre cei 5–6 conferențiari și asistenți, îndrumători de seminar, mi se pare că nu a mai rămas nici unul în funcție universitară după 1945, nici în viață astăzi după anul XXX al exilului intern și extern*. Unii au dispărut prin mimetisme administrative, alții s–au afir-mat „politic“, un moment – știu eu ce o fi fost în sufletul lor? – alții au murit eroic. Dumnezeu să–i odihnească cu drepții! De aceștia voi vorbi, mai exact de acela care, simplu conferențiar, ba chiar asistent, dacă nu mă–nșel, căci nu trecuse doctoratul, a fost pentru mine și cei care aveau 20 de ani în vremea aceea, șansa de a fi întâlnit inteligența dăruitoare a maestrului menit să facă învățăcei. Marea, cea mai frumoasă inteligență, cea mai fertilă în comunicarea ei ce mi–a fost dat să întâlnesc pe pământ și sub cer românesc: MIRCEA VULCĂNESCU.

Era un om înalt și gras, părul și ochii negri, trăsăturile feței erau fine, nasul, gura, frumos desenate, pielea albă, nici o zbârcitură pe fruntea înaltă. Mobil, cu gesturi vii, se deplasa totuși cu oarecare efort din cauza complexiunii de artilerie grea. Puțin peltic: ș–urile,

* Articolul scris în 1976.

s–eurile se telescopau, defectul dispărea după prima replică, încorporându–se într–o frază armonioasă, amplă, de o claritate de izvor țâșnitor. Mă înțelege cine a băut la izvor și și–a spălat fața colcăită de transpirație și de arșiță, după un suiș obositor spre un Ceahlău pietros dar accesibil. Mircea Vulcănescu era, întâi, o abluțiune purificatoare, o „tabula rasa“ a funinginei spiritului. Te izbea, apoi, densitatea ideilor și ușurința cu care se înlănțuiau într–o expresie curgătoare, orân-duită muzical pe trepte, cu o ordonanță internă și contra–punct de partitură de Bach. Spiritul unui om cu inteligență cercetătoare are tendința să serieze o problemă în două, în trei, mai rar în patru categorii raționale antinomice, contrarii sau convergente. Așa proceda, bunăoară, Tudor Vianu. Efortul acestuia era laborios, aproape fiziologic, în înaintarea pas cu pas, încet, cu pauze, răsturnări de argumente, citații savante și, la sfârșit, o străfulgerare de sinteză personală care se proiecta pe textul supus analizei, în chip de concluzie. Pasiunea cercetătorului se comunica auditorului în cursul „travaliului“. Participai la o tensiune; rezultatul, însă, nu te mai interesa decât anecdotic, aveai sentimentul că „*point n'est besoin d'espérer pour entreprendre.*“ Efortul în el însuși era spornic prin calitatea lui didactică și de suferință fizică. Despre L. Blaga, iarăși, se spunea că „*tace*“ continuând, detașat de interlocutor, să–și elaboreze romanul metafizic... După cum Sadoveanu zicea: „*săd!*“ cînd cineva încerca să–l prindă în jocul catihetic al întrebării și răspunsului. Despre Nae Ionescu – că *ascultă, provoacă* și *intră–n joc.* Maieutica lui era a Sfântului Pavel, din epistola către Corinteni (I, 9, 21): „*Cu cei ce n–au lege, m–am făcut fără lege, deși având legea lui Christos, ca să–i câștig...*“

Mircea Vulcănescu nu semăna cu nici unul, sau, poate, pe toți îi asimilase, depășindu–i într–o maieutică a lui, personală. *Asculta, stârnea* interesul discuției, *seriá* problema în nenumărate trepte, ca într–un drum al crucii, întrerupt de popasuri determinate.

La limită, procesul seriei putea ajunge la 24 discriminări graduale, tot atâtea „strofe“ - icoase și condace - cât în *Acatistul Sfintei Fecioare*. Formula fără efort, *firește*. Niciodată n-am auzit un cuvânt impropriu sau inutil ieșind din gura lui. *Rostit*, pentru el, însemna în același timp *rostuit*, adică la locul just. Cred că pleca tot de la Sfântul Pavel: „... *mai bine să rostesc cinci cuvinte cu înțeles, ca să învăț pe alții, decât zece mii de vorbe în limba insuflată*“ (Cor. I, 19). Creștinul din el era dublat de filosoful aristotelician, pasionat de cunoaștere, dar și de comunicare, de contact cu sensul originar al cuvintelor. Vorbea, bunăoară, de *firea cuvintelor*. Dificultatea de a comunica stă în formulare. Formulezi cu ajutorul cuvintelor. Iar cuvintele sunt bani, au circulat ieri, circulă astăzi. Dar, Cuvântul este mai ales substanță de viață și har dumnezeiesc: *„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul“*. (*Evanghelia lui Ioan*). *Cuvânt* înseamnă, deci, dialog între făcător și lumea făcută, între Creator și creație. El trebuie rostit, *firește*, în inima naturii interne și externe. *Firea* românului este și una și alta; adeziunea lui la natura exterioară purcede din cuvânt: *a fi, fire*... De aci sentimentul țăranului român de a fi în sat și natura lui înconjurătoare, spre deosebire de cultivatorul occidental a cărui natură (*être*) tinde spre oraș, se „citadinizează...“. Mircea Vulcănescu vorbea apoi despre fire ca despre o frăție a oamenilor în sânul creației, care este artistic plăsmuită și mereu plăsmuitoare de artă. Efortul artistului stă între îngerul din dreapta și necuratul din stânga, între sfințenie și demonie... Dar sentimentul românului este că arhetipurile frumuseții vin din rai. De aci, grija lui de a se pregăti de moarte înfrumusețându-se, călcând peste necuratul din stânga și, într-un fel, mântuindu-l. Pot închina lui M. Vulcănescu gândurile de el închinate pictorului Sabin Popp (în *Gândirea*, *Gânduri pentru pomenirea pictorului Sabin Popp*): ...lângă el „aveai sentimentul că intri într-o împărăție de ceasuri clăditoare ce mi-au fost date în viață, bucuros de a fi descoperit cheia de boltă a creației“.

Într-o dimineață de toamnă, am început seminarul de *Introducere în filosofie*. Vreo 10-15 învățăcei așteptam să vină maestrul. Așteptând, ne priveam unii pe alții cu băgare de seamă, fără să ne cunoaștem, judecându-ne în sinea noastră ca între orătănii necuvântătoare, după strâmbături. Unul avea fruntea teșită, altul foarte încrețită peste niște ochi holbați; unul închidea un ochi mai iute și mai des decât pe al doilea; altul își freca o șuviță de păr, cu nasul lung adulmecând într-un caiet, citind, îndreptând; unul își făcea vânt cu *Universul Literar*, cu aerul că îi miroase a ceva supărător. Poate a mitocan, poate a filfizon! Altu-și rodea unghiile... Ce curioasă mi se pare astăzi, după atâta vreme în care amintirile s-au cristalizat, prima întâlnire între tineri destinați să-nvețe a cugeta. Cugetam unii despre alții, sentimentul dominant era de ostilitate: Cine-i ăsta? Ce vrea? Ce-i în capul lui?... Câteva fete formau un grup aproape compact, comunicând surâzătoare între ele. Le azvârleam câte o uitătură pe furiș, pândind parcă din partea uneia aprobarea sau blamul. În fond, procesul „umanizării“ omului are două resorturi: unul psiho-somatic, te definește în funcție de voința ta de putere; altul este cultural, te definește în funcție de adeziunea „celuilalt“, la structura ta culturală aparentă; îți place sau nu-ți place cum gândești, fiindcă te judecă o fată frumoasă, un public, un învățător. *„Vous êtes beau“*, spunea frumoasa din *l'Apollon de Bellac*, de Giraudoux, dănțuind din birou în birou, funcționarului înăcrit și covârșit de hârtii mucegăite; iar acesta, din microb cenușiu, odată s-a luminat... Dacă și primul și al doilea resort s-au tocit, urmează destrămarea, un fel de moarte surdă și chioară...

La ora 10 s-a deschis ușa. Intră, suflând ca o locomotivă, Mircea Vulcănescu. Știam că este foarte ocupat. Trecuse întâi pe la Ministerul de Finanțe, unde

era directorul vămilor. Păşeşte spre catedră, îşi pune servieta, se întoarce către noi şi, în timp ce-şi ordonează respiraţia, ne înconjoară din ochi cu o privire directă, scrutătoare, oprindu-se la fiecare. Ochi negri, strălucitori, mâinile fine, contrastând cu corpul mare, se deschid şi se închid, degetele se destind, se resfirează, se împreună, căutătoare, ca într-o pâlnie receptivă, de oficiant. (Într-o zi, l-am văzut la televiziune pe Henri Langlois, arătând reporterului muzeul cinematecii. Prezentat „en gros plan“, din faţă, am tresărit: în degetele fine şi mobile, în privirea intensă, în mişcările zvelte de trup greu, l-am zărit o clipă - vedenie! - pe Mircea Vulcănescu.)

— Vom învăţa astăzi cum se întocmeşte o dizertaţie filosofică. Vom proceda împreună la însăilarea planului, plecând de la o temă pe care mi-o veţi da d-voastră, voi copii... Dumneata, în prima bancă, ce te interesează în filosofie?

Pe fiecare ne-a întrebat ce ne interesează şi fiecare am răspuns ce ştiam, chiar mai mult decât ştiam, dând bibliografie savantă, lecturi începute sau proiectate. Profesorul ne asculta cu multă atenţie, lua note într-un carnet nou început, în care ne-a însemnat pe fiecare cu nume, prenume, studii paralele, limbi clasice, limbi străine. După ce ne-a trecut pe toţi în revistă, compulsă notele, le cântări: recolta era abundentă. Eram foarte savanţi şi foarte curioşi de cele filosoficeşti: Kant, Sfântul Toma de Aquino, Aristotel, Platon, Descartes, Hegel, Marx, Bergson, Kierkegaard, Spengler, Vasile Conta, Dostoievski, Eminescu, Tolstoi, L. Blaga, Nae Ionescu, Sfântul Augustin...

Profesorul şi-a-nchis carnetul, s-a sculat, a coborât de pe estradă printre noi:

— Ei, acum vom începe, zise el cu un infinit farmec maliţios, prin *a uita tot ce ştim.* Începem prin a face „tabula rasa“ şi a construi un plan pe tema: *Ştim că nu ştim nimic.* Ca să ştim ceva, pornim de la un material dat. Dar de cine? De cine-mi place... Despre ce? Despre ce văd şi pipăi, eu cu mâna mea... Ce ştim? că nu ştim, dar poate vom şti ceva. Acesta-i materialul şi ipoteza de urmărit. Din ignoranţă trebuie să iasă ceva, odată observată, judecată. Iese o obscuritate fecundă, ca dintr-o magmă informă din care se lămuresc nişte noduri cu vine de metal preţios. Le alegem, le curăţim, le şlefuim. Cum? Cu ajutorul unui aparat care se numeşte inteligenţa critică, sau metoda. Eu l-aş numi, mai simplu: *mosorul cunoaşterii...*

Şi atunci scoase din buzunar un mosorel cu aţă. Apucă capătul firului. Încet, cu aplicaţie meticuloasă, îl desfăşură lungime de un metru aproximativ. Îl rupse. Făcu mai multe noduri, unul mai mare la căpătâiul final.

— Acesta-i aparatul metodologic, continuă profesorul, sau, practic, instrumentul de măsură al soldatului pontonier... Un fir diriguitor, aplicat materiei măsurabile. Orice crâmpei de ignoranţă poate fi cifrabil sau formulabil. Şi dacă ignoranţa poate fi formulată, înseamnă că ea nu mai este opacă şi străină mie, ci provocatoare, ci permeabilă mie, atât cât o pot măsura şi comunica altora: *ştiu că pot şti*, confruntându-mă cu alţii. Şi iată, planu-i gata: *primo*, o întrebare; *secundo*, ce zic unii, ce zic alţii; *terzio*, ce zic eu. Ce zic eu, este răspunsul, nodul final; concluzia.

Apoi, şi-a pus mosorelul în buzunar. S-a uitat la noi cu un fel de bucurie de copil care a demontat o jucărie, dându-ne-o nouă s-o dregem.

— Dragii mei, orice dizertaţie filosofică este o operaţie de soldat pontonier, în bună parte manuală. Ea consistă în gesturi repetate, în exerciţiu logic, în stabilirea de raporturi armonioase şi divergente, care nu se-nşurubează toate unele în altele, ci se desprind în serii de cunoaştere parţială, învârtindu-se fiecare, ca nişte bile în rulmenţi autonomi... Peste ele, se încheagă un ansamblu de tensiuni contradictorii. În ele cântă meşterii cântăreţi din Nürnberg... Fiecare meşter ştie ce face, de aceea cântă cum alţii se roagă!...

Câteodată opera însăși cântă o melodie nouă, o nouă viziune globală a vieții, a universului. Aceasta-i altceva, aceasta-i lumea artistului. Eu nu vă cer decât să-mi demontați un mecanism de gândire în raporturi logice, să-l explicați. Cinstit, cu simpatia pe care ți-o inspiră efortul celui ce și-a ars puterea de creație într-o operă și pe care ai satisfacția de a-l cunoaște în intimitatea lui: un om la „masa lui de brad“ și mărturia scrisă de ce poate un om... Data viitoare, vom demonta împreună *Antinomiile* lui Kant. Cine ne face o expunere liminară? Romulus?...

Profesorul ne cunoaște de-acum, pe fiecare, pe numele mic. Dar ceea ce era și mai straniu, ne cunoșteam între noi, ucenicii. Un curent de simpatie străbătuse prin inimile noastre, de emulație leală. Ne înfruntam cu plăcere. Nu mai vedeam nici o frunte teșită, nici un tic. Chipurile din jurul meu erau luminoase, fetele iubitoare. Așa am început, cu dragoste, să descifrez texte obscure și limbi moarte.

*

Prin anii 1941–1942, România era angajată în război. Frontul era încă departe în Rusia, veștile rele. Mircea Vulcănescu, promovat subsecretar de stat la Finanțe, era din ce în ce mai ocupat, din ce în ce mai rar în mijlocul studenților. Câțiva prieteni ai lui, sub impulsiunea lui Constantin Noica, au hotărât să facă un cenaclu: *Izvoare de filosofie*, menit să întrețină o activitate liberă de contingențe, să scoată o publicație, poate un dicționar filosofic. Cele două numere care au apărut, de altfel, sunt astăzi rarisime, prețioase mai ales pentru ce a dat M. Vulcănescu. – Hai, Mircea, scrie despre *Firea românului*, îl îndemna C. Noica. De fapt, el era izvorul izvoarelor, iar Dinu Noica, redactorul neobosit, stimulând, compilând, scuturându-ne cu blândețe din cotidianul sumbru sau frivol, cu sentimentul că eram în ceasul al 12-lea, în ajunul unei căderi în istorie, din care cine știe când

ne vom ridica. Din ce vremi, din ce altă omenie, sau neomenie?... Ne întâlneam seara, întâi într-un beci al Teatrului Național, fostul, acum dărâmat, din Calea Victoriei. Venise frigul, fiecare aduceam 2–3 lemne vârâte sub palton. Parcă-i văd pe profesorii Floru și Bogdan, scoțând din buzunarele adânci, din geantă, lemne tăiate frumos, uscate; pe Dinu Noica purtând o tașcă plină, peste caiete și hârtii; Sandu, Mișu și cu mine, mai multe, într-o valiză, că eram mai tineri... Petre Țuțea uita întotdeauna, Nea Fănică (Ștefan Teodorescu), se mulțumea să aibă chibrite. Ne perpăleam toți în jurul focului ce începea să dogorească așteptând să vină maestrul. Venea, suflând mai tare ca soba bună de teracotă, venea ca la facultate, de la minister. – Dragii mei, iertați-mă, a trebuit să stau la o „conferință de sinteză“ a ministrului, – generalul Potopeanu –. El vede situația militară bună, mie mi se pare amăgitoare. Caucazul e o Fata Morgana. Drumul petrolului este o necesitate a strategiei și logisticii germane, pentru noi e calvarul corpului de cavalerie... Joncțiunea cu Afrika-Korps este vitală pentru nemți, este costisitoare și himerică pentru noi... Dar știu că Dinu vrea să ne spună altceva.

— Dragă Mircea, vrei să vorbim despre dicționar, apoi de sumarul primului număr din *Izvoare?* zise acesta, deschizând un caiet, punând rânduială în hârtii.

Ce scumpe și atemporale îmi apar astăzi discuțiile de atunci! Sporite în arhetipuri de mirabilă sământă, îngropată în cimitire sub stele și lună! Petre Țuțea contesta tot, cu demonie. Dinu Noica programa cu răbdare: – Tu faci asta, tu asta. Voi, copii, să-mi traduceți din latina medievală *De Monarchia*, de Dante, este perfect inactuală. Mircea...

Mircea Vulcănescu se apără că n-are timp; apoi relua tot materialul, ne formula planul și sumarul definitiv. C. Noica nota mulțumit, închidea caietul, fixând întâlnirea viitoare. Ne angaja să nu fim leneși – căci lenea e podoabă de estet decadent, de imperiu

în descompunere. Noi nu putem fi imperiali, ci suntem humă cu ochi din Humulești, călcată, violată, uneori cu rod, de veniturile istoriei, dar frământată numai de noi, de țărani harnici...

Când frigul s-a întețit, ne întâlneam acasă la Mircea Vulcănescu. Intram unul după altul în salonul cald, căptușit cu etajere de cărți; o credență de marmură, un vas cu flori, deasupra un tablou tot cu flori – nu-mi mai amintesc –, poate un Tonitza, un Luchian? În unghiul salonului, un pian. Ne cântă într-o seară, maestrul, rugat de noi, o sonată de Schumann, o baladă și un studiu de Chopin... Pe masă, o tavă imensă cu prăjituri, sticle cu vin alb, cupe, farfurii de faianță. Maestrul sosi, ca întotdeauna, după noi, răsuflând din greu și fericit să fie primit de noi, oaspeții lui, scuzându-se c-a întârziat, reținut de o conferință mi-nisterială, de sinteză.... Ne-a vorbit în seara aceea de *Isihaști* și *Rugăciunea lui Iisus... Grigore Palama* a fost torturat ca și Pascal de problema harului. Dar natura răsăriteană a grației stă în sfințenie, cu pasiune, în lipsă de argumente raționale a dreptei credințe – în timp ce, în apus, natura scolastică a grației se usucă, tălmăcindu-se în paradigmele rațiunii... *Rugăciunea lui Iisus* nu poate fi decât contemplativ-ortodoxă. Îl chemi, repetat neîntrerupt, în ritmul respirației, până când inima „înghite pe Dumnezeu și Dumnezeu înghite inima".

Nea Fănică începea să înghită vârtos din prăjituri, bodogănind eliptic: – Da, așa, oarecum; lumină, amintire – mecanică psiho-somatică... Mircea Vulcănescu zâmbi și ne pofti pe toți să ne servim, servind el însuși pe cei mai sfioși. Apoi reluă, în timp ce bunătățile dispăreau în ritm repetat și voios:

— Numele reprezintă puterea celui care îl poartă. Zicând cinci cuvinte: *Doamne miluiește-mă pe mine păcătosul!*, de sute, de mii de ori, ființa contemplativului este străbătută și covârșită de lumina harului. Această contopire cu lumina harului, o numesc isihaștii *amintirea lui Iisus*. Sigur că nu oricine e în stare să simtă numele lui Iisus mai „dulce ca mierea". Mistica este o depășire a puterilor noastre și o dilatare a forței de receptivitate pe măsura dragostei divine. Există dragostea divină?... Există, ontologic, o parcelă de infinit muzical cu care ne-am născut. Există o sămânță a vieții care nu poate germina decât din dragoste... Există *cuvântul*, adică minunea expresiei, prin care un om, blestemându-și soarta, sau chiar pe Dumnezeu, îl recunoaște... Dar să revenim la isihaiști: „Iisus este cuvântul prin care Dumnezeu a făcut lumea". Prin cuvânt – cinci cuvinte repetate până la sincopă –, omul are o străfulgerare de lumină, care este semnul contopirii lui cu Dumnezeu. De aici purcede „iubirea de frumusețe" (filocalia) a monahului ortodox. Rugăciunea lui pe munte, în sihăstrie, rostită necontenit, cu capul aplecat și mâinile întinse, e „făcătoare de Dumnezeu și născătoare de lumină". Poate așa au văzut lumina taborică cei trei ucenici, Petre, Iacob și Ioan, inițiați în chip tainic de Dumnezeu... Însă, sihăstria și vocația ascezei vine câteodată peste tine și din lume; dintr-o provocare și din iubire pentru provocator; dintr-o suferință, o mare suferință, chiar o moarte pe care o asumi, iluminându-l pe el, pe călău, și încălzindu-l cu arderea lui. Muntele Tabor e-n timp, în noi, când bate miezul nopții...

Rosti apoi, cu un fel de delectare gravă: – Moartea trebuie să fie un îngheț toropitor în noapte.

— Și viața niște amiezi desfătătoare ale trupului, bodogăni iar Nea Fănică, care, acum, turna în pahare.

Am glumit, băut și mâncat, unii cu măsură, alții fără. Mircea Vulcănescu devenise din nou comunicativ, voios și parcă dornic să ne cerceteze pe fiecare, să ne asculte și să formuleze apoi rostul definit, în lumea nebună care ne înconjura și se dezarticula în timpul și spațiul românesc.

— Nu, Dinule, tu ai dreptate, nu eu. Într-o lume

bună au înflorit mediocrii, istorico-academicii, „foștii" lupători, pontifianții, fonfii... În cea nebună, trebuie să se nască mucenicii, profeții, vizionarii, eroii anonimi, fecioarele care pun untdelemn în candelă. Nebunii pentru Hristos.

— Nu, dragă Țuțea, inteligența nu-i luxul săracilor, ci neputința bogatului de a crea. Cum spui: între „wortmasturbation" și candoarea olarului mut, înverșunat pe roata lui făcătoare de ulcioare cu „mijloc de sfinte păcătoase fete", dăinuie o substanță menită să cânte universal. Întrebarea este: cine o ascultă? Cine o pricepe?

— Floru, iubitule, tu niciodată n-ai rostit o vorbă urâtă... Ia spune-mi, ai înjurat vreodată, la mânie? - Nu...

— Voi, copii, - ni se adresă nouă, - voi când plecați pe front? Eu am fost prea tânăr în primul răboi, prea vârstnic acum. Nu e un privilegiu, oh! nu - ci soarta martorilor neoculari. Așezăm experiența altora, din auzite. Voi aveți bucuria unică de a fi în așezământ, în inima lucrurilor. Întâmplările, bune-rele, ale voastre sunt. Să nu le ocoliți, nici uita... Lumea voastră este norocul vostru. Nu se poate să nu-l iubiți. Cu el vă veți petrece în nenorocul istoriei noastre... Cine știe, cine-i va cânta tâlcul? Cine? Când?...

*

Cum s-a stins Mircea Vulcănescu? Cam prin anii 1948-1950 fu judecat și condamnat la temniță grea, în lotul foștilor demnitari din guvernul generalului Antonescu. Fu închis la Aiud, alături de multe victime din toate orizonturile spirituale și politice ale României învinse. Era păzit de fiare cu chip de om (cel care mi-a povestit calvarul lui, i-a fost ortac și interlocutor în „symposioanele", pe care continua să le conducă, seara, la cina caldă, de arpacaș, a osândiților)*. Slăbise

* Raportate de Traian Herseni într-o conversație la Paris.

cât în tinerețea lui; înalt, supt, răvășit trupește, haina vărgată îi aluneca pe umerii osoși; numai ochii, mai frumoși ca niciodată, străluceau în fundul cearcănelor. Nu putea dormi, ochii, tot timpul deschiși, dogoreau fuliginos peste cei care îl ascultau, peste gratii și sârmă ghimpată. Nu putea îndura fiarele cu chip de om. Îi certa, refuza corvezile, îi învăța românește... Șeful temnicerilor s-a supărat într-o seară de iarnă, cu ger de bobotează. S-a supărat, adică cum, el, un om prost, de altă limbă - adică de alt neam, după cronicari -, să primească lecții de la un „domn boier fascist"?! L-a pedepsit cu „secretul". Din încăperea cu fum și respirație apăsată, dar bună a condamnaților, a fost mutat în „turn", într-o celulă cocoțată în cetățuia închisorii.

A doua zi dimineața, Mircea Vulcănescu devenise un sloi de gheață, după o noapte petrecută pe un ger de -20 de grade. Așa l-au aflat șeful temnicerilor de altă limbă și tovarășii săi, a doua zi dimineața. Țurțure de gheață, cu ochii deschiși, mort cu ochii vii. Se făcu ziuă, dădu soarele. Din țurțurele cu ochii vii, s-a toropit atunci o lacrimă; apoi alta, alta, prelingându-se și împreunându-se în sânul mumei-fire cu cele ale osândiților de limbă românească, în acea dimineață de iarnă, când aceștia și-au luat rămas bun de la răposatul Mircea Vulcănescu, închinându-se, șoptind: Să-i fie țărâna ușoară și Dumnezeu să-i ierte pe călăi - căci numai de la El poate veni iertarea... De la cea mai frumoasă inteligență românească pe care norocul m-a învrednicit s-o cunosc în Țara de dincolo de ceață.

Paris, 1975

TITUS BĂRBULESCU

Notă asupra ediției

Textul pus la dispoziție de doamna Ioana Maria-Mărgărita Vulcănescu, fiica filosofului, reproduce ultima formă dorită de autor, după Mircea Vulcănescu: *Războiul pentru întregirea neamului*. Extras din *Enciclopedia României*, volumul I, Statul. București, Imprimeria Națională, 1938.

Stabilirea textului a fost făcută în redacție după următoarele criterii:

– Au fost păstrate particularitățile stilistice ale autorului și s-au modificat, conform normelor ortografice în vigoare, numai anumite forme de limbă:

e la inițială absolută sau de silabă a fost transcris *ie*, corespunzător pronunțării reale cu iodizare: *boer/boier, eri/ieri, vuet/vuiet.*

u final nu a fost transcris, reprezentând o simplă grafie: *întâiu/întâi.*

s urmat de o ocluzivă sonoră, de o lichidă, de o nazală sau de *v* a fost transcris z: *răsboi/război, isgonit/izgonit, asvârli/azvârli.*

ci urmat de *n* s-a menținut în: *obicinuit, vecinic.*

Au fost transcrise întocmai formele duble: *care/cari* (pentru plural).

Grafia arhaică *noui* a fost redată prin *noi.*

Denumirile lunilor și zilelor au fost adaptate ortografiei curente: *Octomvrie/octombrie, Martie/martie, Luni/luni.*

În transcrierea numelor de popoare a fost înlocuită majuscula inițială cu literă de rând: *Românii/românii, Rușii/rușii.*

Au fost întregiți termenii militari care erau prescurtați: *div./divizie, batal./batalion, reg./regiment, bg./brigadă, det./detașament, col./colonel, gl./general.*

Au fost despărțite în două cuvinte formele de limbă: *dela/de la, nicio/nici o, pentrucă/pentru că.* Altele au fost unificate într-un singur cuvânt: *miază-noapte/miazănoapte.*

Greșelile de tipar au fost corectate tacit.

PREGĂTIREA RĂZBOIULUI

Situația la moartea regelui Carol I

Moartea îndurătoare curmase brusc chinul sufletesc al marelui om de caracter care fusese regele Carol I. Pus la grea cumpănă între obligațiile sale de monarh constituțional și glasul sângelui unit cu credința jurată în tinerețe steagului german, Carol I își făcuse datoria de rege până la capăt. Cu știința lui, Brătianu încheiase, la 18 septembrie (1 octombrie) 1914, convenția secretă care asigura Rusiei neutralitatea binevoitoare a României, înmormântând astfel tratatul nepublicat, din 1883, cu Puterile Centrale, și confirmând noul curs al politicii externe românești, inaugurat cu vizita țarului la Constanța, petrecută cu un an mai devreme. *Omul* nu a putut însă rezista încercării din care *regele* ieșise biruitor, și Carol I își dase sufletul în mijlocul poporului său, îndurerat și îngrijorat de vremile ce aveau să vie (3/16 octombrie 1914).

Sfios, dar însuflețit de o conștiință adâncă a răspunderii sale monarhice, stimulat de personalitatea puternică și fermecătoare a soției sale, regina Maria, noul rege, Ferdinand I, trebuia să facă față, de îndată, unor împrejurări noi. Vremile păreau că vor cu dinadinsul să grăbească cu o generație, îndeplinirea unei misiuni pe care visătorii cei mai îndrăzneți n-o hărăziseră în gând decât celui de al treilea vlăstar al dinastiei. Cu cât trecea timpul, se vădea că „neutralitatea“, proclamată în prima clipă a chibzuielii, nu va putea fi definitivă, ci, mai curând sau mai târziu, România

Regele Ferdinand I Întregitorul

va fi atrasă în răfuiala generală care avea să hotărască despre noua rânduire a lumii. Țara, care, timp de peste treizeci de ani, se ridicase pe treptele civilizației, prosperității și prestigiului european cu sprijinul Germaniei, simțea că, în curând, va fi pusă la ispita de a-și răsturna alianțele, de a-și jertfi prosperitatea și de a-și întrerupe propășirea, pentru a-și îndeplini, prin grelele încercări și suferințe, misiunea ei istorică.

Curentele opiniei publice

În țară era, cum s-a spus, o „vraiște mare".

Opinia publică era frământată de curentele potrivnice.

De o parte erau „antantofilii", marea majoritate a opiniei publice orășenești și toată pătura gânditoare a satelor, însuflețită de noile idealuri ale Ligii Culturale. La ceea ce li se părea o răscruce de veacuri, ei simțeau chemarea adâncă a instinctului național și manifestau profetic, peste orice considerațiuni de prudență, voința de unitate politică a poporului românesc concretizată în strigătul: „Vrem Ardealul!" Simțitoare la orice apropiere a rușilor de trecătorile Carpaților și îndârjită de îndărătnicia cu care stăpânirea ungurească a contelui Tisza refuza să cedeze, cu toate presiunile Berlinului, revendicărilor populației românești din Transilvania, această parte a opiniei publice se adunase în jurul conservatorilor Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Delavrancea și al naționaliștilor Vasile Lucaci, N. Iorga, Octavian Goga, – prinzând prin ei glas înaripat, la „Dacia", pe stradă, în parlament, la întrunirile „Federației unioniste", ale „gărzilor" și „ligilor" intervenționiste, care îndemnau guvernul să nu piardă „momentul favorabil" acțiunii.

De cealaltă parte, sta rezistența cugetată a „germanofililor". Puțini, dar aleși, ei reuneau aproape toate

vechile cadre guvernamentale conservatoare părtașe politicii regelui Carol I: Carp, Marghiloman, Maiorescu, pe basarabeanul liberal Stere și câțiva socialiști militanți, dușmani Rusiei. Conștienți de puterea militară a Germaniei, neamatori de „aventuri" și temători, în caz de înfrângere a Puterilor Centrale, de o expansiune intolerabilă a slavismului, aceștia doreau ca România să păstreze cel puțin o neutralitate binevoitoare Puterii Centrale, până în momentul - pentru ei neîndoielnic - în care aceste puteri, învingătoare în răsărit, ar fi asociat-o la marșul lor triumfal asupra Kievului, pentru dezrobirea Basarabiei. Cât despre idealul național, unii din ei - aprobați la început, pare-se, chiar de unii antantofili ca Filipescu, - nu se sfiau să-l nădăjduiască realizat mai târziu, sub forma „Marei Austrii" preconizată de Aurel Popovici: intrarea României întregite într-o confederație dunăreană, sub egida Habsburgilor.

Ecoul fiecăruia din aceste curente potrivnice era, firește, amplificat de sprijinul, nu totdeauna dezinteresat, al diplomației țărilor pentru care milita; de o parte contele Czernin și Von dem Busche, de alta Blondel - curând înlocuit prin marchizul de St. Aulaire - și Poklewski-Koziell.

Politica lui Ionel Brătianu

Strâns între ei ca între ciocan și nicovală, copleșit de răspundere, îngrijorat, iscodind evenimentele spre a le desluși cursul, complinind prin dibăcie ceea ce nu putea împlini prin forță, - la cârmă: Ionel Brătianu. El măsurase toate riscurile unei acțiuni pe care o dorea, dar pentru care nu se simțea gata. Își dase seama de greutățile unei campanii dusă împotriva acelora pe ajutorul cărora se bizuise până atunci toată înzestrarea militară a țării. Dar și de primejdia de a se găsi, la pace, alături de învinși. Mai știa, din tradiția

NICULAE FILIPESCU

BARBU DELAVRANCEA

TAKE IONESCU

VASILE LUCACIU

NICOLAE IORGA

OCTAVIAN GOGA

ALEXANDRU MARGHILOMAN

PETRE CARP

CONSTANTIN STERE

Generația politică a războiului de întregire

Ionel Brătianu

politică a părintelui său, cât se putea bizui, la biruință, pe credința aliatului de la răsărit.

De aceea, pus în dilema politicii noastre milenare, Brătianu încearcă să o rezolve în sens tradițional: amânând soluția, pregătindu-se și negociind.

Brătianu negocie, deci, cu reprezentanții Înțelegerii – prin mijlocirea nu totdeauna binevoitoare a Rusiei – mai întâi recunoașterea obiectivelor politice ale războiului românesc și garantarea realizării lor, în cazul izbândei comune. Apoi, negocie condițiile intervenției militare a României, opunând planului francez – care preconiza (ca și generalul Averescu) o acțiune ofensivă către sud împotriva Bulgariei – un plan al lui, care combina ofensiva română spre Ardeal, cu un ajutor defensiv din partea Rusiei în Dobrogea; închipuindu-și, nu se știe de ce, că bulgarii nu vor ataca România. O acțiune aliată, simultană, pe frontul Salonicului, era prevăzută, de altfel, pentru a zădărnici orice veleitate agresivă a acestora.

Negocierile înaintând greu și cu intermitențe, Brătianu lăsă să treacă momentul de la Lemberg, intrarea Italiei în război, a Bulgariei și a Turciei, zdrobirea Serbiei, ba chiar și ofensiva lui Brussilov din primăvara anului 1916, fără a se hotărî să intervină.

Folosind, însă, mijloacele pe care i le punea la dispoziție un împrumut intern și doi ani de recoltă bogată vândută cu prețuri mari, se trudi să înzestreze oștirea cu material nou, pe care însă aliații, neîncrezători,

refuzară să i-l livreze, înainte de a-și fi hotărât sensul intervenției.

Închis într-un mutism absolut, „Sfinxul“ – cum îi plăcea să i se zică – își închipuia, nu fără oarecare naivitate, că-și poate ascunde jocul de privirile pătrunzătoare ale abilului Czernin, rămas în țară anume ca să-l iscodească, după eșecul primei sale misiuni, aceea de a sili pe regele Carol I să respecte, împotriva sentimentului public, tratatul de alianță din 1883.

Treptat, însă, neutralitatea binevoitoare a Puterilor Centrale se transformase, și România se opusese trecerii pe ascuns a trupelor și munițiunilor germane spre Turcia. Czernin nu putea să nu bage de seamă acest lucru, cu toată reacțiunea hotărâtă a guvernului român, care dezarmase, de asemeni, și câteva unități rusești rătăcite în retragerea din Bucovina, pe pământul românesc.

Intrarea în război

În curând, însă, perspectiva de a vedea prelungindu-se războiul de uzură și presiunea germană tot mai mare asupra Verdunului, siliră pe aliați să vorbească ferm lui Brătianu. O notă a comandamentului suprem francez, trimisă la începutul lui iulie (6/19), îi ceru să răspundă categoric dacă e dispus să intervină imediat – „acum, ori niciodată“ zicea nota – sub sancțiunea de a nu se mai garanta României nici unul din avantagiile făgăduite mai înainte. Strâns cu ușa, Brătianu se hotărî, și la 4/17 august 1916 semnă cu reprezentanții aliaților tratatul politic prin care România se alătura Împătritei Înțelegeri, luându-și angajamentul să intre în acțiune cel mai târziu până la 15/28 august. În schimb, aliații garantau României satisfacerea pretențiilor ei politice, în caz de izbândă comună. Hotarul ei era împins virtual până la granițele etnice ale neamului,

Tratatul de alianță

la apa Tisei, cu excepția unei mici porțiuni de pământ în fața Belgradului și a unei fâșii de-a lungul acestei ape, de la vărsarea Mureșului, la 4 km mai sus de vărsarea Someșului, trecând pe la 6 km la răsărit de Debrețin.

În aceeași zi, Brătianu semna convenția militară care fixa amănuntele acestei intervenții.

Conform tradiției constituționale, regele Ferdinand convoca în ziua de 14/27 august, Consiliul de Coroană. Trecând peste șovăielile minorității germanofile și peste împotrivirea dârză a lui Carp, – care, protestând că Hohenzollernii nu pot fi învinși, își atrase din partea regelui memorabila replică: „Am învins deja pe unul!“ – consiliul se declară pentru intervenție. Seara, regele hotăra mobilizarea armate și România declara, în mijlocul entuziasmului general, război Austro-Ungariei. A doua zi, Germania declara război României.

Organizarea armatei române

România mobiliza 1.083.000 oameni între 18 și 45 ani, adică 15% din totalul populației sale. Din aceștia,

833.758 cu circa 18.000 ofițeri alcătuiau unitățile militare, din care 562.000 erau trupe active și circa 270.000 servicii și etape. Restul de 416.000 reprezenta contingentele 1917–1918 instruite în vederea constituirei de noi unități pentru umplerea golurilor. Armata era alcătuită din 378 batalioane de infanterie, 299 baterii de artilerie și 104 escadroane de cavalerie. Ea dispunea de 281.240 cai.

Organic, armata română se compunea din 2 divizii de cavalerie (roșiori) și 5 brigăzi de călărași atașate corpurilor de armată, precum și din 23 divizii de infanterie. Din acestea din urmă, numai zece erau divizii bune, provenite din vechile divizii active, încadrate și echipate complet*. Cinci erau divizii mijlocii, provenite din prefacerea vechilor comandamente teritoriale, mai slab încadrate și armate**. Iar celelalte 8 erau divizii slabe, în curs de formație, compuse mai ales din milițieni, fără tunuri cu tragere repede și fără arme automate. Artileria grea (129 guri de foc de la 105–21 mm) scoasă din forturi și făcută amovibilă prin mijloace de ocazie, era încă în curs de constituire***.

Planul românesc de operații

Din punct de vedere operativ, forțele românești erau împărțite în patru armate operând pe două teatre

* Fiecare cu 3 brigăzi infanterie a 2 regimente pe 3 batalioane, și un regiment de vânători, cu 6 mitraliere și o baterie de însoțire de fiecare regiment; și o brigadă de artilerie a 2 regimente pe 3 divizioane cu 2 baterii de 4 tunuri.

** Numai 2 brigăzi infanterie a 2 regimente cu 2 mitraliere de regiment, și un regiment de artilerie pe 2 divizioane.

*** Pentru alcătuirea amănunțită a armatei române în timpul războiului mondial, vezi studiul consacrat armatei române.

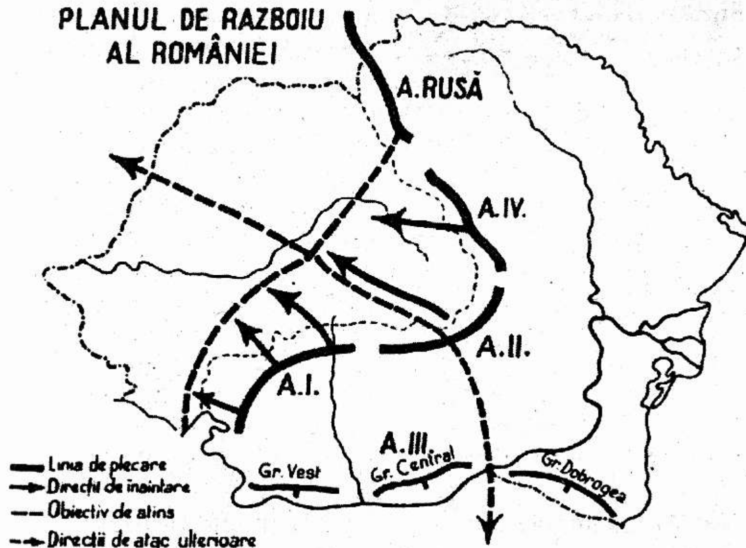

Generalul Iliescu

de război. Pe frontul de nord și nord-est operau Armatele I-a, a II-a și a IV-a, desfășurate de la Calafat la Dorna, de-a lungul arcului carpatic, în vederea acțiunii ofensive în Transilvania. Pe frontul de sud, opera defensiv Armata a III-a, desfășurată de-a lungul Dunării și graniței dobrogene, unde trebuia să coopereze cu două divizii de infanterie și una de cavalerie rusești, trimise în ajutor conform convenției militare.

Misiunea primelor trei armate era să înainteze convergent spre valea Mureșului, reducându-și astfel frontul, în vreme ce Armata a III-a trebuia să facă față unui eventual atac bulgar.

Odată atins primul obiectiv, forțele degajate prin scurtarea frontului ardelean urmau să fie întoarse spre miazăzi împotriva bulgarilor, în caz că aceștia ar fi exercitat o presiune mai puternică, sau să dezlănțuiască un atac hotărâtor în direcțiunea Budapestei, provocând prăbușirea frontului inamic răsăritean.

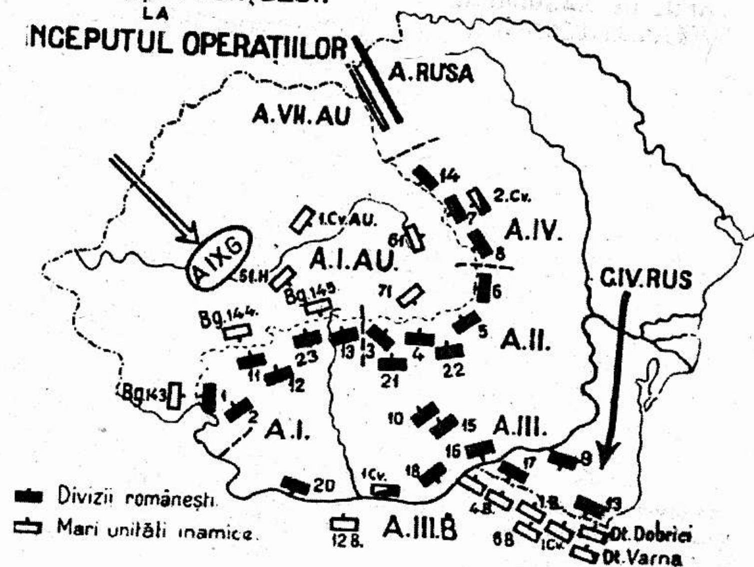
În concepția planului românesc, armata română trebuia să deschidă căile Ardealului ca o poartă. Armata I-a constituia pivotul mișcării; cea de nord, aripa mișcătoare. La centru, Armata a II-a trebuia să țină legătura între ele. Apărat de obstacolul natural al Dunării, frontul de sud era prevăzut numai cu trupe de acoperire, în sprijinul cărora stau însă gata să sară, la nevoie, rezervele de armată menținute înapoia frontului și rezerva generală constituită în jurul Bucureștilor[1].

Contramăsurile Puterilor Centrale

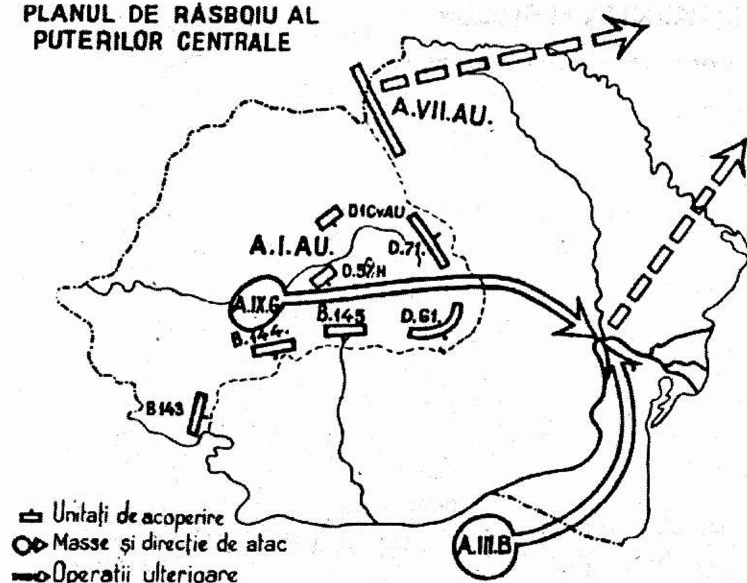
Cu o lună înainte de intrarea României în război, ba chiar cu o săptămână mai înainte ca Brătianu să fi semnat convenția militară cu aliații, comandamentul militar al Puterilor Centrale, informat la timp de agenții săi diplomatici despre cele ce se pregăteau, hotăra în conferința militară de la Pless (16/29 iulie), planul de acțiune împotriva României.

În executarea acestui plan, Austro-Ungaria constituia în grabă, cu elemente de completare, în flancul drept al Armatei a VII-a (Koewess) – care apăra contra lui Brussilov trecătorile Carpaților galițieni – o nouă armată (I-a) sub comanda generalului Arz von Straussenberg. Această armată avea misiunea să se retragă luptând, spre pozițiile dinainte pregătite în văile Mureșului și

Târnavelor, în două grupuri: unul la miazănoaptre, cu fața spre răsărit (Morgen)*, altul în jurul Sibiului, cu fața spre miazăzi (Staabs)**, legate între ele printr-un corp întărit de cavalerie (Schmettow)***. În acest timp, germanii concentrau în grabă două armate, cu elemente de mâna întâi, aduse de pe alte fronturi: una germano-bulgaro-turcă (a III-a) la sudul Dunării în regiunea Rusciuk-Varna, sub comanda mareșalului Mackensen, vestitul „spărgător de fronturi", alta germano-austro-ungară (a IX-a) în Transilvania, în regiunea Deva-Cluj, sub comanda mareșalului Falkenhayn, luat de la comanda supremă a armatelor germane odată cu intrarea României în război și însărcinat să repare o situație de a cărei neprevedere era învinuit de conducerea Germaniei.

* Compus din Divizia 61 și Divizia 71 A. U.
** Compus din Brigăzile 143, 144 și 145 mixte A. U.
*** Divizia 51 Honvezi și Divizia 1 Cavalerie A. U.

Armata de sud urma să atace prin surprindere România, prin Dobrogea, imobilizându-i rezervele și zădărnicindu-i veleitățile ofensive în Transilvania. Ea trebuia să progreseze apoi spre miazănoapte, până la gurile Dunării. Armata a IX-a trebuia să atace în Transilvania cu fața spre răsărit. Profitând de fixarea rezervelor românești, ea trebuia să oprească mai întâi înaintarea armatelor române din Ardeal și să le respingă pe vechea graniță. Odată ajunsă aci, ea trebuia să treacă munții Vrancei, pe urma românilor, și să coboare în lunca Siretului, spre a se întâlni cu armata Mackensen în regiunea Galaților. În concepția comandamentului suprem al Puterilor Centrale, armata română din Muntenia trebuia să fie strivită și nimicită în brațele cleștelui format din cele două armate dușmane, ce se închideau asupra-i. Odată acest prim act încheiat, armatele Pute-

rilor Centrale trebuiau să se regrupreze pe linia cea mai scurtă, a Siretului și, atacând simultan prin sudul Basarabiei și prin Bucovina, să strivească în al doilea cleşte rezistența armatei române din Moldova, deschizându-și calea Odesei și a Kievului.

Însemnătatea intervenției române în războiul mondial

Era, cum se vede, o campanie de nimicire a armatei române, concepută de inamic după toate regulile artei militare, pusă sub conducerea celor mai destoinici comandanți. Ea îi era impusă de nevoia tactică a scurtării frontului și de nevoia strategică de a pune mâna pe grânele și petrolul României, indispensabile aprovizionării unor țări sleite în lupta dusă de doi ani împotriva lumii întregi. În ochii comandamentului militar al Puterilor Centrale, *frontul românesc devenea, deci, teatrul principal de operații al războiului mondial* și din această pricină, el suspendă orice inițiativă pe alte fronturi. Se lămurește, astfel, rolul esențial jucat de România în istoria războiului mondial. La limita eforturilor impuse aliaților de războiul de uzură, intervenția României a descongestionat celelalte fronturi, atrăgând asupra ei totalitatea rezervelor inamicului. Ea a dat, astfel, aliaților răgazul să se refacă și să răpească Puterilor Centrale inițiativa operațiunilor pe acele fronturi. Așa că, cu toate decepțiile primei părți a campaniei românești și cu toată schimbarea ulterioară a împrejurărilor, se poate spune că *intervenția și jertfa României au fost, într-un fel, hotărâtoare asupra soartei războiului mondial.*

NOTE

1. Repartiția armatelor românești, la începutul războiului era aproximativ următoarea:

Frontul de N și N-V

Armata	Divizii	Oameni
I	I, II, 13, 23 (2) (12)	134.000
II	3, 4, 5, 6, (21) (22)	127.000
IV	7, 8, 14, 2 Cavalerie	108.000
Rezervă	(10) (15)	51.000
Total	17 + I Cavalerie	420.000

Frontul de S

Armata	Divizii	Oameni
III Gr. de vest	20	19.000
Gr. central	16, 18, 1 Cavalerie	51.000
Gr. Dobrogea	17, 9, 19	72.000
Total	6 + 1 Cavalerie	142.000

Pe frontul de nord și nord-est

Armata I-a, desfășurată de la Calafat la izvoarele Argeșului, cuprindea grupurile de acoperire Dunărea și Vârciorova (Divizia 1), aceasta din urmă devenind, mai târziu, grupul Cerna. Apoi grupul Jiu, (Divizia 11) și grupul Olt-Lotru (Divizia 23), având în rezervă: Divizia 2 la Strehaia pe Motru, Divizia 12 la Cărbunești pe Gilort și Divizia 13 la Călimănești pe Olt. Cartierul armatei era la Craiova.

Armata a II-a, concentrată între Câmpulung și Vrancea, cuprindea grupurile: Bran (Divizia 3), Predeal și Predeluș (Divizia 4), Bratocea și Tabla-Buții (Divizia 5), Buzău și Putna (Divizia 6), având în rezervă diviziile nou constituite cu elemente luate asupra celorlalte: 21 și 22. Cartierul armatei era la Băicoi.

Armata a IV-a (Armata de nord), concentrată pe granița Moldovei, cuprindea grupurile: Oituz (Divizia 8), Ghimeș și Uz (Divizia 7), Bicaz (Brigada 4 mixtă), Bistrița și Bistricioara (Divizia 14), având în rezervă Divizia 2 Cavalerie la Onești, Brigada 4 Cavalerie Piatra și Brigada 38 I la Bacău, unde era și cartierul armatei.

Pe frontul de sud

Armata a III-a, înșirată de la Calafat la mare, de-a lungul Dunării și graniței dobrogene, cuprindea:

Grupul de vest, în Oltenia (Divizia 20, Brigada I și 41 mixtă).

Grupul central, în Muntenia, cu detașamentele: Alexandria (Divizia I Cavalerie), Giurgiu (Divizia 16) și Prundu Bellu (Divizia 18).

Grupul de est, în Dobrogea, cu detașamentele: Turtucaia (Divizia 17), Silistra (Divizia 9) și Dobrogea (Medgidia–Bazargic, Divizia 19). Cartierul armatei era la București.

În rezervă generală, Marele Cartier (București apoi Periș) avea Corpul V, compus din Divizia 10 la Ghergani și Divizia 15 la Crevedia.

Principele Carol supraveghează instrucția trupelor

ÎNCEPUTUL CAMPANIEI DIN 1916

Ofensiva română din Transilvania

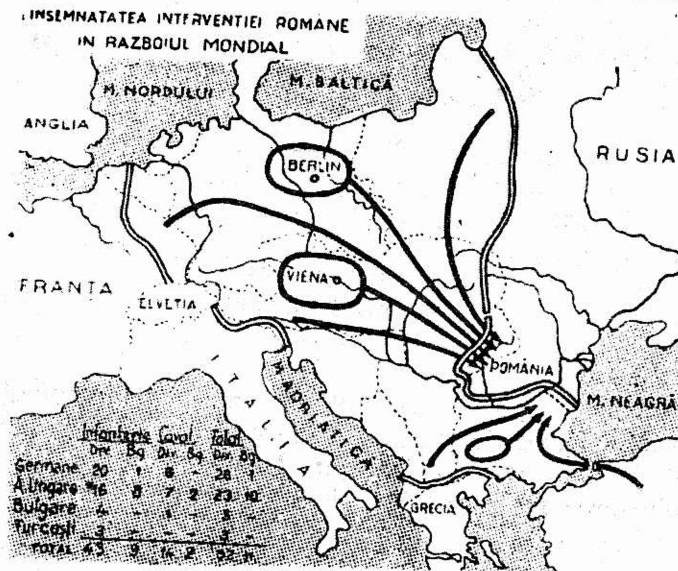
Încă din seara zilei de 14/27 august, trupele de acoperire românești, concentrate de mult aproape de graniță, ocupau defileurile prin surprindere, înlesnind astfel grosului, trecerea munților. Informat de slăbiciunea trupelor inamice, Marele Cartier hotărâse în ultimul moment, strămutarea zonei de concentrare, dincolo de Carpați.

Trei zile mai târziu, 12 divizii românești ieșiseră din trecători, aruncând înapoi ariergardele inamice și înaintau în câmpia Transilvaniei primite cu entuziasm de populația românească a provinciei.

Operând pe văile adânci ale Cernei, Jiului și Oltului, depărtate cu zeci de km și despărțite prin masive muntoase inaccesibile, neprielnice legăturilor tactice, Armata I–a înaintează în trei direcții divergente, pe văile Cernei, Jiului și Oltului[1].

Preocupat să constituie înaintării românești un pivot cât mai solid, și temător să nu fie întors de un inamic venit pe neașteptate dinspre Caransebeș, generalul Culcer ezită să se angajeze cu grupul de Jiu prea departe către Hațeg, de unde ar fi putut amenința valea inferioară a Mureșului, cum avea ordin de la Marele Cartier; ci se întărește la ieșirea din defileul Merișor. Pentru motive de același ordin, el nu angajează nici Grupul de Olt în munții Cibinului, ori spre valea Sebeșului, ci îl oprește definitiv în fața Sibiului.

În timp ce Armata I–a opera astfel la stânga

DUPĂ G-RALUL LAURENȚIU BÂRZOTESCU

dispozitivului ofensiv românesc, la centru, diviziile destinate să constituie Armata a II–a, pătrunseseră convergent prin trecătorile care leagă Muntenia de Țara Bârsei și înaintau spre valea Oltului mijlociu, alungând dinaintea lor trupele de acoperire ale diviziei 71 A. U.[2]

La aripa dreaptă a dispozitivului românesc, Armata de nord (general Prezan), care avea înaintea ei Divizia 61 A. U., debușase din Carpații Moldovei prin văile Ghimeșului, Uzului, Trotușului, Bicazului și Bistricioarei, în văile superioare ale Mureșului și Oltului, perpendiculare pe linia ei de înaintare, și ocupase câmpia Secuilor. Se oprise aici pentru a se regrupa, apoi pătrunsese pe urmele inamicului, în munții Gurghiului, Harghitei și Baraoltului, ultimă barieră care o despărțea de văile Târnavelor și Mureșului mijlociu, căile firești de acces spre inima Transilvaniei[3].

Contraofensiva lui Mackensen în Dobrogea

În timp ce armatele românești înaintau astfel victorioase în Transilvania, Bulgaria – care șovăise un moment – declara război României și Mackensen primea de la Marele Cartier german ordin să atace imediat, prin surprindere, în Dobrogea. Obiectivul său era să înfrângă armata română înainte de sosirea ajutorului rusesc[4].

Pe când aripa lui dreaptă amenința Bazargicul, apărat cu șovăială de Divizia 19–a, (general Arghirescu), grosul forțelor atacă, la stânga, Turtucaia.

Înfățișarea terenului era foarte favorabilă unui atac bulgăresc. Apropierea liniei de rocadă: Rusciuk, Razgrad, Șumla, Varna și convergența drumurilor ce duc din aceste centre spre cele trei puncte de apărare ale dispozitivului românesc: Turtucaia, Silistra și Bazargic, așezate în unghi defensiv, permiteau: 1) concentrarea rapidă a forțelor inamice în jurul oricăruia din cele două puncte înaintate ale acestui dispozitiv (Turtucaia și Bazargicul) și 2) împiedicarea oricărei interacții a grupurilor românești prin izolarea Silistrei. Chiar fără a dispune de forțe superioare numericește, un comandant abil putea, deci, realiza în orice moment, pe acest front, numai prin judicioasa lor grupare, o superioritate covârșitoare de mijloace în punctul ales pentru a da lovitura. Și Mackensen era prea abil spre a nu profita de această situație[5].

Bătălia de la Turtucaia

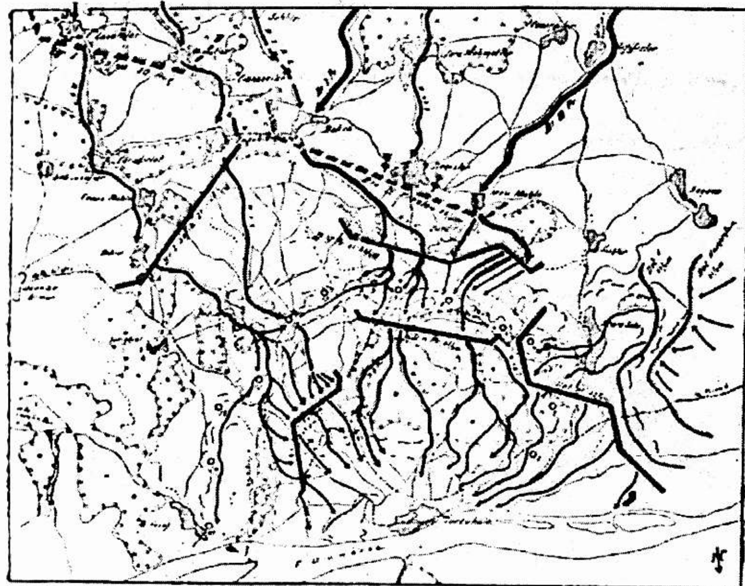
Amenajată în cap de pod și destinată să slujească drept bază de operații în cazul unei ofensive române

Mareșalul Mackensen

către sud, Turtucaia rămăsese un punct înaintat, expus învăluirii, după adoptarea defensivei pe acest front. Lispită de comunicații peste Dunăre cu malul românesc, izolată de restul frontului dobrogean într–o regiune cu populație ostilă României, având fortificațiile neterminate, artileria grea neinstalată complet și fiind apărată de unități de milițieni neinstruiți și slab încadrați (Divizia 17–a, general Teodorescu), dar mai ales comandată fără discernământ, dacă nu cu ușurință, Turtucaia avea să fie o pradă ușoară pentru un inamic nu mult superior numericește, dar dârz și experimentat, reușind să obțină o superioritate nediscutată de foc, în special de artilerie de toate calibrele.

Neînțelegând primejdia tacită a apărării unui cap de pod fără pod, convins că cetatea e inexpugnabilă, comandantul român își dispusese forțele în semicerc, în loc să caute a–și menține cu orice preț deschis drumul spre Silistra, spre care avea ordin de la comandamentul armatei să se retragă la nevoie. Sigur că va fi atacat dinspre apus, comandantul cetății își concentrase rezervele în acest sector și adoptase în celelalte tactica rezistenței „cu orice preț" cum i se ordonase, peste dispozițiile armatei, de ofițerul de legătură al Marelui Cartier. Această nesocotire a împrejurărilor și obstinația de a nu schimba dispozitivul apărării, chiar atunci când fu evident că efortul inamic purta [atacul] asupra sectorului sud–estic, fură fatale apărării.

Schița bătăliei de la Turtucaia
(desenată în captivitate de col. Mărășescu)

La 21 august, detașamentul Hammerstein dezlănțuise ofensiva spre Staroselo, pe care trupele române îl părăsesc fără lupte, spre a–l relua a doua zi. Covârșite de focul masiv al artileriei grele inamice concentrată în sectorul de miazăzi, unde atacă divizia 4–1 Preslav, unitățile românești lăsară pe dușman să se infiltreze în ziua de 23 august între punctele de sprijin 8–11 ale primei linii de apărare. Zadarnic ordonă comandantul contraatacuri pentru despresurarea punctelor înconjurate. Violența barajului inamic zdruncină moralul contraatacatorilor. Acum inamicul și–a desemnat mișcarea de împresurare a cetății. În vreme ce unități inamice tot mai numeroase pătrund înlăuntrul centurii forturilor, Brigada 1–a și a 3–a a Diviziei 1 Sofia taie șoseaua care le[illegible]ă Turtucaia de Silistra.

La cererea comandantului cetății, Marele Cartier român trimite ajutoare. Greșit întrebuințate unitățile din Divizia 15–a trimise în ajutor, în loc să fie folosite pentru o mișcare de despresurare, sunt irosite în grupuri mici, în contraatacuri sterile, din lăuntrul cetății, spre Daidâr și Antimovo. Rău conceput și executat fără vlagă, atacul Diviziei 9–a pronunțat dinspre Silistra la 23 august, cu misiunea de a despresura cetatea, nu reușește să clatine unitățile dușmane care îi taie drumul călare pe șosea.

Sistemul de apărare al cetății este, astfel, dislocat. În unități se produce panică. Zadarnic încearcă să reziste până la capăt comandanții izolați. Înconjurați în forturi, ori retrași în nord de oraș, sunt uciși sau capturați. Câțiva scapă aruncându-se în Dunăre. Un grup de viteji din Regimentul 84 infanterie izbutește să-și croiască drum printre atacatori înspre Silistra, dovadă că Divizia 9–a ar fi putut reuși dacă ar fi insistat. Spre a nu cădea în mâinile dușmanului, comandantul cetății părăsește Turtucaia pe o vedetă, din ordinul Marelui Cartier. Lipsită de comandant și de orice nădejde de scăpare, garnizoana se predă în după-amiaza zilei de 24 august/6 septembrie.

Bătălia de la Bazargic

În timp ce inamicul dezlănțuia atacul împotriva Turtucaiei, comandantul Armatei a III–a, generalul Aslan, rău informat la București că totul merge bine în cetate, ordona generalului Zaiancicowsky – comandantul Corpului rus*, care a sosit pe vechea graniță dobrogeană – să atace spre Bazargic, spre a recuceri orașul pierdut în ajun prin șovăielile Diviziei 19–a. Consecvent, Zaiancicowsky își îndreaptă toate forțele spre sud, pentru a executa ordinul.

* Compus din: Divizia sârbă, Divizia 61 și Divizia 3 cavalerie.

Informat însă, între timp, de înrăutățirea situației la Turtucaia, Aslan revine a doua zi, ordonând atât Diviziei 9–a, din Silistra, cât și Corpului rusesc – pe care-l bănuia la centrul dispozitivului ruso-român – să renunțe la ofensiva spre miazăzi și să se-ndrepte cu toate forțele disponibile spre apus, pentru a degaja Turtucaia.

Mareșalul Averescu

Surprinsă în risipire de ordinul lui Aslan, Divizia 9–a (general Basarabescu) pornește totuși imediat spre Turtucaia (23 august), pentru a cădea în spatele brigăzii I a Diviziei bulgare (Sofia), care atacă cetatea pe la est. Oprită însă de front de trupele Brigăzii a III–a a aceleiași divizii, care s–au infiltrat între Turtucaia și Silistra, întărindu–se călare pe șosea, și atacată de flanc dinspre miazăzi de Regimentul 9 de cavalerie bulgar, ea se retrage – cum am văzut – în grabă spre Silistra.

Cât despre Zaiancicowsky, care a înaintat mult spre sud în ajun, el e acum prea departe ca să mai poată interveni cu folos în ajutorul Turtucaiei. El se mulțumește să rupă lupta începută la Bazargic, retrăgându–se spre miazănoapte, legat spre stânga cu Divizia 19–a românească.

Rămasă, astfel, izolată la aripa dreaptă, împotriva forțelor dușmane, care, după ce au cucerit Turtucaia, se regrupează contra ei, Divizia 9–a părăsește la 27 august, fără luptă, și Silistra, cu toate că – spre deosebire de Turtucaia înaintată și izolată – Silistra era legată de Muntenia cu un pod de vase și forma

un pivot solid în dreapta liniei de apărare a vechii granițe românești.

Față de greșelile săvârșite, comandantul Diviziei a 9–a, generalul Basarabescu, e înlocuit prin generalul Petala, iar comandantul Diviziei a 19–a, generalul Arghirescu, e înlocuit prin generalul Scărișoreanu.

Situația frontului dobrogean era gravă deoarece presiunea inamică se menținea puternică.

NOTE

1. La apus, Grupul Cerna (Divizia I general Dragalina) atacă poziția inamică de pe muntele Alionului, apărată de colonelul Fiebich, o cucerește și ocupă Orșova (22.8/4.9). Întâmpinat de grosul Brigăzii mixte 145 A. U. (colonelul Szivo) sosit în ajutorul inamicului, Grupul Cerna se oprește întărindu–se la sud de Mehadia.

   La centru, Grupul de Jiu (generalul Muică), compus din Divizia II (colonel Cocorăscu) și având Divizia 12 în rezervă, alungă elementele înaintate ale Brigăzii 144 A. U. (colonel Berger), care încearcă să apere ieșirea de nord a defileului Surduc, ocupă bazinul Petroșanilor (25.8/7.9) și pătrunde pe valea Streiului în defileul Merișor. Aci, este întâmpinat de detașamentul Sunkel, compus din primele elemente ale Armatei a IX–a, în curs de debarcare în regiunea Deva–Cluj: Corpul alpin bavarez și Divizia 187 germană, care aleargă să–i oprească înaintarea spre Hațeg, înaintare care ar putea deveni primejdioasă pentru concentrarea inamică.

   La răsărit, Grupul Olt–Lotru, devenit mai târziu Corpul de Olt (general Popovici), compus din Divizia 23 (colonel Castriș), și Divizia 13 (colonel Manolescu) și o brigadă de călărași, atacă pe stânga Oltului de la Coți înspre Porcești; în timp ce, pe dreapta lui, un detașament urcă pe la Voineasa, în valea Sadului, întorcând apărarea Brigăzii 143 A. U. (Barwick) la Boița și răspândindu–se apoi în câmpia Sibiului. Ocupând Veștemul și Tălmacii, Corpul de Olt se desfășoară pe stânga până la Rășinari și Orlat, și pe dreapta până pe înălțimile care despart valea Oltului de Hârtibaciu, dincolo de Avrig, înspre Săcădate–Glimboaca, unde întâlnește Divizia 51 de Honvezi (Tanarky), care acoperă debarcarea trupelor Armatei a IX–a inamice, de la Sebeș.

   Ca rezerve de sector, Armata I–a dispune de Divizia 12 la Cărbunești, în rezerva grupului de Jiu; de Divizia 13 la Călimănești, rezervă curând folosită la aripa dreaptă a Corpului de Olt și de Divizia 20, care acoperă Dunărea. Iar ca rezervă de armată, are Divizia 2 la Strehaia.

2. La stânga, Divizia 3–a română trecuse prin pasul Branului, străbătuse munții Perșanilor și ajunsese la Șercaia. La centru, Divizia 4–a respinsese pe inamicul care încercase s–o oprească în valea Timișului, ocupase Brașovul (10/29.8) și ajunsese la Feldioara. La dreapta, Divizia 6–a debușase din valea Buzăului, ocupase Sf. Gheorghe și se apropia de cotul Oltului. La 21 august (3 septembrie) generalul Averescu luase comanda acestei armate și începuse pregătirile în vederea trecerii Oltului.

   Divizia 5–a care pătrunsese în Ardeal prin pasul Bratocei, era retrasă în a doua linie și depășită de Divizia 22–a care venea să se intercaleze între Divizia 4–a și Divizia 6–a între Feldioara și Sângeorz spre a întări mișcarea aripei ocolitoare a armatei. Iar ca rezerve de armată, pe lângă divizia 5–a, Armata II–a mai dispunea și de divizia 21–a adusă de la Băicoi la Brașov.

3. La stânga, Divizia 8–a (general Pătrașcu), cucerind muntele Șandor deschisese calea Oituzului Diviziei a 2–a de cavalerie și care ocupase Târgul Secuiesc. Ea oblicase apoi spre nord–vest, pentru a coopera la învăluirea Mercurei–Ciucului, atacată, de la nord și de la est, de Divizia 7–a (general Istrati) care debușase prin văile Uzului și Ghimeșului.

   Mai la nord, Brigada 4–a mixtă străbătuse pasul Bicazului și ocupase Gheorghienii, în timp ce, la extrema dreaptă, Divizia 14 (general Paraschiv Vasilescu) făcând legătura cu rușii în regiunea Dornei, înaintase–n munții Călimani prin valea Bistriței, ocupând Tulgheșul, Borsecul și Toplița. În fața acestei situații, inamicul încercase să reacționeze, întorcând prin valea Dornei, flancul Diviziei 14–a, dar mișcarea lui fusese observată și oprită la timp de trupele românești.

4. Nu este bine lămurit dacă șovăiala Bulgariei a fost reală (provocată de dificultățile interne cășunate de oboselile războiului, de teamă că Puterile Centrale, cu care se legase Bulgaria, vor ieși învinse din război, ori de îngrijorarea că soldații bulgari vor refuza să se bată cu rușii, frați de rasă și de lege, și protectori seculari ai țării lor; – sau dacă ea n–a fost decât o manevră diplomatică, destinată să înșele vigilența României.

   Conducătorii de atunci ai Bulgariei au încercat, mai târziu, să acrediteze ultima ipoteză. Fapt este, însă, că primul–ministru bulgar, Radoslavoff, făcuse ministrului României la Sofia, propuneri să i se mijlocească o împăcare cu Rusia; că puterile Înțelegerii făcuseră chiar oarecare oferte Bulgariei și că

generalii inamici mărturisesc în memoriile lor, fără înconjur, satisfacția că teama privitoare la refuzul de a se bate a soldaților bulgari, împotriva rușilor, s-a dovedit neîntemeiată. Nu-i exclus ca această teamă să fi intrat printre motivele care au determinat Puterile Centrale să atace România, prin Dobrogea, înainte de sosirea trupelor rusești.

5. În afara Diviziei a 12-a bulgară, înșirată pe Dunăre de la Vidin la Rusciuk, – Armata III-a bulgară cuprindea un grup ofensiv concentrat la granița Dobrogei.

La stânga grupului de atac, pe drumurile ce converg de la Rusciuk și Razgrad spre Turtucaia apărată de Divizia 17-a românească (19 batalioane cu 29 baterii), erau concentrate: detașamentul Hammerstein (1 batalion, 3 escadroane și 3 baterii) la Tetovo și Divizia 4-a bulgară Preslav (17 batalioane cu 24 baterii) la Balbunar. Total: 18 batalioane, 3 escadroane și 27 baterii.

La dreapta, cu fața spre Bazargicul apărat de Divizia 19-a românească, (19 batalioane, 1 escadron și 7 baterii), erau concentrate: Brigada 1 din Divizia 6-a bulgară Vidin (8 batalioane cu 6 baterii) la Iaz-Tepe și detașamentul Kantardgief (4 batalioane cu 3 baterii), care acoperea garnizoana Varnei (8 batalioane cu 3 baterii). Total: 20 batalioane cu 12 baterii.

La centru, pe drumurile ce duc prin Kamânlar și Acadânlar spre Silistra apărată de Divizia 9-a română (10 batalioane, 1 escadron și 17 baterii), Divizia 1-a bulgară Sofia, sta gata să intervină cu grosul (22 batalioane, 4 escadroane și 17 baterii), fie cooperând cu Brigada 1 (6 batalioane și 11 baterii) concentrată la Hârșova, la atacul Turtucaiei pe la est; fie împiedicând cu Brigada 3-a concentrată la Kamânlar, intervenția Diviziei 19-a română în sprijinul cetății atacate; în timp ce dreapta ei (Brigada 2-a concentrată la Sarvi), atacând Silistra pe la sud căuta să imobilzeze în acest sector Divizia a 9-a română.

Tot la centru, dar mai la dreapta, Divizia 1 cavalerie bulgară era gata să opereze deopotrivă defensiv către Silistra prin Kurtbunar, spre a împiedica cooperarea Diviziei 9-a română cu Divizia 19 care apăra Bazargicul, sau pentru a sprijini direct, prin învăluire pe la nord, atacul dezlănțuit contra acestui oraș pe la est de Brigada 1-a a Diviziei 6-a și pe la sud de detașamentul Kantargieff.

REVIZUIREA PLANULUI ROMÂNESC DE OPERAȚII

Consiliul de război de la Periș: oprirea ofensivei din Transilvania

În fața primejdiei, Marele Cartier românesc șovăie, revizuindu-și concepțiile.

La consiliul de război, convocat în grabă la Periș, la 25 august, generalul Averescu propune schimbarea planului de operații, prin strămutarea centrului de greutate de pe frontul de nord pe cel de sud. Impresionat, Marele Cartier hotărăște oprirea ofensivei din Ardeal. Diviziile din rezerva armatelor care luptă pe frontul de nord sunt retrase și trimise în Dobrogea. Armata ruso-română din Dobrogea, pusă sub comanda generalului Zaiancicowsky, primește ordin să se retragă pe linia Cuzgun-Caraomer, situată în vecinătatea vechii granițe. Averescu înlocuiește pe Aslan la comanda Armatei a III-a, care se va reorganiza la sud de București cu intenții ofensive; iar Crăiniceanu ia locul lui Averescu la comanda Armatei a II-a.

Bătălia de pe vechea graniță a Dobrogei

Împotriva trupelor ruso-române care, deși s-au retras în mare grabă, au izbutit să facă front neîntrerupt

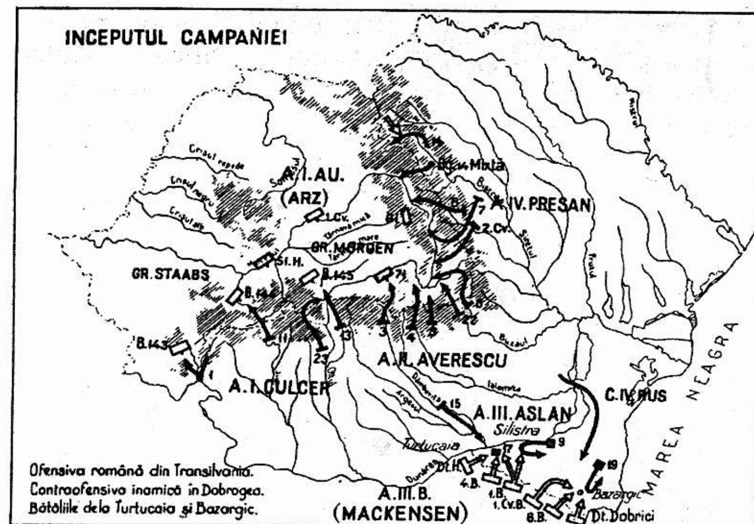
Mareșalul Prezan

în unghi ofensiv, pe linia: Lacul Oltina, Aptaat, Caraomer, Mangalia*, Mackensen, care și-a regrupat forțele**, dezlănțuie o nouă ofensivă în ziua de 1 septembrie. Atacul principal se dă împotriva Diviziei 9-a la răsărit de lacul Oltina, unde Mackensen a concentrat o puternică artilerie. Scopul său e să dezlipească de Dunăre trupele românești și să le arunce în spatele rușilor, spre mare, ocupând podul de la Cernavodă, pe care de l-ar stăpâni ar amenința din spate toată armata română care luptă pe frontul de nord. Ar fi o lovitură decisivă, în stare să înrâurească tot restul operațiilor.

Noul comandant al frontului dobrogean, Zaiancicowsky, încearcă, fără succes, să o pareze, atacând cu centrul spre apus, spre a arunca pe inamic în Dunăre. Nereușind și fiind amenințat să fie întors de dreapta lui Mackensen, care atacă la rându-i, Zaiancicowsky ordonă retragerea.

* Corpul rus intercalându-și diviziile la centru, între Diviziile 9-a și a 19-a românești.

** Așezând: la stânga Brigada germană Bode, cu artilerie, la centru cele 3 divizii bulgărești: 1, 4 și 6 și la dreapta Detașamentul Dobrici în linia 1 și Divizia I cavalerie în rezervă.

Al doilea consiliu: ofensiva pe două fronturi

Un al doilea consiliu de război se adună la Periș, la 2 septembrie, spre a face față situației. Aici, însă, descurajarea din primul ceas a făcut loc unui nou spirit, ofensiv.

Unii – în cap cu Averescu – preconizează degajarea Dobrogei printr-o ripostă fulgerătoare peste Dunăre, în spatele dușmanului. O masă de manevră trecând Dunărea la sud de București și căzând pe liniile lui de comunicație, l-ar sili imediat să se retragă îndărătul bazei lui de operații.

Alții – în cap cu Presan – socotesc greșită întreruperea ofensivei din Ardeal în plină desfășurare tactică, atunci când armata română are pe acest front o superioritate netăgăduită de forțe. După el, „gâtuirea" frontului românesc nu s-ar putea evita decât prin lărgirea spațiului de manevră, lărgire de înfăptuit prin

MODIFICAREA PLANULUI ROMÂNESC DE OPERAȚII

Bătăliile de la Olt și Odorhei.
Bătălia de pe granița vechei Dobroge.

ducerea frontului românesc pe Mureș, conform planului inițial. Moldova ar putea deveni astfel o bază solidă pentru restul operațiilor.

Tactic, se–nfruntau aci două vechi tradiții militare: *îndrăzneala*, care cere unirea puterilor pentru zdrobirea masei principale a dușmanului, cu *iscusința*, care prefera să–l covârșească în punctul slab.

Neizbutind să–mpace părerile sfetnicilor săi, Marele Cartier român iese din încurcătură, hotărând ofensiva... pe amândouă fronturile!

După soluția adoptată, armatele a II–a și a IX–a care au reușit să facă legătura între ele pe Oltul superior, vor relua înaintarea, spre a pune stăpânire pe căile de pătrundere spre inima Transilvaniei*.

Pe frontul de sud, în timp ce rezervele trimise din Ardeal, atacând pe inamic de front, vor ajuta armatei

* Armata a II–a va forța trecerea Oltului, a IV–a, bariera munților Gurghiului, Harghitei și a Baraoltului, care–i închide accesul în văile Mureșului mijlociu și Târnavelor.

de Dobrogea să–l fixeze pe linia Roșcova–Cobadin–Tusla, pregătită încă din timp de pace, la sudul liniei de rocadă Cernavodă–Constanța, Armata de Dunăre va trece fluviul la Flămânda, spre a cădea în spatele inamicului și a răzbuna Turtucaia.

Preconizatorul operației, generalul Averescu, „semănătorul de ofensive“, cum l–au poreclit – poate fără a se gândi la măreția ce străbate, peste hulă, prin epitet – adversarii, e numit comandantul grupului de armate care luptă pe frontul de sud.

Concentrarea pentru operațiile de la Sud

În executarea acestor dispoziții, cinci divizii românești sunt trimise spre Dobrogea*, unde intervenția lor izbutește să fixeze efectiv pe inamic pe linia Rașova–Cobadin–Tusla, spre sfârșitul primei decade a lunii septembrie.

În acest timp, alte șase divizii românești** se adunau la sud de București în vederea trecerii Dunării la Flămânda, fixată de generalul Averescu pentru a doua jumătate a lunii septembrie.

Reluarea ofensivei române în Transilvania

În Ardeal, oprirea ofensivei românești a îngăduit inamicului să se întărească nestingherit, în pozițiile

* Div. 2 și 12 de la armata I; Div. 5 și 21 de la armata II; Div. 15 din rezerva generală. Dintre acestea, Div. 21 destinată mai întâi Dobrogei, va fi trimisă armatei a III–a. În ajutorul Rușilor mai sosește și Div. 115.

** Div. 10, 16, 18, 21, 22 și 1 cavalerie.

pregătite dinainte*, așteptând rezervele care încep să–i sosească în ajutor**.

Deși slăbite, prin retragerea rezervelor, Armatele a II–a și a IV–a*** reiau ofensiva la 2 septembrie.

---

* Divizia 71 inamică s–a oprit pe înălțimile dintre Olt și Târnave, de unde domină trecerile Oltului; iar Divizia 61 s–a întărit cu dreapta în munții Harghitei la Vlăhița, cu centrul în munții Gurghiului la Ibănești și cu stânga în defileul Mureșului, la Răștolița.

** În ajutorul inamicului, aleargă într–adevăr, spre Olt, Corpul de cavalerie al lui Schmettow, care acoperă spre răsărit concentrarea Armatei a IX–a în zona Deva–Mediaș; iar pe Mureșul mijlociu sosesc zilnic, în ajutorul lui Arz, trupe proaspete.

Astfel, printre trupele armatei lui Arz vin să se intercaleze treptat, Diviziile: 16, 37 și 39 A. U. acoperite de Brigada I cavalerie, având în rezervă: Divizia 72 A. U. în Călimani și Divizia 89 germană la Târgu Mureș.

În curând, Armata de nord va avea în fața ei, în loc de două divizii, trei corpuri de armată. La nord, Corpul XVI austro–ungar (Divizia 72 și 1/2 Divizia 37) va face față în Călimani Diviziei a 14–a.

La centru, între Mureș și Târnava, Corpul VI austro–ungar (Detașamentul Hettinger, Divizia 39, Detașamentul Czecsi și Divizia 61) va face față diviziilor 7 și 8 românești. La dreapta, Corpul I german (Morgen, cuprinzând: Divizia 71, Divizia 89 germană și Brigada 16 de Landsturm) va încerca să oprească Divizia 2–a cavalerie română să progreseze între Olt și Târnave, apoi trecând în compunerea Armatei a IX–a, se va rabate spre sud asupra Armatei a II–a române, pe Hârtibaciu.

*** Amândouă armatele care constituiesc grupul ofensiv nu mai numără decât 7 divizii. Armata a II–a: Diviziile 3, 4, 6, și 22; Armata a IV–a: Diviziile 7, 8, și 14. De altfel, Divizia 22 va fi și ea retrasă în curând de la Armata a II–a și trimisă Armatei a III–a, la Dunăre.

Ofensiva Armatei a II–a: bătălia de pe Olt

Pe când centrul Armatei I–a, angajat pe valea Streiului, se lovește la Pui, în defileul Merișor, de cele dintâi elemente ale Armatei a IX–a germane* (1–10 septembrie), a căror presiune o silesc să părăsească un moment bazinul Petroșanilor**, Armata a II–a trece Oltul luptând împotriva inamicului care a distrus toate podurile de la Hoghiz la Beclean și ține vadurile sub focul artileriei și al mitralierelor.

În timp ce brigada 20–a de cavalerie, care a înaintat mult spre vest, e oprită la Voila, pe stânga Oltului, de artileria inamică de la Cinc, Divizia 3–a trece apa, prin vad, la stânga armatei, pe trei coloane, pe la Crihalma, Hălmagiu și Galați.

La dreapta ei, Divizia 6–a ocolește cotul Oltului, prin Baraolt, către Cohalm și Almaș; în timp ce la centru Divizia 22–a taie de–a dreptul prin Bogata–Olteană, spre Homorod. Oprită de inamicul, care - din pozițiile de la Ugra - ține sub foc podul de la Hoghiz, Divizia 22–a trimite un regiment să treacă Oltul prin vad pe la Racășul de Jos, întorcând poziția dușmană și ocupând Homorodul.

Divizia 4–a pornește a doua zi spre Făgăraș, angajându–se la Calbor, în ajutorul Diviziei 3–a; în timp ce Brigada de cavalerie izbutește și ea să treacă Oltul pe la Beclean.

La 4 septembrie, toată Armata a II–a e pe dreapta râului, peste care pionerii aruncă pod la Veneția.

---

* O brigadă din Corpul alpin și Divizia 187 germană.

** Detașamentul colonel Scărlătescu îl va recuceri totuși temporar, la 11 septembrie, printr–un îndrăzneț atac de flanc, pronunțat prin pasul Vâlcanului.

Ofensiva Armatei a IV-a: bătălia de la Odorhei

Armata de nord își dezlănțuie ofensiva succesiv. Pe când Divizia 2-a cavalerie aleargă spre Homorod-Almaș spre a face legătură cu Armata a II-a la trecerea Oltului*, Divizia 7-a română atacă pe Szabo la Vlăhița, la 6 septembrie, îl scoate din poziție la 7 și a doua zi ocupă Odorheiul. La centru, Divizia 8-a înaintează apoi în munții Gurghiului, ocupând regiunea Praidului și izgonind pe dușman din pozițiile de la Ibănești la 11 septembrie, la Răstojnea, alungând pe inamic până la ieșirea de sud a defileului Mureșului, la Deda.

Înaintarea în Transilvania

* Împiedicând astfel Divizia 71 inamică să-și sprijine vecina [din] nord.

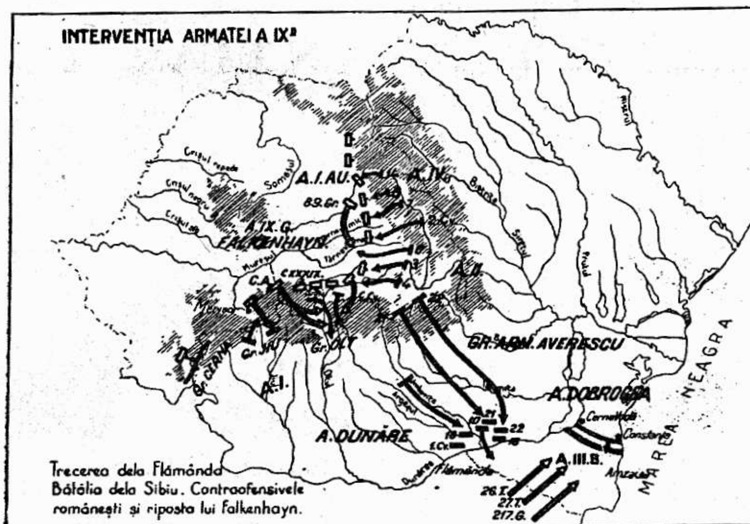
INTERVENȚIA ARMATEI A IX-a GERMANE ÎN ARDEAL

Situația operațiilor la sfârșitul primei luni de război

Cu toată aparența potrivnică, rezultatul luptelor de până acum era favorabil mai ales inamicului. Întârziate de efectul moral al înfrângerilor suferite pe frontul de sud, armatele române din Ardeal nu izbutiseră în prima lună de operații să-și realizeze obiectivele, făcând legătura între ele pe linia Mureșului. Cât despre inamic, dacă Mackensen nu izbutise să obțină o victorie decisivă în Dobrogea, scoțând din luptă armatele noastre de la sud, – el izbutise totuși să execute ordinele primite de la Cartierul german, imobilizând pe acest front, cu cele 7 divizii ale sale, 16 divizii ruso-românești*. Profitând însă de întârzierea și slăbirea armatelor române din Ardeal, rezultate din acest fapt, Armata a IX-a germană – pusă de la 6 septembrie sub comanda lui Falkenhayn – și-a terminat nestânjenită concentrarea**, asumându-și din a doua decadă a lunii septembrie, inițiativa operațiilor de pe frontul românesc.

* 10 în Dobrogea, 6 în Muntenia la sud de București.

** Armata a IX-a germană cuprindea la începutul lui septembrie: Corpul de cavalerie (Schmettow) compus din Divizia 1 Cavalerie A. U. și Divizia 3 Cavalerie germană, Corpul alpin bavarez (Krafft von Dellmensingen), ceva mai tare ca o divizie și Corpul XXXIX (Staabs) (Divizia 51 Hv., –>

Ofensiva contra Armatei I-a românești

Astfel, la 13/26 septembrie, zece zile după conferința Marelui Cartier, care schimbase orientarea efortului românesc, și patru zile înainte de data hotărâtă pentru trecerea Dunării la Flămânda, Armata a IX-a germană

–> 76 A. și 187 G.). După bătălia de la Sibiu, i se va mai adăuga și Corpul I german (Morgen) luat de la Armata I-a (Divizia 89 G. și Divizia 71 A. U.).

Diviziile inamice erau mai mobile ca cele românești, fiind constituite numai pe 3 regimente. Deși cu efective mai mici, ele erau dotate cu o putere de foc mult superioară, datorită numărului considerabil de arme automate (54 mitraliere de regiment) și de guri de foc, ce intrau în dotația lor. Pe deasupra, armata dispunea de o puternică artilerie grea, mergând până la mortierele austriace Skoda de 305 mm.

– care între timp respinsese, cum văzurăm, prea prudentul Grup de Jiu al Armatei I-a din defileul Merișor, spre vechea graniță – atacă la Sibiu, Grupul de Olt, încercând să-l nimicească printr-un atac frontal combinat cu o dublă învăluire a aripilor.

Generalul Falkenhayn

Bătălia de la Sibiu

În vreme ce Corpul alpin bavarez, comandat de generalul Krafft von Dellmensingen, după un marș de patru zile peste creste*, reușește să surprindă siguranța Corpului de Olt, amenințând să-i închidă dinapoi trecătoarea prin care se leagă cu țara, Corpul de cavalerie al lui Schmettow, întărit cu artilerie grea, coborând între Avrig și Porumbacu, se interpune cu îndrăzneală între dreapta acestuia și Armata a II-a română care operează în regiunea Făgăraș. În același timp, Corpul XXXIX (Staabs) dezlănțuie împotriva lui atacul frontal în jurul Sibiului.

Atacat cu îndârjire pe stânga dinspre Dealul Gușteriței (Gregoriberg), Cristian și Orlat**, de un inamic care dispune de o superioritate zdrobitoare de artilerie și arme automate***, Corpul de Olt rezistă

* 9/22-12/25 septembrie, peste vârfurile Strâmbu, Cândrelul, Steflești și Negovanul, de unde se despărțise un grup apucând spre Câineni peste munții Robu și Murgașul, altul peste Vârful Mare spre Turnul Roșu, al treilea peste Preajba, spre Boița.

** Divizia 76 A. U. 51 de Honvezi și 187 germană.

*** 63 baterii contra 18 și 207 mitraliere contra 39.

Generalul Culcer

toată ziua de 13 septembrie, cu Divizia 23 la stânga, pe linia Gura-Râului-Poplaca-Şelimberg şi cu Divizia 13, la dreapta, pe linia Hermann-Săcădate-Avrig. Dar, lipsit de rezervele trimise spre miazăzi să deschidă cu forța defileul Oltului, în care coloanele diviziei fuseseră atacate cu focuri, în ajun, Corpul de Olt îşi trage peste noapte stânga, pe linia Cisnădia-Răşinari.

Atacat din nou, a doua zi, pe dreapta dinspre Glimboca-Sărata spre Avrig şi Săcădate, şi pe stânga la Cisnădii, Corpul de Olt îşi menține pozițiile prin contraatacuri repetate, până-n momentul în care, inamicul, ocolind cu dreapta pe la Vălare, reuşeşte să ocupe platoul Onceştilor în spatele pozițiilor româneşti de la Gura Râului. Corpul de Olt se retrage atunci pe linia Măgura-Veştem-Racovița, făcând cerc în jurul Tălmacilor.

Ziua a treia aduce deznodământul bătăliei.

Amenințat să fie învăluit de Krafft, care ține sub foc trecătoarea Oltului, şi de Schmettow, care s-a strecurat în ajun pe sub munte, la Cetate, de unde ține sub foc pasul Scara; incapabil să mai reziste presiunii exercitată pe stânga asupra Diviziei 23 care a cedat la Veştem şi pe dreapta asupra Diviziei 13, care s-a retras spre Sebeş şi Perceşti pierzând contactul cu restul trupelor, comandantul Corpului de Olt - care şi-a retras încă din cursul zilei trenurile de luptă spre Boița - dă, demoralizat, în seara aceleiaşi zile, ordin de retragere fiecăruia în răzlețire.

Divizia 13-a îşi retrage oamenii prin stânga Oltului, peste munte, pe potecile de pe Surul, părăsindu-şi artileria; iar Divizia 23 se retrage prin defileu, decimată de focul necruțător al inamicului, care bate şoseaua cu focuri, din loc în loc, şi care trebuie gonit cu armele de la Gura Lotrioarei.

Reacțiunea română: ofensiva Armatelor a II-a şi a IV-a

Dezmeticit, Marele Comandament român intervenise între timp, luând măsuri pentru îndreptarea situației.

Trupele proaspete din Divizia 20-a porniseră din Regat să deschidă pe la sud defileul Oltului, apărat până atunci cu mijloace improvizate, din inițiativa hotărâtă a locotenentului-colonel Toma Popescu. Ele izbutesc să împingă pe Alpini înapoi, spre munții Robù şi Murgaşul.

În acelaşi timp, Armatele a II-a şi a IV-a primesc ordin să reia ofensiva.

Bătălia de la Praidu-Sovata

Armata de la nord dezlănțuie la 14 septembrie ofensiva de la Praidu-Sovata. În timp ce dreapta ei, învingătoare la Răstolița şi la Casva, înaintează către Reghinul Săsesc, iar stânga i se apropie de Cristurul Secuilor, Presan atacă înspre Şiclod şi Atia, amenințând să rupă centrul frontului lui Arz.

Bătăliile de la Cârțișoara-Porumbac și Bărcut-Mohu

Armata a II-a pornise și ea vijelios, spre vest, tot la 14 septembrie.

La 16, Divizia 4-a da peste cap, pe stânga Oltului, la Cârțișoara, avangardele lui Schmettow. La 17 îl bătea din nou la Porumbac și ajungea în câmpia Sibiului. La centru, pe dreapta Oltului, Divizia 3-a împingea spre Hârtibaciu, cealaltă divizie a lui Schmettow (Divizia I Cavalerie), care încerca să-i taie drumul, la apus de Cinc. La dreapta, Divizia 6-a bătea pe Morgen la Bărcut și și la Mohu (15 și 16 septembrie) și, despărțindu-l de Schmettow, pătrundea pe înălțimile de la nord de Cinc, în golul iscat astfel între dreapta lui Arz și stânga lui Falkenhayn.

Din nenorocire, acest ajutor vine prea târziu. Armata a II-a ajunge în câmpia Sibiului, numai a doua zi după retragerea Corpului de Olt (17 septembrie), așa că nu mai poate culege roadele strategice ale victoriilor sale din ajun. Bătălia de la Sibiu, a doua mare bătălie din războiul românesc, este pierdută.

Riposta germană pe Hârtibaciu. Retragerea Armatei a II-a

Ofensiva combinată a armatelor a II-a și a IV-a românești punea totuși pe inamic într-o situație serioasă. Din nefericire, generalul Crăiniceanu nu are nici o rezervă la îndemână, spre a exploata succesul. Așa că

Falkenhayn poate reacționa la timp, împingând în golul dintre cele două armate dușmane, Divizia 89-a germană, din rezerva armatei lui Arz, trecută Armatei a IX-a. Deși învingător, Crăiniceanu trece din această pricină pe dealurile de la nord de Cinc, prin clipe grele. Copleșit de superioritatea inamicului la Seliștat și temător ca aripa dreaptă a lui Falkenhayn* să nu-i taie calea Brașovului pe la sud de Olt, – Crăinceanu ordonă retragerea Armatei a II-a pe o linie mai scurtă (16–29 septembrie).

Urmărirea Armatei a II-a: bătălia de la Șinca

În ceasul primejdiei, Falkenhayn dovedește cu totul altă tărie sufletească decât adversarul său. Față de presiunea simultană a celor două armate românești ce-l încolțesc, el cere și dobândește comandamentul unic al forțelor dușmane din Transilvania (17/30 septembrie), subordonându-și pe Arz. Credincios misiunii sale generale și simțind unde este punctul slab al dispozitivului românesc, el renunță să urmărească rămășițele Corpului de Olt în defileul Coziei, mărginindu-se să închidă acest defileu cu ajutorul Corpului alpin. Regrupând Armata a IX-a, redusă la Corpurile Staabs și Schmettow, el atacă Armata a II-a română. Spre a obține o superioritate absolută în punctul ales pentru lovitură, el nu șovăie de asemeni să slăbească și mai mult Armata I-a, împingând pe urma Diviziei 89 tot Corpul Morgen, copleșind astfel Armata a II-a română în retragere, pe care o ajunge la Șinca-Perșani și o bate (22–23 septembrie/5–6 octombrie), combinând

* Care, după retragerea Corpului de Olt, nu mai are în fața celor 4 divizii ale ei, decât Divizia 4-a română.

superioritatea de mijloace a atacului de front, cu manevre abile pe flancuri*.

Bătălia de la Vlădeni

Copleșită, Armata a II–a română se desparte. La stânga, parte din Divizia a 4–a se retrage pe la sud de munții Perșani către Bran, prin Poiana Mărului, urmărită de aproape de Divizia 76 A. U. La dreapta, resturile Diviziei a 4–a, sprijinite de părți din Divizia a 3–a care se retrag pe la nord de munții Codlei, fac față la Vlădeni, unde Flakenhayn le bate după aceeași metodă**, în vreme ce Corpul Morgen urmărește Divizia 6–a în retragere spre cotul Oltului. Despărțită de Armata I–a, Armata a II–a se retrage spre câmpia Brașovului, urmărită de aproape de dușman.

Retragerea Armatei de Nord

În vreme ce grosul Armatei a IX–a urmărea astfel pe Crăiniceanu, Falkenhayn trecea pe Schmettow lui Arz, deplasându–l la stânga armatei sale. Strecurându–se între cele două armate românești de la Hoghiz, spre Miercurea Ciucului, el încearcă să întoarcă, ajutat de Morgen, aripa stângă a lui Presan. Nu reușește însă, pentru că Presan, prevăzător, se degajase la rândul lui, din fața trupelor lui Arz, părăsind Odorheiul și defilându–și stânga încă de la 19 septembrie (2 octombrie).

* Diviziile 76, 51 și 187 germană contra Diviziei a 4–a române. Datorită abilității sale manevriere, în tot timpul contraofensivei, Falkenhayn va reuși să aibă în punctul ales pentru bătălie, o superioritate relativă de 3 la 1: deși superioritatea lui absolută e numai de 7 divizii la 3.

** Diviziile 51 și 187 pe flanc, Divizia 89 de front contra unei părți din Divizia 3 și 4 (circa 2 brigăzi).

Oprirea operațiilor de la Flămânda. Retrimiterea rezervelor spre frontul de nord

Înfrângerile din Ardeal determină Marele Cartier să–și schimbe din nou atitudinea. Profitând de faptul că victoria locală obținută la Amzacea de Divizia a 9–a, a fixat pe inamic în Dobrogea pe linia Rasova–Cobadin–Tuzla, el renunță la operațiile de trecere peste Dunăre, începute de Averescu la Flămânda*, la 19 septembrie/2 octombrie, zădărnicite de ploi și de monitoarele dușmane.

Închipuindu–și că mai poate lua inițiaitve, el aruncă iarăși rezervele lui spre miazănoapte, cu gândul să reia ofensiva în Transilvania spre a nimeri linia Reghin–Tg. Mureș–Sighișoara–Făgăraș.

Bătălia de la Brașov. Retragerea pe graniță

Reacțiunea e însă târzie. Armata a II–a nu se mai poate menține în Ardeal. Divizia 21–a, trimisă în ajutorul ei, n–o mai poate ajuta să apere Brașovul, care cade în mâinile inamicului după trei zile de lupte dârze în cursul cărora aceasta combină iarăși superioritatea mijloacelor tehnice care sprijină atacul frontal, cu manevre abile pe flancuri**.

* Cu Divizia 10–a și Divizia 21–a.

** La stânga, rămășițele Diviziei a 4–a, întărite cu Brigada II–a, din Divizia 6–a, s–au oprit, și–au făcut față la marginea de miazănoapte a Brașovului, împotriva diviziei 51–a de Honvezi care le urmărește de la Vlădeni. La dreapta, –>

Sosită și mai târziu, Divizia 22-a abia poate să ocupe înaintea inamicului pasul Bran. Proiectul ofensivei trebuie deci părăsit. Generalul Averescu ia din nou comanda Armatei a II-a, care se retrage, risipindu-se spre trecătorile Munteniei*.

Înfrângerile suferite de Armata a II-a au repercusiuni, cum am văzut, asupra Armatei de nord. Aceasta armată, care era aproape să-și împlinească misiunea, întrucât trecuse, la 18 septembrie, cu stânga de Cristur spre Sighișoara, ieșise la 19 septembrie cu dreapta din defileul Mureșului la Deda și ajunsese cu dreapta la 21 septembrie la 10 km de Reghin, e nevoită să părăsească fără lupte roadele biruințelor ei succesive. Spre a nu fi învăluită, ea se retrage în ordine spre granița Moldovei.

-> Divizia 3-a s-a regrupat și-a luat poziție în câmpia de la răsăritul orașului, pe linia Sâmpietru-Hermann. Trupele române acoperă astfel deopotrivă trecătorile Predealului, Bratocei și Buzăului. Pozițiile românești de la Sâmpietru sunt atacate de front de trupele Diviziei 89. Pe când trupele românești rezistă cu greu în poziții focului nimicitor al artileriei inamice și nu se mențin decât contraatacând fără întrerupere, Divizia 76-a austro-ungară încearcă să cadă peste munte, în valea Timișului, în spatele apărării românești. Nu reușește însă, datorită intervenției Diviziei 21 românești, care tocmai sosește prin Predeal, în ajutorul Armatei a II-a. În ajutorul Diviziei 86 inamice sosesc însă Divizia 187 și mai pe urmă, Divizia 71. Atacul dispune acum iar de o superioritate de forțe zdrobitoare, care-i îngăduie să covârșească apărarea românească. El se infiltrează prin pozițiile române, pe care le întoarce, exterminând apărătorii, care refuză să le părăsească. Când, a treia zi, Armata a II-a începe retragerea, unitățile ei nu mai au decât efective scheletice. Divizia 4-a a încetat de a mai exista ca unitate.

* În afară de rămășițele Diviziei a 4-a, care s-au retras spre Bran urmărite de Divizia 76-a inamică, această armată se compune din: Divizia 21, care se retrage spre Predeal urmărită de Divizia 51-a de Honvezi; Divizia a 3-a care se retrage spre Bratocea și a 6-a scăpată de încercuire, care se retrage spre Buzău urmărită de Divizia 89 inamică. În ajutorul lor se îndreaptă diviziile fostei Armate de Dunăre, care au lipsit în ceasul decisiv al campaniei din Ardeal. Divizia a 22-a, urmată de Divizia a 12-a, prin Câmpulung și Rucăr spre Dragoslavele și Bran, Divizia a 10-a spre Predeal pe urmele Diviziei 21-a; Divizia 5-a spre Predeluș și Divizia a 15-a spre Oituz în Moldova.

Considerații asupra campaniei din Transilvania

Desfășurarea campaniei din Transilvania a dat naștere la interesante discuții, îndeosebi asupra felului în care s-a conceput și s-a executat înaintarea armatelor românești.

S-a obiectat anume de către comandanții armatelor inamice, în memoriile lor, că ideea mișcării armatelor românești în Transilvania a fost greșită și executarea ei șovăielnică. Această critică este îndeajuns de plină de învățăminte pentru generațiile viitoare, spre a fi semnalată aici.

Eroarea planului inițial de operații

S-a zis astfel, că Marele Cartier român nu trebuia să adopte o manevră de aripă, pivotând cu dreapta Armatei de nord, pe steajerul format de Armata I-a; regiunea fiind cu totul improprie constituirii unui pivot solid, din cauza discontinuității și divergenței singurelor trei văi accesibile operațiilor. Ci dimpotrivă, efortul principal românesc ar fi trebuit să urmărească întoar-

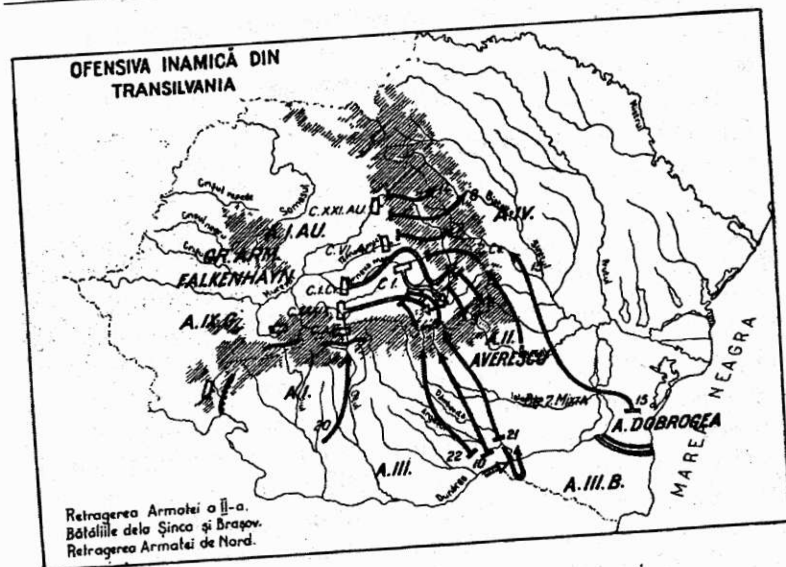
cerea Armatei I-a austro-ungare, printr-o învăluire a aripei sale drepte făcută cu stânga românească. În acest scop, Armata I-a română ar fi trebuit să înainteze fulgerător spre valea Mureşului, prin văile Haţegului şi Sebeşului, unde Mureşul e cel mai aproape de vechea graniţă românească. Arz ar fi fost astfel silit să se retragă, fără lupte, de teama tăierii căilor sale de comunicaţie şi armata română în loc să-i dispute terenul pas cu pas, ar fi căzut în plină zonă de adunare a Armatei a IX-a, zădărnicindu-i concentrarea şi despărţind-o de Armata I-a. În realitate, ofensiva românească s-a redus la o înaintare de front contra ariergardelor inamice, pierzând astfel toate avantajele pe care le dă de obicei îndrăzneţului, războiul de mişcare.

În felul acesta, inamicul şi-a putut sfârşi concentrarea nestingherit, mai înainte ca cele trei armate româneşti să se fi putut reunui şi a putut apoi ataca şi bate pe rând, cu totalitatea forţelor sale, grupurile române răzleţite: mai întâi grupul de Jiu, apoi cel de Olt, ale Armatei I-a, pe urmă Armata a II-a, silind la urma urmelor şi Armata de nord să se retragă fără luptă.

Insuficienţele execuţiei

Acest viciu de concepţie s-ar fi accentuat – zic aceşti critici – prin lipsa de îndrăzneală cu care au lucrat comandanţii Armatelor I-a şi a II-a.

S-a observat, într-adevăr, că după avântul primelor zile de înaintare, Armatele I-a şi a II-a şi-au domolit elanul, cea dintâi oprindu-se ca să se organizeze defensiv, în defileul Merişor şi în faţa Sibiului, a doua zăbovind inutil la trecerea Oltului. Singură Armata de

nord şi-a îndeplinit complet misiunea, înaintând necontenit, vreme de cinci săptămâni, până în momentul în care defecţiunea celorlalte armate a silit-o la rândul ei să se retragă, spre a nu fi învăluită tocmai când debuşa în văile Târnavelor.

Prudenţa tactică cu care generalul Culcer – acest Lanrezac al României – a şovăit să execute ordinul Marelui Cartier de a înainta în valea Streiului spre Haţeg, de teama unei învăluiri a stângii sale, din partea unui inamic venit dinspre Caransebeş, ar fi fost, desigur, tot atât de lăudabilă, ca retragerea armatei a V-a franceze de pe Sambre, în august 1914, contra ordinelor lui Joffre, – dacă împrejurările nu ar fi dovedit că în cazul său, ea a fost o gravă imprudenţă strategică. Nu numai pentru că a neglijat principiul, după care, cea mai bună siguranţă, în ofensivă, e atacul. Dar mai ales pentru că, încercarea de a-şi menaja o situaţie locală mai avantajoasă, l-a făcut să piardă din vedere,

și prin aceasta să compromită scopul general al operațiilor.

Același lucru se poate spune și cu privire la operațiile Corpului de Olt. O comparație poate face judecata mai evidentă. Iată pe comandantul acestui grup în seara zilei de 15/28 septembrie, suferind de trei zile, din partea inamicului, o presiune puternică de față și de flanc, destul de asemănătoare cu aceea suferită de Foch în preziua bătăliei de la Marna, când armata pe care o comanda acesta fusese aruncată de Bulow în bălțile de la St. Gond. Dacă, în acel moment, generalul Popovici, cu toată gravitatea situației în care se găsea, ar fi avut spiritul ofensiv al colegului său francez, care – cu munițiile pe sfârșite și cu batalioanele reduse la secții – raporta Cartierului francez situația, în forma pe care legenda a rotunjit-o: „Centrul meu cedează, dreapta dă înapoi, situația excelentă, mâine atac!“, și în loc să ordone retragerea „fiecăruia pe unde poate“, ar fi ordonat a doua zi de dimineață, cu totalitatea forțelor lui, atacul spre răsărit, dincotro venea Armata a II–a, – nu se știe dacă bătălia de la Sibiu nu s–ar fi încheiat cu o victorie a românilor, chiar dacă Corpul de Olt n–ar fi reușit, ca și Foch, decât să se mențină! În împrejurările în care se producea, această victorie ar fi putut fi decisivă asupra soartei campaniei românești din Transilvania.

Cei care au citit în memoriile lui Falkenhayn, de îngrijorarea care–l cuprinsese în dimineața zilei de 16/29 septembrie, afând de asaltul Armatei a II–a spre vest, din ajun, și cunoscând situația în care se găsea Schmettow, prins – în urma acestui salt, cu toată artileria grea ce–i fusese atașată, între cele două armate românești, – înțeleg prea bine ușurarea simțită de comandantul inamic când i s–a raportat retragerea Corpului de Olt și își dau seama că armata română a fost la un pas de victorie, care nu surâde însă decât

îndrăzneților care calculează riscul și odată hotărâți îl asumă până la capăt. „Nu există bătălii pierdute“, zice un strălucit militar, ci doar „bătălii pe care le crezi pierdute“, amintindu–și probabil de felicitările senatului roman către învinsul de la Cannae „pentru că nu–și pierduse speranța“.

Cu cât mai vrednică de imitat apare fermitatea comandantului dușman, care, după înfrângerea Armatei I–a, atunci când avea deschisă calea Munteniei spre miazăzi, nu se lasă prins de „nedumerirea de după victorie“, mai primjedioasă decât toate, ci renunță să urmărească pe fugari, cu toate riscurile unei întoarceri ofensive a românilor în flancul său drept. Mulțumindu–se să ia în acea parte, numai măsuri de siguranță, el continuă cu repeziciune acțiunea spre răsărit, încotro–l duce executarea principalei misiuni ce i se încredințase, pe care n–o pierde nici o clipă din vedere.

Șovăielile conducerii

De toate aceste erori de concepție și slăbiciuni de execuție, răspunde până la un punct înzestrarea tehnică insuficientă și lipsa de experiență, explicabile, ale armatei române, față de condițiile războiului modern. Direct dătătoare de seamă de înfrângerea suferită de români în prima parte a campaniei din 1916, e însă o cauză mai gravă, de alt ordin: lipsa de tărie sufletească a Marelui Cartier românesc. Zdruncinat moralmente de înfrângerea neașteptată de la Turtucaia, acțiunea lui s–a dezlânat, pierzând din vedere obiectivul principal al acțiunii. În loc să–și concentreze efortul principal – consecvent gândului inițial – asupra punctului slab al inamicului, s–a risipit în reacțiuni sterile, care i–au alienat complet libertatea de acțiune.

Astfel, sub impresia panicii din primul ceas, a oprit,

în plin avânt, ofensiva din Transilvania, la sfârșitul lunii august, făcând-o să piardă ireparabil timpul cel mai prețios. Și-a revenit în urmă și a ordonat reluarea ofensivei; dar timpul pierdut n-a mai putut fi recâștigat. A săvârșit atunci o a doua greșeală, trecând, versatil, de la extrema prudență la extrema îndrăzneală, hotărând ofensiva pe două fronturi, fără să cumpănească dacă are mijloacele necesare. Astfel în același timp în care ordona reluarea ofensivei în Ardeal, retrăgea de pe acest front ultimele rezerve de armată, concentrându-le în vederea ofensivei de peste Dunăre. Când lipsa rezervelor a început să-și producă efectele în Ardeal, Marele Cartier, iarăși nestatornic, a renunțat la ofensiva de la Dunăre, înainte de a-i fi văzut rezultatele, retrimițându-și rezervele spre miazănoapte. Era însă prea târziu; pentru ca aceste forțe să mai poată înfăptui acolo o misiune ofensivă. Trupele din prima linie fuseseră irosite și rezervele abia ajungeau acum să umple golurile.

Eșecul primei părți a campaniei românești trebuie deci atribuit în primul rând erorii de judecată a Marelui Cartier românesc, care a lipsit de rezerve ofensiva din Ardeal, în momentul cel mai critic. Nu pentru că nu a dispus de rezerve, căci aceasta n-ar fi adevărat; ci pentru că, tulburat de teamă, nu a mai putut judeca limpede unde și când trebuia să le întrebuințeze.

Polemica iscată, mai târziu, asupra „răspunderilor", a lămurit cu prisosință acest lucru. Este suficient să amintim că în timp ce armatele române din Ardeal sufereau secătuite de rezerve, presiunea unui dușman abil, 6 divizii românești ședeau neîntrebuințate, în vederea unor lovituri îndrăzneț concepute, dar incomplet executate.

Că înfrângerea de la Turtucaia a avut un efect moral atât de hotărâtor, încât a determinat schimbarea planurilor Marelui Cartier românesc, e desigur explicabil, dacă ne gândim că era vorba de o amenințare directă a Capitalei – centrul sensibil și gânditor al țării întregi. Această schimbare de concepție, în plină desfășurare tactică a ofensivei din Ardeal, nu era însă justificată, dacă ne gândim că în cumpănă nu era un oraș, ci biruința! Chiar dacă Marele Cartier are scuza de a fi cedat sugestiilor comandamentelor aliate, această greșeală e cu atât mai dureroasă cu cât pe această reacțiune instinctivă de apărare s-a bizuit mai mult inamicul, în planul lui, decât pe însemnătatea reală a victoriei sale din Dobrogea.

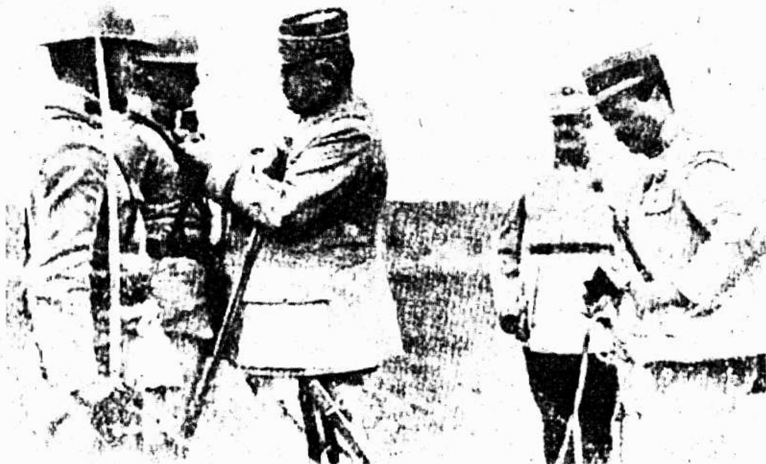
Campania din Transilvania s-a pierdut astfel, mai mult din pricina unor lipsuri sufletești, decât din pricina superiorității reale a inamicului.

Lucrurile acestea sunt desigur ușor de spus astăzi, când cunoaștem rezultatele. Mai greu erau de deslușit atunci, în vâltoarea bătăliei. Vorba proverbului. Faptul acesta atenuează, desigur, în parte, gravitatea acestor judecăți. Adevărul lor nu poate fi însă tăgăduit.

În măsura în care „istoria lucrurilor care au fost, e menită să fie pildă și îndreptar pentru cele venitoare", ele trebuiesc spuse; nu pentru a învinui pe cineva, ci pentru a face ca mâine, ele să nu se mai repete.

Ajunge să ne gândim la ceea ce a putut face inițiativa hotărâtă și îndrăzneață a unui locotenent-colonel, Toma Popescu, care trecând întâmplător prin Câineni și dându-și seama de prezența inamicului în munții din vecinătate, a organizat apărarea trecătoarei Oltului împotriva Corpului alpin, pe care l-a împiedicat s-o ocupe, până la sosirea Diviziei a 20-a, numai cu 15 bătrâni din sat înarmați cu puști luate de la inamic, aflate la primărie; sau la felul în care, alt act îndrăzneț: atacul învăluitor al detașamentului Scărlătescu, căzând prin surprindere peste muntele Vâlcanului, a restabilit, la Jiu, situația compromisă-n urma bătăliei de la Merișor, recucerind, în preziua bătăliei de la Sibiu, tot

bazinul Petroșanilor, – pentru a ne da seama de eficacitatea pe care ar fi putut–o avea coordonarea riguroasă a acțiunii unor elemente capabile de asemenea eforturi. Pilda Armatei Prezan, care – pe scară redusă și la alt grad de densitate a trupelor – a anticipat totuși, cu aproape doi ani, tactica ofensivei continue realizată prin înlănțuirea eforturilor succsive, în sectoare diferite, care a făcut nemuritoare gloria militară a lui Foch, de mai târziu, – este hotărâtoare în această privință.

Generalul Berthelot decorează ofițeri români

APĂRAREA GRANIȚEI MUNȚILOR

Găsind că Falkenhayn înaintează prea încet, Marele Comandament inamic procedează la o regrupare a forțelor lui, care numără acum 32 de divizii pe amândouă fronturile românești. El subordonează armatele care au recucerit Transilvania, grupului de armate ale arhiducelui Carol, și amândouă primesc însărcinarea de a zori trecerea munților, prin surprindere, divergent, pe urmele românilor.

Încerarea dușmană de a trece munții prin surprindere

Urmărind executarea planului de la Pless, Armata I–a austro–ungară atacă munții Moldovei spre răsărit, căutând să străbată spre Siret, prin valea Trotușului, pe când Falkenhayn – nemulțumit de această risipire a sforțărilor – caută cu Armata a IX–a „drumul cel mai scurt spre București“ peste munții Munteniei[1].

Dar la porțile Moldovei, Armata I–a dușmană e întâmpinată de rezistența îndârjită a Armatei române de nord. Contraatacând fără preget: la Oituz[2], în valea Trotușului[3], unde inamicul a izbutit să se infiltreze, ca și la Bicaz[4], armata română rămâne stăpână pe trecători.

Fără a avea un succes decisiv contra Armatei I–a române, Flakenhayn izbutește însă să se insinueze cu Armata a IX–a, în defileurile Munteniei[5].

Mareșalul Eremia Grigorescu

Dacă încercarea lui de a tăia calea *Predealului* trupelor românești care se retrag de la Brașov nu reușește, așa încât Staabs e silit să atace pieptiș trecătoarea apărată cu îndârjire de români[6], Morgen, mai norocos, ocolind cu brigada 8–a mixtă peste crestele de la apus de Giuvala cade la Rucăr, în spatele Diviziei 22 românești care apără pasul Branului[7].

Convins că ține în mâini o victorie ieftină, Falkenhayn sporește presiunea asupra frontului român refăcut la Dragoslavele și răzbește spre Câmpulung[8]. Intervenția Diviziei a 12–a restabilește însă situația, închizând inamicului accesul văii Dâmboviței.

La fel nu reușește nici încercarea lui Krafft de a întoarce apărarea *Oltului* prin valea Topologului, unde o coloană de alpini infiltrată spre Sălătruc, e contraatacată din spre izvoarele Argeșului și aruncată înapoi pe creste[9].

Încercarea dușmană de a forța trecerea munților

Încercarea de surprindere neizbutind, inamicul își sporește efectivele, căutând să forțeze trecerea, începând din a doua decadă a lunii octombrie.

Pe când Armata I–a continuă să atace cu îndârjire

la Oituz, Armata a IX–a reia ofensiva împotriva trecătorilor Munteniei, deplasându–și efortul tot mai spre apus, cu gândul să atragă într–acolo rezervele românilor.

În acest timp Mackensen atacă cu Armata a III–a bulgară linia Cernavodă–Constanța, pe frontul dobrogean, slăbit prin retragerea rezervelor românești trimise în apărarea munților.

Atacul trecătoarei *Oituzului* nu aduce inamicului nici de data aceasta un succes apreciabil[10]. În schimb, ofensiva dezlănțuită contra munților Munteniei, dacă nu reușește să–i deschidă lui Falkenhayn calea spre câmpie, îl pune totuși definitiv în stăpânirea crestelor care domină unele trecători.

În valea Prahovei, Staabs, folosind rezervele aduse din sectoarele vecine, a pus stăpânire pe linia Clăbucetelor, silind trupele românești să se retragă. Dar Văitoianu, care comandă sectorul, a ocupat o nouă poziție în fața lui, la nord de Bușteni[11].

În sectorul Nămăești, Morgen a izbutit să coboare crestele; dar Găiseanu l–a imobilizat la nord de Câmpulung, pe linia dealul Mateiașului - Albești - Cândești[12].

Mai gravă e situația în *Valea Oltului*, unde alpinii lui Krafft, atacând fără întrerupere, au ocupat bazinul Titeștilor, silind trupele lui Petala să ia poziție pe ultimul șir de înălțimi, ai munților Coziei.[13]

În sfârșit, un concurs fericit de inițiative transformă în biruință românească o primă încercare de străpungere, efectuată de inamic la *Jiu*, tocmai când acesta se socotea stăpân pe victorie.

Din nefericire, victoria e plătită cu moartea generalului Dragalina, bravul comandant al Armatei I–a, împușcat în defileul Jiului în cursul unei recunoașteri efectuate în preziua dezlănțuirii ofensivei[14].

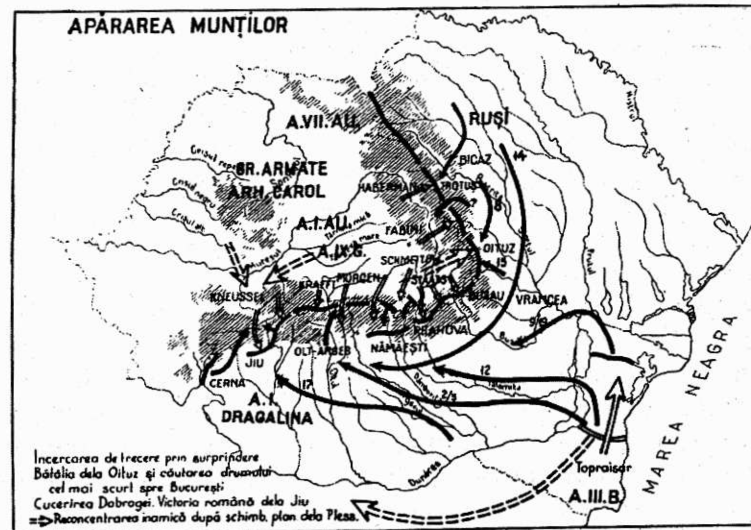
Situația operațiilor la sfârșitul lunii octombrie. Însemnătatea strategică a rezistenței de la Oituz. Modificarea planului de război al inamicului

Toate aceste operații n–au adus inamicului succesul strategic dorit.

Dacă, în Dobrogea, cu toată apărarea eroică a Diviziei a 9–a, de la Topraisar, inamicul a cucerit la 9 octombrie Constanța și Cernavodă la 12, silind pe români să arunce în aer podul de peste Borcea (cel de peste Dunăre rezistând) și să se retragă pe linia Hârșova–Babadag, de unde nu mai poate spera decât să apere Delta, la poarta Moldovei, în valea Oituzului, pe unde duce drumul cel mai scurt către Dunăre, spre care dușmanul și–a concentrat efortul principal și unde a atacat neîntrerupt de la 28 septembrie/11 octombrie, el a fost oprit pe loc de trupele generalului Eremia Grigorescu. Pe acolo nu se va trece! Cele două armate inamice au fost astfel puse în imposibilitate să dea mâna în regiunea Galaților.

Rezistența română de la Oituz va fi avut deci un netăgăduit efect strategic: Ea va fi împiedicat unul din brațele cleștelui pregătit de inamic să se închidă asupra armatei române din Muntenia și să o distrugă, și prin aceasta va fi făcut nefolositoare înaintarea lui din Dobrogea.

Decepționat, inamicul e silit să–și schimbe planul, deplasându–și efortul – de astă dată cu toată hotărârea – către vestul Munteniei, unde ofensivele trecute l–au pus în stăpânirea crestelor și unde deși n–a izbutit până acum să iasă din trecători, – a păstrat totuși

convingerea că o ruptură este posibilă dacă repetă încercarea cu noi forțe, evitând erorile trecute.

În acest scop, el procedează, în a doua jumătate a lunii octombrie, la o nouă concentrare. Slăbind presiunea asupra munților Moldovei, el își întărește Armata a IX–a, în timp ce grosul Armatei de sud, care a cucerit aproape toată Dobrogea, e retras între Nicopole și Rusciuk, unde va rămâne în așteptare, până în momentul în care, odată ruptura obținută–n munți și puhoiul dușman revărsat în câmpia Munteniei, această armată va putea trece Dunărea spre a da mâna celeilalte.

Considerații asupra apărării munților

Învățămintele campaniei de apărare a munților românești în cursul lunii octombrie 1916, sunt de

asemenea vrednice de ținut minte. Stingheriți în prima decadă a lunii octombrie de superioritatea manevrică a inamicului, care dispunea de unități speciale antrenate pentru a lupta în munți, românii s-au deprins repede cu condițiile acestui fel de operații și, începând din a doua jumătate a lunii octombrie, ei n-au mai putut fi dislocați de pe creste prin manevre ci numai copleșiți de superioritatea mijloacelor tehnice ale inamicului. Paza atentă a flancurilor, rezistența elastică, impetuozitatea contraatacurilor și eșalonarea rezervelor în adâncime au fost principalele elemente ale succesului rezistenței românești în această perioadă. Ea a silit pe inamic să opereze, cum văzurăm, o nouă concentrare de forțe împotriva României, de astă dată cu intenția fermă de a înfrânge definitiv, rezistența românească.

Nevoia rezervei strategice

Din nefericire, Marele Comandament român nu dispunea de nici o rezervă strategică pe care să o poată arunca în luptă, la nevoie; toate resursele sale fiind irosite la întărirea liniei de rezistență. În fața acestei situații, generalul Culcer, comandantul Armatei I-a, propusese părăsirea voluntară a Olteniei și retragerea frontului românesc pe Olt. Considerată ca un atac de slăbiciune, această propunere prudentă a celui mai bun general de câmp român, determinase Marele Cartier să-i retragă comanda armatei în preziua victoriei de la Jiu.

Grija constituirii unei rezerve generale va deveni însă principala preocupare a Misiunii militare franceze condusă de generalul Berthelot, sosită în ajutorul României (3/16 octombrie). Ea va determina o regrupare a armatelor românești, care vor lăsa pe seama rușilor

paza graniței muntoase a Moldovei, până la Trotuș, degajând, pentru scopuri strategice, cea mai mare parte a vechii armate de nord. Din nefericire, această armată – redusă încă prin diviziile date în ajutorul Armatei a II-a, care-și întinsese frontul până în Vrancea – nu a putut fi disponibilă decât în prima jumătate a lunii noiembrie, după înfrângerea Armatei I-a, când va interveni pe Olt și în bătălia de pe Argeș.

NOTE

1. La atacul pentru forțarea porților Moldovei, cooperează Corpul de cavalerie german al lui Schmettow întărit cu două divizii de infanterie, cedat temporar de Armata a IX-a germană, și Corpul VI austro-ungar al lui Fabini, armatei I austro-ungare. Cel dintâi atacă spre Onești și Târgul Ocna, al doilea spre Moinești și Comănești. Amândouă au același obiectiv: să pătrundă în larga vale a Trotușului, cât mai la sud cu putință, prin văile laterale, perpendiculare pe graniță, ale afluenților acestuia, spre a despărți Armata de nord de cele din Muntenia, tăind pe cea dintâi de bazele ei și înconjurând pe celelalte. E planul lui Ludendorff, pe care însă Falkenhayn nu-l împărtășește. Ispitit de perspectivele deschise prin „surprinderea de la Rucăr", el socotește greșită risipirea eforturilor în direcții divergente.

2. ***Bătălia de la Oituz***

Atacul principal se dă de Schmettow, la Oituz, pe unde trece drumul mare de la Târgul Secuilor la Onești, prin Brețcu, Poiana Sărata, Hârja, Grozești și Bogdănești.

La 27 septembrie, Corpul de cavalerie inamic – care urmărea Armata de nord în retragere, încă de la cotul Oltului, fără s-o poată ajunge – se desparte. Divizia I urcă munții Vrancei spre răsărit, unde va fi oprită de Brigada 7-a mixtă sosită din Regat. Divizia 3-a se lovește la 28 septembrie, la ieșirea exterioară a defileului Oituzului, de Divizia 2-a română de cavalerie, care a luat poziție la nord de Brețcu, la Meghelus. Intervenția Diviziei 71 austro-ungare care a sosit pe câmpul de bătaie silește Divizia 2-a română să se retragă în defileu, către vechea graniță. La 30 septembrie, inamicul ocupă Poiana Sărată.

Dar Divizia 15-a (general Grigorescu) venită de pe frontul Dobrogei, a ajuns la timp. Ea înaintează din Regat, prin valea Oituzului și prin văile laterale ale Slănicului (pe dreapta)

și Cașinului (pe stânga), ieșind înaintea dușmanului la Hârja, unde înlocuiește Divizia 2-a de cavalerie, care trece în rezervă, la aripa stângă a grupului, în valea Cașinului. Încercările inamice de a întoarce poziția română de la Hârja sunt contramanevrate abil din văile Cașinului și Slănicului și zdrobite una după alta.

În fața acestor eșecuri, inamicul aruncă-n luptă Divizia 8-a bavareză. Intervenția ei ajută la ocuparea Hârjei; dar noua încercare de a întoarce pozițiile românești dă greș ca și celelalte.

La 5 octombrie, inamicul, care are acum toate forțele în linie, hotărât să termine, dezlănțuie un atac general, în prezența arhiducelui moștenitor și a primului-ministru Tisza. Dar comandantul român, în ajutorul căruia a sosit de la Bacău o brigadă din Divizia 8-a, contraatacă a doua zi, în prezența principelui moștenitor român, restabilind situația pe tot frontul. Atacuri și contraatacuri se succed zi și noapte, de la 6 octombrie, fără alt rezultat decât trecerea pozițiilor dintr-o mână în alta, până la 9 octombrie, când dușmanul începe să dea semne de oboseală. Profitând de situație, Grigorescu, care a primit încă o brigadă, dezlănțuie un nou contraatac general, reia Hârja, coama Stăneica și înălțimile de la hotar, aruncând pe inamic pe linia vechii granițe.

3. ***Atacul văii Trotușului***

În tip ce luptele se desfășurau astfel la Oituz, Fabini încerca să răzbească în valea Trotușului, mai la nord, cu Corpul VI.

Renunțând să atace de front pasul Ghimeș apărat de Divizia 7-a, el caută să întoarcă apărarea românească, pătrunzând cu diviziile lui, în spatele ei, prin văile afluenților laterali ai Trotușului.

La dreapta, Divizia 39 (Molnar) atacă la 1 octombrie spre Dărmănești. După o zi de luptă nu izbutește însă să ocupe decât Poiana Uzului, de unde este de altfel scos de a doua zi, prin contraatacul român dezlănțuit simultan de front și pe flancuri.

La 3 octombrie, Divizia 61 (Grallert) izbutește însă să se infiltreze mai la nord, prin văile Sultei și Ciobănașului înspre Agăs și Goioasa. Dar generaulul Istrati care comandă Divizia 7-a, contraatacă la centru de front (detașamentul colonelului Ioan) înspre Asău.

În același timp, trimite pe dreapta detașamentul colonelului Boian să ocolească prin văile Agostinului și Agășului și să cadă în spatele inamicului de la Goioasa. Imprudența executării atacului de flanc duce la nimicirea detașamentului; dar

presiunea lui contribuie la slăbirea rezistenței inamice față de atacul frontal. Așa că românii restabilesc situația pe linia: Muncelu – Goioasa – Vf. Edera – Vf. Lapoșul – Poiana Uzului.

4. ***Luptele din valea Bicazului***

Mai la nord, în valea Bicazului, Divizia 72 austro- ungară atacă la 6 octombrie, odată cu dezlănțuirea atacului general de la Oituz, prin surprindere, muntele Tipcheș pe care-l ocupă, înaintând spre Croești, cu gândul de a tăia comunicațiile Diviziei 14-a române, prin Valea Tarcăului.

Dar în vreme ce detașamentul Rogobete rezistă de front la Croești, detașamentul colonelului Gherăscu contraatacă pe inamic spre Ața, întorcându-i poziția. Zadarnic încearcă acesta să riposteze atacului frontal românesc, dezlănțuit concomitent. Creasta muntelui rămâne până la urmă în mâinile românilor și trecătoarea Bicazului nu poate fi forțată.

5. A doua zi după bătălia de la Brașov, Falkenhayn, în căutarea celui mai scurt drum spre București, ordonă Armatei a IX-a să atace prin surprindere trecătorile Munteniei, pătrunzând în ele îndată și dacă se poate înaintea românilor. Corpul I (Morgen) ia direcția trecătoarei Branului pe urma resturilor Diviziei 4-a, Corpul XXXIX înspre cele patru trecători de la sud de Brașov, Divizia 51 spre Predeal pe urmele Diviziei 21, Divizia 189 pe urmele Diviziei 3 spre pasul Bratocei. Corpul Lutwitz ia calea Buzăului, pe urmele Diviziei 6-a. Corpul Schmettow e trimis spre N. E., în munții Vrancei, să coopereze cu trupele Armatei I-a la forțarea trecătoarei Oituzului.

Deși violente, atacurile îndreptate spre pasul Buzăului și Bratocei au mai mult un caracter demonstrativ. Atacurile principale se îndreaptă spre trecătorile Predealului și Branului, pe unde duc drumurile cele mai scurte spre București, prin Ploiești și Târgoviște.

6. ***Atacul Predealului***

Mișcarea ocolitoare a unei Brigăzi din Divizia 76 austro-ungară, care încercase să cadă peste munte, în Valea Timișului în spatele trupelor românești care se retrăgeau de la Brașov, e zădărnicită prin intervenția Diviziei 21-a; așa că Divizia 51-a de Honvezi trebuie să atace de front trecătoarea Predealului.

Inamicul e astfel pus în situația de a nu mai înainta, în acest sector, decât cu greu, cucerind munte cu munte și numai după vii contestațiuni și cu mari jertfe.

Astfel, cu toată superioritatea lui de artilerie, el nu izbutește să cucerească definitiv muntele Susaiului și să ocupe Predealul,

decât după 10 zile de lupte îndârjite (10 octombrie). Diviziile 4 și 16 românești, puse sub comanda generalului Văitoianu, înlocuiesc mult încercata Divizie a 21-a, ocupând o nouă poziție, la nord de Azuga, pe linia Clăbucetelor.

7. ***Surprinderea de la Rucăr***

Mai norocoasă fu operația inamicului îndreptată contra Trecătoarei Branului.

Aci, Divizia 22-a română (general Razu), sosită de la Dunăre, a înlocuit, la 27 septembrie, rămășițele Diviziei a 4-a, ocupând, la Giuvala, puternica poziție, pregătită încă din timp de pace, sprijinită cu stânga pe masivul Pietrii Craiului și cu dreapta pe muntele Fundățica, lângă Moeciul de Jos.

Dar în timp ce această divizie respinge atacul Diviziei 76 austro-ungară, care încearcă să pătrundă, de front, în valea Dâmboviței, - Brigada 8-a de munte austro-ungară ocolește Piatra Craiului și cade la 30 septembrie, la Rucăr, în spatele poziției românești. Divizia 22-a se retrage în grabă, salvându-și materialul, spre Dragoslave, unde ocupă o nouă poziție.

8. ***Atacul Dragoslavelor***

Atacată aci, din nou, de inamic, care a adus în linie și Divizia 12-a bavareză, Divizia 22-a nu-și mai poate menține pozițiile. Situația este gravă pentru români. Dacă frontul lor cedează, inamicul are deschisă deopotrivă calea Bucureștilor prin Târgoviște și calea Piteștilor prin Câmpulung. „Surprinderea de la Rucăr" e pe punctul să-și dea roadele așteptate de inamic.

În ajutorul Diviziei 22-a sosește însă, tot din Dobrogea, Divizia 12-a a generalului Găiseanu. Contraatacând de flanc prin valea Pravățului pe inamicul care, socotindu-se învingător, înainta descoperit în josul văii Dâmboviței, îl lovește cumplit restabilind situația pe linia: Argeșel - Nămăești, Valea Pravățului - Măgura - Mateiașul - Prisaca.

9. ***Luptele din valea Oltului***

De îndată ce Falkenhayn își dădu seama de perspectivele strategice ale surprinderii de la Rucăr, ordonă lui Krafft să înceapă atacul văii Oltului, spre a răzbi, concomitent, în direcția Piteștilor.

Folosind aceeași metodă care-i reușise la Sibiu, Krafft încearcă să întoarcă aripile externe ale Diviziilor 13 și 23 românești cu Brigada 10-a alpină prin Valea Lotrului și cu Brigada 2-a pe înălțimile de la răsărit de Topolog, în direcția Curtea de Argeș.

Atacul dezlănțuit la 3 octombrie de Brigada a 10-a alpină contra pozițiilor ocupate de Divizia 13-a română la apus de Olt, pe munții Pietrosul, Veverița și Chițianetul, nu izbuti.

Contraatacul român aruncă de a doua zi înapoi pe dușman pe munții Robu și Mugurașul, fără a putea însă recuceri dealul Vladului.

Brigada 2-a alpină, care coborâse între timp de pe Surul și căzuse la octombrie, la Sălătruc, pe liniile de comunicație ale Diviziei 23-a, - care făcea față în munții Făgărașului, Corpului alpin, - fu contraatacată la octombrie pe dreapta, de detașamentul Moșoiu dinspre Clocotici, și aruncată înapoi pe munții Ghițu și Frunțile. Un nou atac românesc pe comunicațiile coloanei și timpul rău, determină retragerea ei precipitată, mai spre nord, către muntele Poiana.

Intervenția Corpului alpin, care atacă cu toate forțele la 7 octombrie Măzgavul, apoi Fața Sf. Ilie, Călugărul și Zănoaga, salvă coloana aventuroasă, atrăgând spre sine rezervele românești și determinând pe comandantul român - ale cărui elemente înaintate, conduse de colonelul Cantacuzino, rezistaseră eroic la Coți - să retragă, la 8 octombrie, frontul spre sud, pe o poziție mai sigură, constituită din înălțimile ce străjuiesc la nord bazinul Titeștilor. În acest sector căzuse, la începutul luptelor, generalul Praporgescu, comandantul Diviziei 20.

10. Gerock, care înlocuiește pe Schmettow trimis la Jiu, reîncepe operațiile la 14 octombrie.

Timp de 8 zile atacurile și contraatacurile se succed fără întrerupere. Dușmanul care a ocupat muntele Cernica e contraatacat de pe Fata Moartă și alungat peste graniță.

11. ***Luptele din valea Prahovei***

Atacul, dezlănțuit la 13 octombrie în valea Prahovei de inamicul care a adus aci trupe din sectoarele vecine, pune piciorul în a doua poziție românească. Din prima zi cade Clăbucetul Baiului. A doua zi Clăbucetul Azugăi. Clăbucetul Taurului nu fu luat decât la 18 octombrie. Recucerite la 19 octombrie, Clăbucetele nu pot fi păstrate. În sfârșit, cu Dihamul, cădea la 22 octombrie, după lupte dârze, și ultimul element al acestei linii. Istovită de bombardamentul inamic și de contraatacurile repetate, Divizia 10 trebuie retrasă din luptă. Elementele din Divizia 16-a, care o înlocuiesc, ocupă la 23 octombrie a treia linie de apărare la nord de Bușteni.

Lipsit de forțe suficiente spre a întreprinde - cum ar voi - o ofensivă puternică de la Predeluș, în spatele inamicului, Averescu reușește totuși să-l fixeze, ordonând atacuri demonstrative atât în valea Prahovei cât și în sectoarele Bratocei și Predelușului, de unde acesta își retrăsese rezervele.

12 ***A doua bătălie de la Câmpulung***

Nici Morgen nu se dă bătut în regiuna Câmpulungului.

În vreme ce Divizia 12-a bavareză și Divizia 76-a reiau atacurile contra noului front românesc, Brigada 8-a de munte încearcă să repete, mai spre apus, lovitura de la Rucăr, căzând la 7 octombrie, peste munte, la Lerești, în flancul poziției române de pe Argeșel. Atacurile ei sunt însă stăvilite de contraatacurile române, împotriva Cândeștilor și Albeștilor, supravegheate personal de Averescu. La dreapta, atacurile dușmane se zdrobesc de asemeni, la 13 octombrie, de puternica poziție de pe Mateiaș.

La stânga Diviziei 22-a române, sosește acum Brigada 3-a de cavalerie, stăvilind definitiv încercările de manevrare a flancului românesc înspre munții Făgărașului; iar la dreapta Diviziei a 12-a se așează Brigada 2-a de cavalerie, împiedicând infiltrarea inamicului peste masivul Leaotei, spre Văile Ialomiței și Prahovei.

Trupele române constituiesc sub comanda generalului Găiseanu, Grupul Nămăești la aripa stângă a Armatei a II-a, sprijinit cu dreapta pe Leaota și cu stânga pe Bratea. Calea Munteniei e acum închisă dușmanului, care nu va mai realiza aci nici un progrees stabil, cu toată ofensiva ce va dezlănțui aci din nou, la 28 octombrie, în direcția Albești, Lerești și Cândești.

13. ***Luptele din valea Oltului***

Atacul inamic dezlănțuit la 11 octombrie în stânga Oltului odată cu ofensiva de la Jiu determină pe români să părăsească bazinul Titeștilor, după 4 zile de lupte, și să se retragă pe linia înălțimilor care-l domină de la miazăzi.

Dar la 18 octombrie, inamicul pătrunde și în noua poziție românească pe muntele Miglele, de unde nu mai poate fi scos. La 25 el ocupă Măgura; iar la 20 Poiana Spinului, cheia întregii poziții.

Divizia 23-a în ajutorul căreia sosește Divizia 14-a, se retrage iarăși, pe linia Dăngești – Rădăunești – Șuici – Sălătruc.

14. ***Prima ofensivă inamică de la Jiu***

Intenția lui Kneussel, care comandă atacul, este să deschidă defileul Jiului, cavaleriei lui Schmettow, întorcându-l pe la apus, cu Divizia 2-a bavareză. În acest scop, pe când Grupul Stawinsky atacă demonstrativ, la răsăritul apei, Brigada 21-a română, între Surduc și Prislopu; Divizia 2-a bavareză atacă pe trei coloane, Bigada 22-a, care acoperă la apusul ei, linia înălțimilor care străjuiesc pasul Vâlcanului: Cândrulul, obârșia Merișorului, Struju și Cornul Zănoagei. Prima coloană atacă spre pasul Vâlcanului, a doua, spre Cornul Zănoagei. A treia atacă Sigleul, păzit de detașamentul Trușculescu. La dreapta,

Divizia 6-a de cavalerie, între Oslea și Rostovanul, urmează să coboare peste dealul Arcanului spre Bădiceni, pentru a acoperi Divizia 2-a bavareză împotriva unui contraatac român din spre Baia de Aramă.

La 10 octombrie, Brigada 21-a română e împinsă spre Muncelu și Urma Boului și apoi mai jos, prin Lainici, spre ieșirea defileului, la Bumbești. La apus, Brigada 22-a rezistă, retrăgându-se succesiv cu dreapta pe dealul Buliga și apoi la Poiana Mihai Viteazul. Dar la stânga ei, Divizia 2-a bavareză sparge linia română între Cornul Zănoagei și Sigleu, aruncând detașamentul Scărlătescu peste dealurile Scurtu și Mutu spre Vai-de-ei, și detașamentul Trușculescu spre Semileu și Tufin, spre Dobrița. Colonelul Homoriceanu se lasă surprins la Vai-de-ei și inamicul se revarsă în satele de sub munte. Rezistența de la Poiana lui Mihai Viteazul, devenind inutilă, Brigada 22-a se retrage spre Vădeni și Curtișoara. La 13, inamicul a ajuns la linia: Dobrița – Frățești – Stănești – Cartiu – Sâmbotin – Birnici – Porceni. Avangardele lui apar în fața Târgu- Jiului.

Victoria română

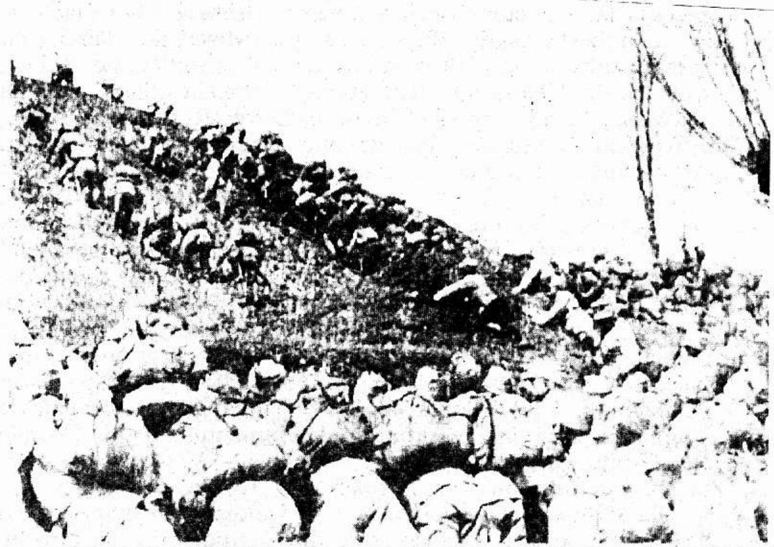
Dar colonelul Anastasiu, comandantul grupului de Jiu, pregătește riposta, ordonând unităților răzlețite să se oprească și să facă front ofensiv împotriva dușmanului. Ordinul se execută la 14 octombrie. La dreapta, Brigada 21-a atacă de la Bumbești spre Porceni-Birnici-Moșneni, tăind cu detașamentul Diamandi comunicația inamicului peste Buliga, spre pasul Vâlcanului. La centru, Brigada 22-a (colonel Obogenu) atacă spre Turcinești-Cartiu-Rugi și Horezu, provocând confuzie în unitățile inamice. La stânga, detașamentul Trușculescu atacă spre Rasovița – Ursaloi – Lelești, dar e oprit de contraatacurile inamice. În sfârșit, apărarea podului de la Târgu-Jiu, în fața căruia au apărut două companii inamice, se improvizează de colonelul Mlădinescu, cu ajutorul milițienilor, cercetașilor și populației civile. Cu acest prilej s-a distins viteaza Ecaterina Teodoroiu.

Întoarcerea ofensivă a românilor surprinde pe inamic în risipire. Pentru a desăvârși succesul, două detașamente mai puternice sunt destinate să pătrundă adânc în dispozitivul dușman, unul pe dreapta, altul pe stânga pungii formată de înaintarea acestuia. Pe dreapta, detașamentul lt. col. Coandă atacă spre Sâmbotin – Arsuri – Schela – Vai-de-ei și cade în spatele dușmanilor care rezistă lui Obogeanu.

Pe stânga, detașamentul lt. col. Dejoianu, sosit prin Baia de Aramă, de la Cerna, pornește din Brădiceni în trei direcții.

În timp ce detașamentul Dumitrescu atacă divizia a 6-a de cavalerie inamică, de front și de flanc, la nord de Frâncești,

alungând-o înapoi peste dealul Piva, spre dealul Arcanului, degajând astfel stânga lui Dejoianu, – acesta atacă de flanc, prin Arcani, trupele dușmane care rezistă la Rasovița lui Trușculescu. În același timp, a doua coloană pornește prin Sănătești și Runcu spre Dobrița – Vălari – Curpeni – Dealul Leșului, dându-și mâna, în spatele dușmanului, cu detașamentul Coandă. Surprins de viguroasa contraofensivă română, inamicul se retrage în grabă spre creste, părăsind în mâinile românilor numeroși prizonieri, tunuri și provizii. Cu acest prilej, s-a distins locotenentul de rezervă Pătrășcoiu, citat la ordinul armatei, care, fiind născut prin partea locului, a pătruns, pe poteci neștiute, noaptea, spre Arsuri, însoțit numai de câțiva ostași, în spatele inamicului, capturându-i o baterie de opt obuziere.

Vânătorii de munte la atacul Cireșoaiei

CAMPANIA DIN MUNTENIA

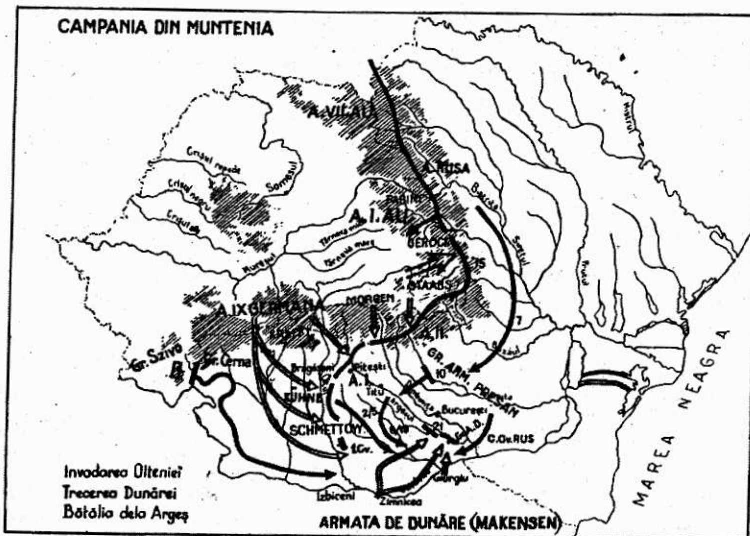
Străpungerea de la Jiu și evacuarea Olteniei

Punctul vulnerabil al dispozitivului românesc de apărare e găsit, din nenorocire, de inamic, cu puțin înainte de căderea zăpezilor, în Valea Jiului, unde lanțul munților e mai îngust și unde toate crestele sunt în stăpânirea dușmanului. Cu găsirea acestui punct, începe a treia parte a campaniei românești din 1916, cunoscută în istoria militară sub numele de campania din Muntenia. Ea ține de la începutul lui noiembrie până după Crăciun.

Cum am văzut, înfrângerea din octombrie nu descurajase pe comandantul inamic și, trei zile înainte de căderea zăpezii repetă cu forțe proaspete încercarea de străpungere (29 octombrie/11 noiembrie), în sectorul românesc cu totul secătuit de rezerve.

Lovitura de ciocan dată de cele patru divizii ale lui Kuhne contra Diviziei I-a românești, reușește să deschidă de astă dată defileul Jiului cavaleriei lui Schmettow, care, lăsând infanteriei celui dintâi, sarcina de a-l menține deschis împotriva contraatacurilor române, coboară în grabă Jiul și Gilortul spre Craiova și Drăgășani. Rezervele aduse în grabă de români prin Cărbunești (Divizia 17), nu pot opune lângă Târgul Jiu decât o slabă rezistență (3/16 și 4/17 noiembrie)[1].

Oltenia este invadată. Inamicul, care a ocupat Craiova la 8/21 noiembrie, zorește acum spre trecerile Oltului[2].

Retragerea Grupului Cerna

Tăiat de restul armatei, micul grup care apăra frontul Cernei sub comanda colonelului Demetriad și care primise ordin să reziste pe poziții până la capăt, după ce încercară cu detașamentul Tăutul ca demonstrație în flancul drept al năvălitorului, pornește, înconjurat de dușman, retragerea de-a lungul Dunării spre miazăzi. Trei săptămâni mai târziu, în ziua căderii Bucureștilor (23 noiembre/6 decembrie), copleșit de numărul inamicilor, în neputință să treacă Oltul revărsat și cu podurile ocupate de dușmani, fără nădejde de a mai vedea armata română rupând cercul de fier la Argeș spre a-i veni în ajutor, micul grup care a realizat această retragere eroică se va preda la Tia Mare și Isbiceni, lângă Izlaz, după ce va fi ars steagurile, distrus armele și ucis caii. Impresionat de bravura lui,

dușmanul a îngăduit comandantului ei captiv să-și poarte spada.

Mackensen trece Dunărea

În vreme ce Falkenhayn ocupa astfel Oltenia, Mackensen, care până atunci așteptase ruptura frontului muntos, trece Dunărea, pe ceață, la Zimnicea (10/23 noiembrie), aruncând spre Glavacioc perdeaua de trupe a Grupului apărării Dunării, care încerca să-i taie calea la Smârdaioasa și apoi la Vitănești. Zorit să ajungă la București înaintea colegului său, care coboară de la munte, Mackensen înaintează cu grosul forțelor sale (Armata Kosch) de-a lungul șoselei Alexandria-București, în vreme ce dreapta lui alunecă spre Giurgiu, înlesnind altor forțe bulgărești să treacă Dunărea prin acel loc.

Căderea liniei Oltului

În acest timp, Armata Kuhne (Divizia 301, 41, II Bavareză) zăbovea în fața Drăgășanilor și Slatnei, oprită de trupele românești întărite tardiv pe malul stâng al Oltului, după îndemnul mai vechi al generalului Culcer, care plătise, cum am văzut, cu pierderea comandamentului - încă dinainte de prima bătălie de la Jiu - ideea părăsirii ordonate a Olteniei[3]. Mai expeditiv, Schmettow lua drumul Caracalului, găsea podul de la Stoenești neapărat și pătrundea la rândul său cu regimentele de cavalerie în Muntenia (11/24 noiembrie). Amenințat să-și vadă întoarsă aripa stângă a armatei care apără Oltul de sus, Comandamentul român - care nu are în flanc decât Divizia I Cavalerie ordonă părăsirea liniei Oltului.

CAMPANIA DIN MUNTENIA

Bătălia dela Argeș după prinderea planului românesc.

Bătălia de pe Argeș

Comandamentul grupului de armate românești, care operează în câmpia Munteniei, e trecut pe seama generalului Presan[4]. Acesta își dă seama că între trupele lui Falkenhayn, care înaintează din Oltenia apropiindu-se de Argeșul superior și ale lui Mackensen, care se apropie de Argeșul inferior, există un gol de aproape 100 km, ce poate fi exploatat strategicește printr-o lovitură abil executată după modelul clasic al manevrei pe liniile interioare. De acord cu generalul Berthelot, comandantul Misiunii militare franceze, sosită de curând în ajutorul României, Presan hotărăște să dea bătălia pentru apărarea Bucureștilor, aruncând în flancul stâng al armatei lui Mackensen o masă de manevră adusă din regiunea Costești-Titu.

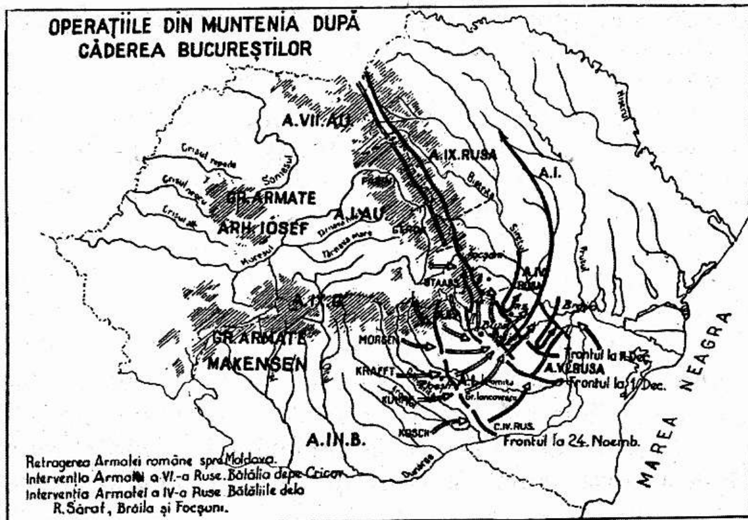
În timp ce Divizia 21 (Lambru), depășind resturile

în retragere ale Grupului apărării Dunării, face față inamicului la Naipu, călare pe șoseaua București-Alexandria, diviziile 2/5 (Socec) și 9/19 (Scărișoreanu), primesc ordin să coboare către sud, primul pe Clanița și Dâmbovnic spre Drăgănești, al doilea pe Neajlov în direcția Ghimpați, spre a cădea în flancul și spatele dușmanului care înainta descoperit, nemaicrezând în rezistența serioasă a românilor. Divizia a 2-a de cavalerie, aflată la Talpa-Ionești, are ordin să acopere flancul diviziilor de atac, ținând legătura cu rămășițele Armatei I-a, care luptă în retragere de la Pitești împotriva trupelor lui Krafft, ce coboară prin Curtea de Argeș de la Râmnic.

Presiunea inamicului silește însă pe Lambru să se retragă luptând în zilele de 16, 17 și 18 noiembrie, spre Ghimpați și Bălăria, apoi spre Corneni pe Neajlov, până la Mihăileni pe Argeș. Divizia 217 inamică îl urmărește de aproape. Respingând avangardele lui von der Golz, Scărișoreanu ajunge în seara de 17 noiembrie prin Rușii lui Assan și Videle-Cartojani la Bălăria. Aci surprinde cartierul Diviziei 217 inamică (Gallwitz), care abia mai are timp să comunice telefonic trupelor lui din prima linie „Rumänen hier!“ și se retrage în grabă.

Descoperită de Divizia lui Von der Goltz, care trebuia să-i apere flancul, Brigada Vogel a Diviziei 217 e acum aproape înconjurată. Ea luptă la 18 noiembrie, la Bănești, Chirculești și Epurești, simultan cu fața spre Stâlpu, Prunaru și Bălăria, inamicul – ajutat de inacțiunea rușilor care, deși sosiți pe Argeșul inferior în flancul stâng al dispozitivului românesc refuză să intre-n luptă spre a desăvârși astfel și din spre sud înconjurarea – nu poate fi scos din pozițiile în care s-a retranșat peste noapte.

Între timp, Socec care, deși întârziat de avangardele lui Schmettow, a ajuns totuși prin Blejești și Purani,

până aproape de Flămânda, e oprit la Târnava de o puternică artilerie inamică. În urma avangardelor lui Schmettow, care aleargă spre Argeșul mijlociu spre a cădea în spatele trupelor care se retrag de la Pitești – fără a pricepe sensul mișcării trupelor românești, pe care le întâlnește-n cale, socotindu-le coloane răzlețite ale Armatei I-a în retragere – sosește armata lui Kuhne. Și ca o culme de nenoroc, ordinul românesc de operații cade în mâna inamicului în dimineața de 18 noiembrie/1 decembrie.

Citindu-l, Falkenhayn pricepe că trupele ce i se semnalaseră mergând spre sud-vest nu sunt trupe de fugari în debandadă, ci brațele unui clește ce se închide asupra colegului său Mackensen. Cu toată rivalitatea celor doi generali, Falkenhayn nu e omul care să compromită soarta unei bătălii pentru o ambiție personală. Dându-și seama de situație, el ordonă diviziilor armatei Kuhne să pătrundă în intervalul dintre cele două grupuri românești pentru a le întoarce flancurile. Diviziile 11 Bavareză și 115 primesc ordin să facă

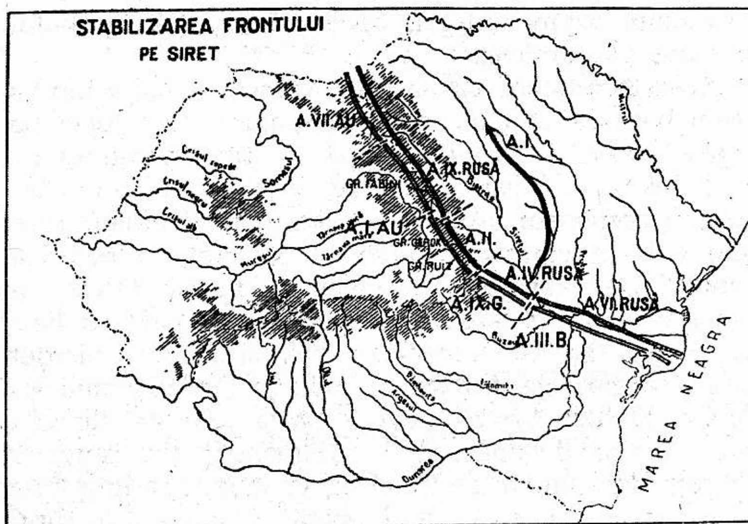
conversiune spre sud-est, căzând în spatele grupului de manevră românesc.

Această mișcare salvează pe Mackensen și schimbă soarta bătăliei. Din încercuitori, românii care luptă pe Argeșul inferior sunt amenințați să fie înconjurați de al doilea cerc dușman ce se strânge în jurul lor. Devenit comandant suprem al armatelor dușmane care s-au unit în câmpia Munteniei, Mackensen rectifică planul lui Falkenhayn în sensul că numai Divizia a II-a Bavareză va face conversiunea, fapt care va face pe colegul său să-i reproșeze mai târziu că a pierdut ocazia să distrugă armata română. În fața presiunii lui Kuhne, Divizia Socec, nevoită să-și schimbe direcția spre est, se debandează la Flămânda. Scărișoreanu izbutește însă, ajutat de Lambru, să se retragă în ordine peste Argeș, ca și Grupul apărării Dunării, a cărui aripă stângă fusese primejduită un moment de bulgarii care, veniți dinspre Comana, au trecut și ei apa la Grădiște. În același timp, la centrul dispozitivului românesc, Divizia 10, înaintând spre Argeșul mijlociu, oprește la Potlogi, Căscioarele și Malu Spart, infiltrarea celeilalte aripi a lui Kuhne între cele două grupuri românești, restabilind continuitatea frontului de la munte la Dunăre.

Dusă de forțe insuficiente, executată șovăielnic și lipsită de noroc, manevra încercată de Comandamentul român pentru apărarea Bucureștilor n-a reușit. Bătălia de la Argeș, care ar fi voit să fie o nouă Marnă, e pierdută. Comandamentul român, care a izbutit totuși să-și salveze trupele de încercuire, dă ordin de retragere.

Inamicul ocupă Bucureștii

La 23 noiembrie, dușmanul ocupă Bucureștii fără rezistență, Comandamentul român voind să cruțe Capi-

talei, deja încercată de bombardamentul avioanelor dușmane, prăpădul luptelor de stradă. Încă de la 12 noiembrie, regele și guvernul țării se strămutaseră la Iași.

Retragerea

Cu o zi înainte de capitularea Bucureștilor, căzuseră Ploieștii, după ce românii distruseseră, sub îndrumarea și din îndemnul englezilor, întreaga regiune petroliferă.

Spre a nu fi încercuită de inamic, Armata a II–a română, care primise de la Marele Cartier ordin să reziste pe poziții până–n ultimul moment, se retrăgea din munți, aliniindu-se armatelor care se retrăgeau în câmpie.

Această retragere se execută relativ regulat, trupele românești degajându-se aproape peste tot, la timp, de presiunea inamică[5].

Bătăliile de pe Cricov și Râmnic și de la Brăila și Focșani

Rezistențele succesive ale românilor, alături de ruși – cari au sosit, dar nu luptă decât în retragere: pe Ialomița[6], pe Cricov și pe Râmnic[7], unde s–au pregătit din timp poziții – nu pot împiedica pe inamic să înainteze și să ocupe Focșanii în ajunul Crăciunului.

O acțiune combinată a trupelor dușmane, care termină ocuparea Dobrogei, cu cele învingătoare de pe Râmnic, aduce în sfârșit inamicului stăpânirea Brăilei și instalarea lui pe Siret, pe linia cea mai scurtă a frontului, aleasă, pare–se, de Comandamentul rusesc, încă de la începutul operațiilor[8].

Acțiuni locale, pentru îmbunătățirea situației în regiunea munților, cum e aceea de la Pralea, vor mai avea loc, fără mari schimbări, până la mijlocul lunii ianuarie, după care liniștea se va așterne, cu zăpada, pe front, până–n vara viitoare.

Rezultatele campaniei din 1916

Cu aceasta se încheie și a treia fază a campaniei din 1916 și cu ea, și prima parte a istoriei războiului românesc. În cursul luptelor, care durează peste cinci luni fără întrerupere, armata română fusese învinsă, dar nu fusese distrusă. Datorită rezistenței Armatei de nord, în munții Vrancei, ea scăpase din brațele cleștelui de fier ce–i pregătise dușmanul. Acesta nu izbutise să se închidă decât asupra micului grup de la Cerna. Deși inamicul pusese stăpânire pe regiunea petroliferă și pe grânarul Munteniei, pe care se pregătea să–l exploateze sistematic, cucerirea lor îl costase atâtea

jertfe încât, considerând rezultatele strategice ale eforturilor sale din cursul acestei campanii, primul cartier maistru inamic, generalul Ludendorff, scrie în memoriile sale: „Începutul anului 1917 ne găsea astfel, în urma acestei campanii, mai slabi decât ne găseam la începutul ei.“ E o mărturie de opus acelora care ar pune la îndoială însemnătatea contribuției românești la victoria comună.

Ca o încheiere a campaniei din Muntenia și pentru a sancționa greșelile săvârșite în prima parte a campaniei, guvernul Brătianu sacrifică pe generalul Iliescu, șeful Statului Major, socotit de conservatori răspunzător pentru înfrângerile suferite, înlocuindu-l cu generalul Presan și apoi spre a da mai multă coeziune rezistenței, face loc guvernului național Brătianu-Take Ionescu, Filipescu murind între timp.

NOTE

1. ***Bătălia de la Târgu Jiu***

În timp ce Diviziile 41, 109, II Bavareze și 301 ale lui Kuhne, masate pe dreapta și pe stânga pasului Surduc, având Divizia 115 în rezervă, își deschid drum la Bumbești, în depresiunea Jiului, spulberând slabele rezistențe românești întâlnite pe linia Vălari – Sâmbotin – Bărcaciu; iar Diviziile 6 și 7 de cavalerie ale lui Schmettow coboară către Tismana, – noul comandant al Armatei I-a, generalul Paraschiv Vasilescu, încearcă să repete la Târgu Jiu, lovitura izbutită cu două săptămâni în urmă. La centru, rămășițele Diviziei 1-a fac față la 3 noiembrie pe înălțimile de la sudul depresiunii, pe linia Sămănești – Cârbești – Urechești – Văcăria – Dănești – Copăcioasa. La dreapta, Divizia 17-a debarcă la Cărbunești în Valea Gilortului, spre a cădea în flancul stâng al inamicului, în vreme ce un detașament din Divizia 13-a pornit de la Călimănești, încearcă să-i cadă-n spate pe la Novaci.

Pe stânga, Detașamentul Tăut, venit prin Baia de Aramă de la Cerna, încearcă să repete-n flancul lui drept, operația detașamentului Dejoianu.

Disproporția forțelor, și întârzierea sosirii rezervelor, zădărnicesc însă efectul acestor veleități ofensive.

Ziua de 4 noiembrie aduce sfârșitul bătăliei.

La centru Kuhne, concentrându-și efortul între Jiu și

Gilort, sparge frontul românesc la Văcăria. La stânga lui, Divizia 301 ocupă Novacii, oblicând spre Drăgășani, prin valea Oltețului. La dreapta lui, Schmettow pătrunde în valea Motrului, spre Fărcășești. Largul evantai inamic, nu numai că împiedică închiderea cleștelui românesc, dar îi pune în primejdie centrul stâng înconjurat la Cârbești. Colonelul Obogeanu reușește totuși, printr-o strălucită operație de noapte, să-și salveze trupele încercuite, rupând contactul cu infanteria inamică, dând peste cap la Vlăduleni, trupele de cavalerie ale acestuia, care-i tăiaseră calea și strecurându-se ele în direcția Filiașilor.

2. ***Proiecte ofensive***

Planul comandantului Armatei I-a, care ordonă Grupului Cerna să se retragă spre Filiași, în flancul Grupului de Jiu și detașamentului de Dunăre să se retragă spre podul de la Stoenești pe care să-l acopere, – e contramandat de Marele Cartier. Îndemnat de generalul Berthelot, acesta plănuiește o regrupare a forțlor în vederea unui noi acțiuni ofensive, pornită de peste Olt, în flancul invadatorului. Generalul Petala preia comanda Armatei I-a, cu ordinul să reziste cu orice preț, pe pozițiile ei. Divizia I-a cavalerie primește, de asemeni, ordin să treacă Oltul, spre a întârzia înaintarea inamicului și a acoperi noua concentrare. În cursul acestei operații, s-a dat de Regimentul 4 Roșiori al colonelului Filitti, vestita șarjă de la Robănești, în cursul căreia a căzut, în fruntea trupei, boierul veteran Donici.

Luptele din Valea Oltului

În timp ce inamicul dezlănțuia atacul său contra trecătoarei Jiului, presiunea sporea însă și în Valea Oltului. Intervenția Diviziei 216-a germane, determina la 21 octombrie, spargerea frontului românesc din dreapta râului și retragerea Diviziei 13-a de pe Riglou în direcția Călimăneștilor. Sosirea Diviziei 14-a românești la dreapta Diviziei 13-a restabilea o vreme situația pe celălalt mal, recucerind muntele Frunțile. Dar la 4 noiembrie, Divizia 216-a germană trecea și ea pe stânga Oltului și ataca linia Călimănești-Domeni-Șuici, pe care se întărise Divizia 8-a, sosită din Moldova. Aci a căzut colonelul N. Piperescu, unul din eroii de la Oituz.

Detașamentul trimis, între timp, de Divizia 3-a în ajutorul trupelor de la Jiu nu-și putuse îndeplini misiunea și la 10 noiembrie, inamicul ocupă Râmnicul Vâlcii. Rămășițele diviziei 13-a fură retrase pe malul răsăritean al Oltului.

3. Apărarea Slatinei e organizată în grabă de rămășițele grupului Jiu (Diviziile I/II și 17) retrase din Oltenia. La dreapta ei,

făcând front spre Drăgășani și legătura cu apărarea Oltului de sus, s-a intercalat Divizia 2/5 sosită din Dobrogea.

În sfârșit, la 14 noiembrie, inamicul izbutește să-și ajungă misiunea, ocupând Curtea de Argeș. De aci, trupele lui Krafft se despart. Dreapta lui, continuă să preseze Armata I-a spre Pitești, pe când stânga lui apucă spre răsărit, cu gândul de a întoarce prin Șoldănești flancul Grupului Nămăești, și toată apărarea munților.

4. Grupul de armate ale generalului Presan cuprinde, la dreapta, Grupul Apărării Oltului, compus din rămășițele Armatei I-a (resturile Diviziilor I/II, 2/5, 8/17, 13/23 și 21, care face cerc în jurul Piteștilor; la stânga, rămășiele Grupului Apărării Dunării (Divizia 18-a), care se retrag spre Argeș pe șoselele București-Alexandria, întâmpinate de Diviziile I-a și 2-a de cavalerie acoperă apropierea Diviziilor 9/19 din Dobrogea, a Diviziei 7-a din Moldova și a Diviziei II-a de pe Valea Prahovei, pe Argeșul mijlociu.

Grupul apărării Oltului are în față tot grupul Krafft și stânga Armatei lui Kuhne. Grupul apărării Dunării are în față armata Kosch (Mackensen). Între ele, acoperit de perdeaua cavaleriei lui Schmettow, înaintează, neștiut, grosul lui Kuhne.

La munte, Armata II-a ține sectorul Nămăești cu Diviziile 12, 22 și 2 brigăzi călărași, sectorul Prahova cu Divizia 4 și II, sectorul Bratocea, cu Divizia 3, sectorul Buzău cu Divizia 6, Vrancea cu Brigada 7 mx. și Oituz cu Divizia 15. La nord sunt rușii.

5. Amenințat încă de la căderea Curții de Argeș de flancgardele lui Krafft care încercau să-i prindă aripa stângă, înaintând peste muscele, spre Șoldănești, Grupul Nămăești luase măsuri de retragere. Numai Divizia 12-a ajunsă de Divizia 216-a germană, își pierde artileria. La fel, Grupul Prahova, care - spre a se pune la adăpostul unei întoarceri dușmane prin valea Ialomiții, - se pregătise să ocupe o nouă poziție la Comarnic, e nevoită să se retragă spre sud, o dată cu căderea Ploieștilor. Divizia 16-a izbutește să se strecoare în valea Teleajenului; dar Divizia 4-a care a întârziat în valea Doftanei, e înconjurată de inamic la Mislea și silită să capituleze. A doua zi, după căderea Bucureștilor, continuitatea frontului românesc era reconstituită. De la munte la Dunăre, nu mai era decât o singură masă de trupe ruso-românești în retragere spre răsărit, urmărite de aproape de dușman, dar scăpate de încercuire.

La dreapta, Armata a II-a, degajată din văile Dâmboviței și Prahovei, e pe linia Teleajenului, în retragere spre Cricov. Divizia 3-a a părăsit Mânecii-Ungureni, Divizia 10-a e între

Văleni și Boldești, Divizia 12-a la Bucov. Divizia 22-a la Răchieri și Divizia de cavalerie la Albești. La centru, resturile fostului Grup Presan (Armata I-a a generalului Stratilescu și fostul Grup al apărării Dunării, comandat de generalul Iancovescu) se retrag la răsărit de șoseaua București-Ploiești în direcția Urziceni. Divizia 1/17 e la Țigănești, Divizia II-a la Tâncăbești, Divizia 2-a cavalerie la Balotești, Divizia 7-a la Tunari, Divizia 9/19 la Ștefănești și generalul Iancovescu între Afumați și Pasărea. Dar la 24 noiembrie, inamicul a surprins și aci Divizia II-a care întârziase la Cocioc, capturându-i comandamentul și întregul stat major. Oboseala trupelor l-a împiedicat însă să exploateze spărtura. La stânga, Corpul IV rus e încă pe Argeșul inferior, cu Divizia 2-a între Fundelele și Brănești, cu Divizia 30-a între Tânganu și Vasilați și cu Divizia 40-a între Budești și Oltenița.

Inamicul încearcă de asemeni o mișcare de învăluire împotriva Corpului rus, aruncându-i în spate Corpul Schmettow, spre a-i tăia retragerea către Ialomița. Oboseala atacatorului și proasta stare a potcovitului cailor săi zădărnicește însă operația.

6. ***Rezistența pe Cricov și Ialomița***

O săptămână după căderea Bucureștilor, armatele ruso-române în retragere sunt întâmpinate de grupul de cavalerie al generalului Keller, care acoperă înaintarea armatelor IV și VI rusești trimise din Moldova în ajutor.

Armata a II-a română face front pe Cricov și Corpul IV rus la nord de Ialomița, între Pogoanele și Piua-Petrii, acoperit de Divizia 8-a cavalerie. Între ele, resturile Armatei I-a române se strecoară anevoie printre convoaiele de refugiați, pe drumurile desfundate de timpul rău, neizbutind decât cu greu să rupă contactul cu dușmanul. Acesta se infiltrează cu Diviziile 216, 301 și 109 între Cherăseni și Caragelile, spre Cilibia, silind cele două aripi ale frontului ruso-român, oprite un moment, să reia mișcarea de retragere, spre pozițiile pregătite mai înapoi.

Regruparea forțelor

La 7 decembrie, frontul e reconstituit în fața Râmnicului.

Armata a II-a ține aripa dreaptă, în regiunea munților, acoperind cu grupul Oituz-Vrancea (Divizia 15-a, Brigada 7-a mixtă și Brigada 3-a călărași) granița până în valea Uzului, unde se leagă cu Armata a IX-a rusă. Mai la sud, grupul Râmnic (Divizia 3-a, 1-a și 6-a întărite la dreapta cu Divizia rusă de cazaci Transamur și la stânga cu Divizia 7-a în rezervă) ține frontul între Vintileanca și Racovițeni, comandat de generalul Văitoianu. Armata a IV-a rusă (Ragoza)

ocupă la centru, linia Racoviţeni – Bălăceanu – Galbenul – Vişani, sprijinită la ambele aripi de apa Buzăului. Iar la stânga, Armata a VI-a rusă s-a oprit pe Călmăţui pe linia Filipeşti–Viziru.

Mackensen şi-a regrupat şi el forţele. La dreapta, armata Kosh (Divizia 217, G.12 şi 1 Bg.) a luat poziţie pe Călmăţui, în faţa Armatei a VI-a ruseşti între Făurei şi Dunăre. La stânga, grupul Gerok al Armatei I-a austro-ungare (Diviziile 187, 71, I cavalerie şi 218) primeşte ordin să facă faţă spre est, prin munţii Vrancei, Armatei a II-a româneşti. La centru, Falkenhayn a grupat judicios forţele Armatei a IX-a împotriva dreptei Armatei a IV-a ruseşti (Corpul VIII) şi a stângii Armatei a II-a române (Gr. Râmnic). La stânga, el a adunat sub comanda lui Krafft toate unităţile sale de munte (Corpul alpin bavarez şi Divizia 3-a compusă din brigăzile alpine austro-ungare). La mijloc, a concentrat masa de ruptură. Corpul Morgen (Diviziile 12 Bavareze, 76, 216 şi Divizia 301 împrumutată lui Kuhne, având în rezervă Divizia 89 G.). La dreapta, în faţa Corpului VII rusesc, e concentrat grupul Kuhne (Diviziile 109, 115, II bavareze). În spatele acestuia, în rezervă, a oprit Corpul de cavalerie Schmettow şi divizia II.

7. *Bătălia de la Râmnicul Sărat*

La 9 decembrie, comandantul suprem dezlănţuie atacul împotriva poziţiei ruso-româneşti. Intenţia lui e să-i rupă centrul cu Corpul Morgen, înspre Râmnicul Sărat şi apoi să întoarcă cu Corpurile Krafft şi Kuhne aripile interne ale Armatei a II-a române şi ale Armatei a VI-a rusă aruncându-le înspre munţi şi înspre Dunăre. În acelaşi timp, primesc ordin să atace: Corpul Gerok, dinspre Vrancea şi armata de Dunăre în direcţia Brăilei, pentru a cădea în spatele aripilor ruso-româneşti şi a le desăvârşi distrugerea. În sfârşit, Corpul de cavalerie întărit cu Divizia 41, din rezervă, stă gata să pătrundă prin spărtură în direcţia podului ce trece Siretul la Năneşti.

Concepţie strălucită, care trebuia să aducă inamicului, o dată cu ocuparea definitivă a Munteniei, distrugerea armatelor ruso-româneşti, deschizându-i totdeodată şi drumul Moldovei prin valea Bârladului. Ispită de neînlăturat, mai ales pentru Falkenhayn, căruia i se părea că trecerea armatei pe seama lui Mackensen, în faţa Bucureştilor, îi răpise prilejul unei biruinţe similare, pe Argeşul mijlociu.

Atacul se dezlănţuie la ceasul hotărât. Armata a II-a rămâne neclintită în faţa încercărilor repetate de străpungere ale Corpului alpin. Dar la centru, după trei zile de luptă, Divizia 12-a bavareză izbuteşte să cucerească asupra ruşilor

cota 457, de lângă Racoviţeni, determinând retragerea Corpului al VIII-lea rusesc. La 14 decembrie, Morgen ocupă Râmncul Sărat. Acest fapt înrâureşte asupra situaţiei de la aripa dreaptă, unde Divizia I-a rezistă, la centru pe dealul Marghiloman, sprijinită de Divizia 7-a din rezervă, până ce Divizia 6-a de la stânga e antrenată de retragerea trupelor Corpului al VIII-lea rusesc şi până ce Divizia 3-a de la dreapta, urmează retragerea Diviziei Zaamurskaia. Această divizie, pe care ruşii o trimisese în ajutorul românilor fără ca aceştia să o ceară, părăsise poziţia fără luptă, îndată după înlocuirea românilor. Corpul alpin putu astfel înainta către nord, spre a-şi da mâna în Vrancea cu Divizia 218-a a lui Gerock. Atacul acestuia împotriva văii Caşinului fu zădărnicit iarăşi de Grigorescu. Dar, retragerea nemotivată a lui Sturdza din Vrancea şi dezordinea mişcărilor ruseşti, puseră pe inamic în stăpânirea Măgurii Caşinului, fără ca Grigorescu s-o poată recuceri. Acoperit de corpul Diviziilor de cavalerie siberiene, intercalate la centrul Armatei a III-a, Grupul Râmnic se sustrase însă mişcării de încercuire inamice, retrăgându-se spre poziţiile dinainte pregătite pe linia înălţimilor ce domină valea Şuşiţei.

8. *Bătăliile de la Brăila şi Focşani*

La dreapta, Kosch se pune şi el în mişcare, la 13 decembrie, în direcţia Brăilei, concomitent cu Grupul Kuhne. Dar rezervele Armatei a IX-a obosite şi ţinute prea departe de spărtură, nu izbutesc să ajungă la Siret decât după ce ruşii i-au ocupat solid malurile, în cap de pod, în jurul Nămoloasei. Cele două armate duşmane îşi desăvârşesc numai la aripi victoria.

Printr-o mişcare îndrăzneaţă a Corpului alpin, Armata a IX-a ocupă Focşanii şi Măgura Odobeştilor. Iar Armata a III-a bulgară, atacând de pe amândouă malurile Dunării, pe care e stăpână de când ruşii au evacuat Dobrogea, izbuteşte să ocupe Brăila.

Tăria noilor poziţii ruso-române, echilibrul forţelor şi asprimea iernii silesc pe inamic să întrerupă operaţiile. Părăsind războiul de mişcare, de la munte la Dunăre, armatele se îngroapă în tranşee.

CAMPANIA DIN MOLDOVA

În acest timp, pe mica porțiune de pământ rămasă neocupată, luptând cu nesfârșite greutăți de aprovizionare a unei numeroase populații refugiate, înfruntând mizeria neîndurătoare a tifosului exantematic ce seceră mii de vieți, ardea totuși para nădejdii, alimentată de voința neînfrântă și dinamică a reginei Maria. Însoțit de Brătianu, principele moștenitor pleacă în Rusia cu gândul întăririi legăturilor cu aliații și al obținerii accelerării aprovizionărilor rătăcite, cu sau fără voie, pe drumul de la Arhanghelsk la Prut.

Refacerea

Sub conducerea pricepută și meticuloasă a lui Vintilă Brătianu se înjghebează un minister al materialului de război. Spitalele se reorganizează, de asemenea și producția agricolă. Cu ajutorul materialului de război sosit, în sfârșit, și cu sfaturile misiunii militare franceze, armata română se reorganizează și deprinde meșteșugul războiului modern.

Armatele românești se reduc la două, din care cea dintâi e trimisă spre refacere în nordul Moldovei, iar a doua (Averescu) urmează să se reconstituie pe front.

Armata română se reface pe cinci corpuri. Numărul diviziilor se reduc la 15, desființându-se cele opt divizii de rezervă. Noile divizii sunt însă omogen înarmate și complet instruite și încadrate. Reduse la

Regele Ferdinand și principele Carol în inspecție pe front

patru regimente a trei batalioane, fiecare pe patru companii a 180 de oameni, din care una de mitraliere, diviziile devin mai mobile. În același timp, puterea lor de foc e mult sporită prin înmulțirea mitralierelor (o companie cu opt piese de fiecare batalion) și prin introducerea puștilor mitraliere (câte opt de fiecare companie).

Fiecare divizie dispune, pe lângă aceste regimente de infanterie, de un regiment de vânători și de două regimente de artilerie: unul de câmp cu 9 baterii de 4 tunuri de 57 și unul de obuziere cu 2 baterii: una de 105 și alta de 120 mm.

Fiecare din cele două armate mai dispune de o numeroasă artilerie grea de 105 și 120 mm. cu tragere lungă, de pontonieri și de aviație. În total 12 escadrile, 6 Fahrman a 6–8 avioane, 3 Nieuport a 7 avioane, una Caudron a 4 avioane, una Breguet de bombardament și 5 companii de aerostație.

Diviziile de cavalerie sunt instruite să lupte pe jos

Principele Carol la divizia 13-a, la Pădureni, în august 1917

și destinate să constituie rezerva mobilă a armatelor cărora sunt afectate.

Astfel refăcută, armata română luptătoare număra circa 400.000 oameni.

Comandamentul se reorganizează și el, în sensul integrării frontului românesc în frontul general aliat de la Baltică la Marea Nragră. Regele Ferdinand devine comandantul suprem al forțelor ruso–române din Moldova, ajutat de un general rus Sacharow mai întâi, apoi Lechitzki și în urmă Scerbatcheff, și de unul român, de generalul Christescu, apoi de generalul Lupescu. Șeful misiunii franceze, generalul Berthelot, rămâne consilier tehnic al regelui.

În primăvară, armata română era gata, și la vederea ei, în ziua de 10 mai, prin populația Moldovei trecea fiorul unor noi nădejdei. Depunerea jurământului voluntarilor ardeleni liberați din taberile Rusiei, întărea aceste nădejdi.

Izbucnirea revoluției rusești

Între timp, aliații ruși dăduseră românilor un nou prilej de îngrijorare, de astă dată de altă natură. În martie 1917, izbucnise la ei revoluția. Semne grave de dizlocare morală a armatei obosite de război se manifestau pe front și înapoia lui. Guvernul provizoriu al prințului Lwoff, venit cu intenții constituționaliste, făcuse loc guvernului menșevic al lui Kerenski, care, lipsit de autoritate, se trudea în zadar să însuflețească rezistența unui popor care nu luase parte la război decât silit de clasele lui conducătoare, socotite vinovate de toate relele lui. Cum s-ar fi putut dinamiza, de altfel, voința de a lupta a unor oameni care n–așteptau decât să meargă acasă spre a se bucura de foloasele „erei noi“?

Reformele constituționale

Sub presiunea evenimentelor, Brătianu crezu că a sosit momentul împlinirii reformelor constituționale, făgăduite încă din 1914. Ca odinioară domnitorii români, regele țării se lega să dea țăranilor: 1. pământul pe care–l muncesc și pe care l–au apărat iarăși cu sângele lor și 2. dreptul de a hotărî destinele politice ale României prin introducerea votului obștesc. Dovedind un spirit de largă înțelegere istorică, boierimea țării consimți de bunăvoie la această jertfă necesară asigurării destinelor românești și Parlamentul votă modificarea Constituției, acceptând cele două reforme în mod cvasiunanim, cu o singură împotrivire, a d-lui Argetoianu.

Neînțelegerile persistente dintre liberali și conservatori asupra politicii generale de conducere a războ-

Generalul Berthelot

iului, pe care Brătianu și-o rezervă exclusivă, duseră însă, în iunie, la demisia lui Take Ionescu din guvern. Intervenția regelui potoli însă o vreme, presiunile și Take Ionescu reveni asupra demisiei.

Situația generală a războiului în anul 1917

Anul 1917 aduse schimbări și în soarta generală a războiului. Văzând că nu-și poate impune lumii, pe continent, voința pe calea armelor, Germania recursese la armata războiului submarin „à outrance". În cursul lunii martie 1917, această armă era pe punctul să-și atingă rezultatele strategice, ritmul lunar al torpilărilor atingând a șasea parte a tonajului britanic, nălucind astfel Aliaților amenințarea unor serioase dificultăți de aprovizionare. Din nefericire pentru Puterile Centrale, excesul folosirii acestei arme le fu fatal. Căci două

luni după ce torpilările atinseseră maximum de intensitate, Statele Unite ale Americii, îngrijate de urmările războiului submarin pentru comerțul lor exterior, se alătură cauzei Aliaților, venind astfel să împlinească în rândul acestor puteri, lipsa provocată de dislocarea morală a Rusiei, prin revoluție. Tot restul anului 1917, nu va fi, din punct de vedere al strategiei marelui război, decât o lungă agonie a Rusiei compensată printr-o așteptare înfrigurată a ajutorului american.

Pentru Puterile Centrale, problema ce se punea era să termine cât mai de grabă cu Rusia, spre a-și putea degaja forțele din răsărit și a le îndrepta către frontul occidental, pentru bătălia hotărâtoare, mai înainte ca Statele Unite să-și poată concentra corpul expediționar nou înjghebat, pe acest front. Iar pentru România, angrenată la aripa stângă a frontului răsăritean, problema ce se punea era aceea de a nu se lăsa antrenată în destrămarea politică a Rusiei.

Profitând de criza morală a armatei franceze, uzată de „tocăria de vieți" de la Verdun și de decepția provocată de eșecul ofensivelor zadarnice ale lui Nivelle, care o făceau încapabilă de orice efort mai însemnat, germanii se pregătiră iarăși de acțiune în răsărit. În același timp în care repatriau prin Germania, pe revoluționarii maximaliști emigrați în Elveția, spre a desăvârși prin ei, dezarmarea morală a frontului intern rusesc, germanii pregăteau o nouă operație militară. Ea trebuia să le dea stăpânirea Ucrainei și o dată cu ea, putința unei vaste aprovizionări a populațiunii lor. Operațiunea trebuia să treacă peste trupul Moldovei.

Noua încercare împotriva României

Pentru suprimarea oricărei veleități de rezistență, Puterile Centrale plănuiesc o acțiune nimicitoare în

felul celei întreprinse împotriva Munteniei. O armată a lor va ataca prin Galiția și Bucovina, coborând de-a lungul Nistrului, Prutului sau Siretului, după tăria rezistențelor întâlnite. A doua va căuta să străpungă frontul ruso-român între Focșani și Galați, croindu-și drum către Prut. În acest fel, armatele din Moldova, retezate ca printr-o tăietură de foarfece de ruși, trebuiau să sufere soarta pregătită cu un an mai devreme, armatelor din Muntenia. În vederea acestui plan, trupe numeroase fură aduse iarăși în România și concentrate între Focșani–Nămoloasa.

Plan îndrăzneț, care dădea măsura capacității militare a noului comandant suprem german.

Planul ofensivei românești

Din nefericire pentru dușman, rușii izbutesc să regăsească în iulie, pentru ultima oară, o licărire a spiritului ofensiv. Pe când românii pregătesc ofensiva-n Moldova de sud, ei prepară o acțiune în Galiția.

Concepția ofensivei românești dă iarăși curs vechilor rivalități din sânul Comandamentului român. De o parte, Averescu preconizează ca efortul principal să se facă de Armata a II-a, prin străpungerea munților Vrancei și înaintarea să urmeze în direcția Brașov. De altă parte, Presan socotește că efortul principal al ofensivei trebuie să se producă între Focșani și Galați și, o dată spărtura făcută, armatele ruso-române să încerce să întoarcă ambele flancuri ale inamicului aruncându-l în Dunăre și-n munți, unde urmează să fie întors de Armata a II-a și distrus. Din nefericire, acțiunea ruso-română e concepută pe axe divergente, adică cu efcte strategice limitate de putința desfășurării trupelor pe un front din ce în ce mai larg.[1]

Ofensiva Armatei a II-a

Acțiunea rusească se dezlănțuie, în Galiția, în ultimele zile ale lunii iunie 1917. La 10 iulie, în timp ce artileria Armatei I-a, concentrată pe malul drept al Siretului de unde domină frontul inamic, deschide un foc violent de trei zile, împotriva pozițiilor dușmane de la Nămoloasa, Armata a II-a declanșează în munți prin surprindere, după o scurtă pregătire de artilerie, ofensiva în direcția Mărăști[2].

La ceasul hotărât, pozițiile inamice sunt luate cu asalt de bravii ostași ai generalului Mărgineanu. Rând pe rând, cad dealul și satul Mărăști, atacate din piept, în timp ce poziția de la Poiana Încărcătoarea e cucerită prin întoarcere[3]. A doua zi, ofensiva își lărgește câmpul spre Vizantea și Câmpurile[4].

Spre a nu îngădui dușmanului să colmateze ruptura, a treia zi, generalul Averescu, îngrijorat de nemișcarea rușilor, cari trebuiau să atace la rândul lor, între Trotuș și Cașin, dă ordin trupelor să-și sporească înaintarea, spre a ajunge-n valea Putnei și pe vechea linie de graniță.

Dezastrul în care sfârșește ofensiva lui Korniloff din Galiția, la Tarnapol, în urma refuzului de a se mai bate al infanteriei rusești – demoralizată de propaganda pacifistă a comuniștilor proaspăt tranzitați din Elveția de germani, pentru a desăvârși dezagregarea frontului intern rusesc – silește Marele Comandament român să oprească ofensiva Armatei a II-a și să contramandeze ofensiva Armatei I-a în preziua atacului. Dar generalul Averescu continuă mișcarea până la vechea linie de graniță, căutând să exploateze la maximum avantajele tactice ale operațiunii începute[5]. Lucrul nu va fi fără folos, căci – deși carența armatei rusești va împiedica Armata a II-a să culeagă roadele strategice ale strălucitei sale biruințe tactice, ofensiva

Generalul Averescu la postul de comandă de pe dealul Paltin

ei nu va rămâne fără consecințe asupra desfășurării ulterioare a operațiilor.

Contraofensiva germană

Într–adevăr, socotind momentul favorabil, inamicul dezlănțuie așa–numita „bătălie de străpungere de pe Milcov și Șușița", cunoscută de români sub numele de „bătălia de la Mărășești". În realitate, bătălia de la Mărășești nu e decât faza decisivă a unei bătălii mai vaste, dată de inamic pentru forțarea porților Moldovei, împotriva întregului front românesc de la munte la Siret.

Intenția inițială a lui Mackensen era să pună mâna prin surprindere pe podul de la Cosmești și o dată stăpân pe acesta, să–și împingă trupele către nord, prin valea Bârladului. Dar rezistența întâmpinată, din partea românilor, din prima zi a bătăliei, în câmpia Siretului, precum și situația creată Grupului Ruiz de ofensiva Armatei a II–a, în munții Vrancei, – îl făcură să–și modifice planurile. Simțind unde este punctul slab al dispozitivului ruso–românesc, el reduce proporțiile inițiale ale operației, strămutând centrul de gravitate al efortului său pe malul drept al Siretului și atacă cele două joncțiuni ale trupelor ruso–române: în câmpia

Siretului și la Oituz. Prin aceasta, încercarea de străpungere se transformă într–o bătălie clasică de învăluire a Armatei a II–a[6].

Concepția aceasta nu este străină de tactica de mai târziu a lui Foch, împotriva „buzunarelor" create de ofensivele lui Ludendorf din martie și mai 1918.

Bătălia de la Mărășești

Atacul inamic, sprijinit de o puternică artilerie și gaze, provoacă defecțiunea trupelor rusești în lunca Siretului.

Dar, judecând situația cu luciditate, generalul Christescu substituie contraatacând, unitate cu unitate, trupele românești ale Diviziei 5–a aduse din stânga Siretului, în locul celor rusești, agățându–se de linia satului Doaga și a târgurilor Mărășești și Panciu. În fața acestor trupe noi, atacurile inamicului cedează, deplasându–se spre vest unde, în fața altor unități rusești, operația se repetă cu Divizia 9–a[7]. În acest cadru general, se produce și contraatacul legendar al Regimentului 32 Mircea, care, în cămașă, izgonește pe inamic din satul Moara Roșie.

Contraofensiva încercată, de Armata I–a pentru a recuceri terenul pierdut, nu reușește. Christescu trece și Divizia a 13–a pe dreapta Siretului[8].

Presiunea asupra celor două armate se întețește, căci Mackensen a făgăduit, la plecarea din București, că „în două săptămâni va fi la Iași". Și timpul trece. La extremitatea sudică a frontului bătăliei, un violent atac inamic cu gaze surprinde Divizia 5–a și covârșește apărarea podului de la Cosmești, care, amenințat, e aruncat în aer de români[9].

În plină criză tactică a bătăliei, între comandanții armatelor rusești și românești destinate să coopereze, izbucnește un conflict violent. Incapabil să–și stăpâ-

nească trupele pe poziție, în fața presiunii inamice, generalul Ragoza, care comandă Armata a IV–a rusă, propune părăsirea frontului și retragerea trupelor pe o nouă poziție, pe stânga Trotușului și a Siretului. Dar comandantul Armatei I–a române refuză să accepte ideea și ia măsuri ca această retragere să devie imposibilă, așezând în spatele frontului mitraliere care taie drumul fugarilor. Fapt pentru care rușii amenință să îndrepte tunurile asupra românilor. Consiliul de război, prezidat de regele Ferdinand care comandă acest front, chemat să restabilească unitatea, sacrifică pe generalul Christescu lui Ragoza, pentru aceleași motive pentru care odinioară Joffre sacrificase lui French, pe Lanzerac, în preziua bătăliei de la Marna. Ideea generalului înlăturat triumfă totuși. Dar misiunea de a o realiza trece asupra generalului Eremia Grigorescu.

Atacul dușman se întinde însă tot mai spre vest către Muncelu, unde Armata a II–a trebuie să intervie cu stânga (Divizia 10–a) în sprijinul dreptei Armatei a IV–a rusești.

Bătălia de la Oituz

În același timp, inamicul atacă prin Valea Cașinului spre Grozești și Târgul Ocna, la joncțiunea Armatei a II–a cu Armata a IX–a rusă[10]. Aci, datorită sforțărilor generalului Averescu, care e în termeni buni cu generalul Mannerheim – eroul de mai târziu al independenței finlandeze – coeziunea ruso–română e mai mare și sprijinul artileriei ruse efectiv.

Contraofensiva Armatei a II–a în direcția Cașinului, atacul Coșnei și Cireșoaei, – unde se distinge noul Regiment al vânătorilor de munte, al principelui moștenitor, – atacul și contraatacurile date în jurul muntelui Cocoșilă, sfârșesc prin a fixa pe inamicul

care înaintase până la Grozăvești. Stăvilit și la Muncelu de divizia 10–a, el nu mai poate nădăjdui să întoarcă Armata a II–a. E acum rândul românilor să treacă la ofensivă, restabilind situația pe înălțimile de la apus de Slănic și Târgul Ocna.

Frontul românesc, prezentând, în urma progresului inamic, o ieșitură primejdioasă în cazul unui nou atac pe flancuri, Armata a II–a primește ordin să se retragă, fără lupte, pe o linie de apărare mai sigură[11].

Criza bătăliei de la Mărășești. Atacul de la Răzoare

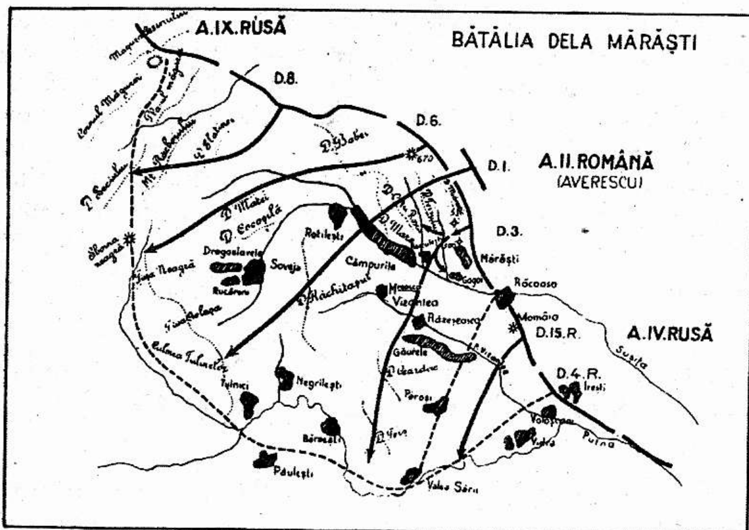
Atacuri după atacuri vin să se sfărâme de rezistența Diviziilor a 9–a și a 13–a din fața gării și a târgului Mărășești.

În sfârșit, la 6 august, atacul inamicului reușește să producă ruptura, în sectorul dintre Diviziile 10–a și a 13–a, între Mărășești și Panciu, în vecinătatea imediată a pădurii „la Răzoare“[12]. Spărtura făcută în zorii zilei e exploatată imediat de inamicul care crede că ține, în sfârșit, victoria decisivă. Porțile Moldovei par iarăși gata să se deschidă dușmanului.

Dar ajuns lângă pozițiile artileriei, care trage cu înverșunare, inamicul e întâmpinat de contraatacul fulgerător al ultimelor rezerve ale Diviziei a 13–a, care–l aruncă în pădure.

La marginea ei, atacul se clatină, dar comandantul se aruncă în fruntea trupelor ce pornesc iarăși năvala, intrând în pădure după inamic. La prânz, frontul românesc este reconstituit și situația restabilită în favoarea românilor. Ceasul greu poate fi socotit trecut. Inamicul nu va mai ataca decât în sectorul Muncelul[13].

Sfârșitul lunii septembrie atrage liniștea luptelor. Inamicul a înțeles că nu va putea trece cu forța peste

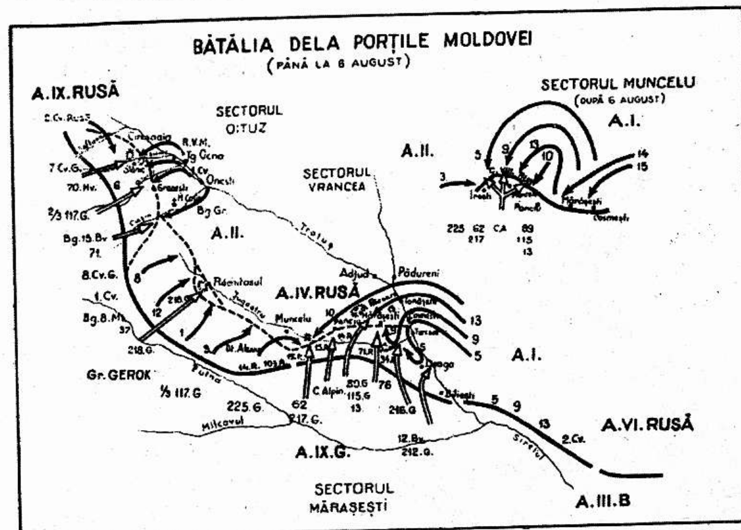

trupul armatei române şi va aştepta de acum din altă parte hotărârea soartei războiului. Lucruri mari se pregătesc, într-adevăr, pe alte fronturi.

Consideraţii asupra bătăliilor de la Mărăşti şi Mărăşeşti

Legenda a consacrat amintirea celor două bătălii de la Mărăşti şi Mărăşeşti, restabilind gloria militară, ofensivă şi decisivă, a armatei române şi a comandanţilor ei.

Istoriografia militară a încercat să discute valoarea unora din aceste operaţii. Unii, numărând kilometrii pătraţi pierduţi în bătălie, sau miile de vieţi jertfite pentru apărarea lor – n-au şovăit să conteste existenţa „victoriei" de la Mărăşeşti. Alţii, cumpănind zădărnicia „victoriei fără a doua zi, de la Mărăşti", au contestat meritele Armatei a II-a. Istoricul faptelor de arme ale războiului românesc trebuie să spună categoric că

amândouă aceste biruinţe sunt certe şi nu pot să fie tăgăduite. Dar fiecare trebuie judecată în sfera şi cu caracterele ei. Izbânzile militare nu se măsoară după kilometrii pătraţi cuceriţi în bătălie, ci în raport cu voinţa şi intenţiile adversarilor. Războiul e un fapt politic, în care două voinţe obşteşti încearcă să se impună una alteia, cu ultimele mijloace. Câştigarea unei bătălii nu înseamnă ocuparea unui teritoriu, ci impunerea unei voinţe. Care e, din acest punct de vedere, caracterul fiecăreia din cele două bătălii?

Bătălia de la Mărăşti este o strălucită victorie *tactică*, obţinută în condiţiile grele ale războiului de munte, împotriva unui front inamic stabilizat, şi cu o remarcabilă economie de forţe. Faptul se datoreşte deopotrivă strălucitei concepţii tactice şi pregătiri a atacului de către comandantul Armatei a II-a, precum şi execuţiei impecabile a acestei concepţii de către trupe. Preciziunea de tir şi observaţie a artileriei, impetuozitatea atacului infanteriei şi coeziunea dintre ele, au fost revendicate ca modele, în istoria marelui război. Împrejurările generale ale frontului răsăritean,

Generalul Cristescu

în care se încadra acțiunea Armatei a II–a, nu au îngăduit însă ca această izbândă tactică să se transforme în victorie strategică. Intenția ofensivă a comandamentului român a trebuit părăsită, deși Armata a II–a își realizase perfect misiunea. S–a repetat cu acest prilej, cu această armată, ceea ce s–a întâmplat cu Armata de nord în prima parte a campaniei din 1916. Situația strategică a impus sacrificarea roadelor biruinței tactice.

Bătălia de la porțile Moldovei este, dimpotrivă, o victorie *strategică*. Ea a însemnat înfrângerea voinței dușmanului de a trece peste armata română. Porțile Moldovei nu i s–au deschis. Și față de această frângere a voinței dușmane, erorile tactice, pierderea câtorva kilometri pătrați, precum și jerfele făcute, nu contează. Trecerea peste trupul Moldovei, cu puterea armatelor, n–a reușit. Voința de a trece a comandamentului s–a frânt de voința comandamentului român, care, pentru a doua oară, la aceleași porți ale Moldovei, a ripostat: „Pe aicea nu se trece". Și întâmplarea a voit ca tot generalul Eremia Grigorescu s–o rostească.

Că, în fapt, legarea acestei biruințe de târgul Mărășești are mai mult un caracter simbolic, este de netăgăduit; deoarece pe tot frontul celor două armate române, de la munte la Siret, n–a fost decât o singură încercare de străpungere, prin dubla învăluire a armatei române, conform rețetei de predilecție a inamicului, bătălie descompusă tactic în mai multe operații neizbu-

tite. Alegerea micului târg ca simbol al bătăliei, nu e însă fără rost. Pentru că aci, lângă el, la Răzoare, în fața gării, s–a frânt resortul principal al voinței dușmanului de a forța porțile Moldovei. Aci s–a îndoit pentru întâia oară că va trece.

Generalul Scerbatcheff

Că, profitând de împrejurarea demoralizării rusești, până la urmă dușmanul tot a reușit să–și facă drum mai târziu peste Moldova, îndreptându–se spre Kiev? E adevărat. Dar atunci, întreaga soartă a războiului va fi schimbată. Și apoi această trecere nu se va mai datora înfrângerii armatei române, ci trădării sale de către aliat. Ceea ce, în sfera perspectivelor politice, în slujba cărora stă efortul militar, înseamnă cu totul altceva. De aceea, marșul inamicului spre Kiev, în primăvara anului 1918, nu a mai avut asupra României rezultatul defavorabil pe care l–ar fi avut această trecere cu un an mai devreme. Dimpotrivă, el i–a înlesnit intrarea în Basarabia.

În lumina acestor considerații politice și militare, bătăliile de la Mărăști și Mărășești își justifică, fiecare, meritele proprii.

NOTE

1. Armata a II–a română (Averescu) ocupă, la dezlănțuirea ofensivei, munții Vrancei, între măgura Cașinului și Răcoasa, intercalată între Armata a IX–a rusă (Mannerheim) din valea Trotușului și Armata a IV–a rusă (Ragoza) care ține frontul Putnei, de la Momâia la Siret.

Armata I-a română (Christescu) e concentrată, în vederea ofensivei, pe stânga Siretului, între Movileni și Nămoloasa, având la stânga Grupul Gerock, în fața Armatei a IX-a rusești și la stânga Grupul Gallwitz, până la Balotești, în fața Panciului. De aci, la Vadul Roșca, ține frontul Corpul I, în fața Armatei a IV-a rusești.

Armata I-a română are în față Grupul Schaer, de la Vadul Roșca la Măxineni, iar de aci la Dunăre, Corpul III și apoi Corpul VI turcesc.

2. ***Bătălia de la Mărăști***

Atacul de la Mărăști s-a dat cu toate patru diviziile de care dispunea Armata a II-a (Diviziile 7 și 12 fiind trimise pe Siret, în rezerva Armatei I-a). La dreapta, corpul IV (Diviziile 8 și 6) sub comanda generalului Văleanu, ținea sectorul defensiv între Arșița Mocanului și Poiana Încărcătoarea. La stânga, Corpul I (generalul Văitoianu) ocupă cu Divizia 3-a (generalul Mărgineanu) în linia I și cu Divizia I (generalul Stratilescu) în linia doua, sectorul ofensiv, în fața Mărăștilor.

Intenția comandantului român – al cărui plan folosea judicios înfățișarea terenului – era să spargă frontul inamic între Mărăști și Poiana Încărcătoarea, apoi să întregească spărtura spre Vizantea Mânăstirească, ocupând satul Câmpurile. Concomitent, Corpul VIII rusesc trebuia să atace Momâia, la sudul sectorului românesc. Odată atins primul obiectiv, Divizia 8-a trebuia să se pună în mișcare, făcând conversiune spre vest, pentru a lărgi spărtura. La dreapta, înaintând peste dealul Slatinei spre frontiera de la centru, Divizia 1 trebuia să înainteze prin spărtura făcută de Divizia 8-a și să se alăture acesteia, pe măsură ce înaintarea spre valea Putnei ar fi necesitat o extindere a frontului.

3. ***Victoria***

Precedat de o violentă pregătire de artilerie, executată în ziua de 10 iulie cu 292 guri de foc, atacul se dezlănțuie, cu precizie matematică, în dimineața zilei de 11. La 4 fix, în momentul în care artileria română, care până atunci a orbit pe inamic, își lungește tragerea, spre a bara calea rezervoarelor lui, trupele românești, care s-au strecurat încă de peste noapte peste apa Limpejoarei, urcând pe întuneric râpele malului drept până în fața rețelelor de sârmă inamice, pornesc înainte ca împinse de un resort, prin cele șapte breșe, făcute de artilerie, pe care avioanele le-au identificat în ajun. La dreapta, Brigada 12-a și Divizia 6-a atacă Poiana Încărcătoarea. La centru, Brigada 5-a a Diviziei a 3-a sprijinită de Brigada I din Divizia 1-a și toată artileria acestei divizii atacă dealul

Mărăști. La stânga, Brigada 6-a a Diviziei a 3-a atacă satul Mărăști și dealul Mânăstioarei.

Atacul se desfășoară, în iureș, unind înfierbântarea trupelor care cred că merg „spre casă“, cu priceperea comandanților care combină cu abilitate mișcările, întorcând obstacolele ce rezistă atacului de front. La 4 și 10 regimentul 2 vânători (cel de la Grivița) și Regimentul 4 Argeș, pătrund în tranșeele dușmane de pe dealul Mărăștilor, între cotele 536 și 500. Ele întorc cota 536 atacată de front de Regimentul 18 Gorj, resping pe dușman și urcă, pe urma lui, dealul Teiușului. La 8 și acest deal e definitiv cucerit, în timp ce „curățitorii de tranșee“ spulberă cu grenada încercările de rezistență izolată ale grupelor inamice depășite de valul atacator. La dreapta sectorului central, regimentele 17 și 18 lărgesc spărtura, cucerind Dealul Mare și Cotul Roșca, unde capturează trei baterii de obuziere.

În sectorul din stânga, Regimentul 22 Dâmbovița atacă la 41/2 de front, satul Mărăști, dar e oprit în fața centrului inamic 116, până ce două batalioane izbutesc să-l întoarcă. La 6 și 10 centrele 117 și 118, care flancau atacul frontal, sunt și ele întoarse și cucerite de români. Inamicul părăsește satul Mărăști, retrăgându-se pe dealul Viei, urmărit de aproape de românii viteazului căpitan Coravu.

Mai la stânga, Regimentul 30 e oprit în fața Mânăstioarei. Aci, inamicul rezistă până seara, când – amenințat pe dreapta lui de rușii cari cuceriseră Momâia și de românii din spate de la Gogoi de Regimentul 22, care ocupase Mărăștii – se retrage în fugă spre Șușița.

Mai greu au mers lucrurile în sectorul din dreapta, la Poiana Încărcătoarea, unde atacul demonstrativ al Regimentului 24 Tecuci, care pusese piciorul în prima linie de tranșee dușmane e respins la 4 1/2 de un contraatac german. Atacul următor dezlănțuit de români la 5 1/2 nu a mai putut ajunge în poziția inamică. Luptând toată ziua, din greu, Regimentul 11 Siret izbutește însă să pună piciorul în pozițiile dușmane de la cotele 655 și 670 de la pârâul Ciobanul și în tranșeele de la „Căruța“ de pe dealul Fântâna Puturoasă. Dar cota 660, de unde s-ar putea întoarce centrul de rezistență inamic de la „Încărcătoarea“, nu poate fi cucerită.

Progresul centrului românesc zădărnicește însă rezistența stângii inamice. Amenințat din spate de Regimentul 17 de pe dealul Teiușului, dușmanul părăsește, peste noapte, Poiana Încărcătoarea și cota 660. Victoria e acum desăvârșită, pe tot frontul de atac. Rușii cuceresc și ei Momâia și Voloșcani.

4. ***Exploatarea succesului***

Averescu ia de îndată măsuri pentru exploatarea succesului. Dreapta Diviziei 6-a se pune în mișcare, conform planului

și, ocupând dealul Coada Babei, prin Rotilești. La centru, intervine Divizia 1-a din rezervă, ocupând cu Brigada 1-a Dealul Mare și Câmpurile, cu Brigada a II-a satul Vizantea Mânăstirească. La stânga, Divizia 3-a ocupă Vizantea Răzășească și înaintează prin Găurile, spre Păroși, în legătură cu rușii. Averescu retrage în rezervă două regimente din Divizia 3-a la centru în valea Drăcei Mari și, în timp ce artileria schimbă pozițiile, cavaleria armatei e împinsă prin Gura Văii și Rotilești, în direcția Sovejei.

5. ***Oprirea ofensivei***

Dezastrul rus de la Tarnopol determină Marele Cartier să ordone lui Averescu, la 12 iulie, încetarea ofensivei. Dar Averescu se opune și – convingând Marele Cartier – hotărăște să împingă înaintarea, care nu mai întâmpină, la centru, decât slabe rezistențe, până la graniță, spre a intercepta comunicațiile dușmanului prin valea Putnei. Ofensiva română a dislocat dispozitivul inamic, tocmai la articulația grupului de armate Mackensen, cu Grupul arhiducelui Iosif și ar fi o greșeală să nu se profite de situație.

La dreapta armatei, Divizia 8-a execută conversiunea spre vest, peste dealul Slatnei, punând piciorul pe Plaiul Măgurei și pe pantele muntelui Războiului. La centru, Divizia 6-a ocupă Soveja, Dragoslavele și Rucăreni. Divizia 1-a cucerește Răchitașul înaintând către Negrilești. La stânga, Divizia 3-a e oprită pe dealul Ceardac, până ce Regimentul 24 izbutește să întoarcă poziția inamicului, reluând înaintarea spre Valea Sării. Aci cade viteazul căpitan Coravu, cuceritorul satului Mărăști. La 14 iulie, centrul românesc e stăpân pe toată culmea Tulnicelor, de unde domină valea Putnei. În fața lui, inamicul, crezând că Averescu încearcă să întoarcă prin valea Zăbalei, Măgura Odobeștilor, în spatele frontului armatei ce luptă la nord de Focșani, aduce în grabă ajutoare.

Încercările Diviziei a 8-a de a cuceri la 15 iulie Măgura Cașinului, care a rămas ca un ghimpe înfipt în flancul drept al Armatei a II-a nu reușesc, din cauza defecțiunii rusești.

La 19 iulie, bătălia se oprește pe linia Măgura Cașinului și Muntele Seciul – Zboina Neagră, Țiua Neagră, Țiua Golașe – Tulnici – Bârsești – Valea Sării, de unde trece în sectorul rusesc spre Vidra și Voloșcani până la Irești.

6. În urma ofensivei românești din prima jumătate a lunii iulie, frontul Armatei a II-a, împins până-n valea Putnei, forma un fel de pungă înaintată spre inamic, foarte ispititoare pentru oricare tactcian crescut în tradițiile „bătăliei de nimicire" moltkeene. Această pungă, inamicul se hotărî să o reteze, atacând concomitent la cele două extremități ale ei: la sud, în sectorul ținut de Armata a IV-a rusă între Mărășești și Panciu, cu direcția Adjud. La nord, în sectorul Oituzului, între Doftana și Cașin, cu direcția Onești și Tg. Ocna. Cele două brațe ale cleștelui inamic trebuiau să se închidă în Valea Trotușului, în spatele Armatei a II-a române.

7. ***Bătălia de la Doaga***

În dimineața de 24 august inamicul dezlănțuie ofensiva în câmpia Siretului. La extrema stângă a Armatei a IV-a ruse, un atac cu gaze al Diviziilor 212 germane și 12 bavareze sparge frontul Diviziei 34 rusești la Bizighești, între Movileni și Balta Raței. Prin spărtură pătrunde Divizia 216 germană, spre podul de la Cosmești. Dar Divizia 5-a trece Siretul pe la Furceni și sosește înaintea dușmanului la 24 iulie, oprindu-l pe linia satelor Străjești și Doaga.

Atacul inamic se deplasează a doua zi (25 iulie) spre apus, între Străjescu și Făurei, unde Diviziile 76 și 89 inamice alungă Diviziile 13 și 71 rusești, venite în ajutorul dreptei Diviziei 34. Dar Divizia 9-a română, trecu la rândul ei pe dreapta Siretului, pe la Cosmești, oprea înaintarea inamcului la Moara Albă.

Atacul inamic se strămută la 26 și mai la apus. Diviziile 115 și 62 și Corpul alpin bavarez sparg frontul rusesc între Țifești-Bătinești și Pătrășcani. Intervenția Diviziei 13-a română la apus de Mărășești restabilește situația la nord de pârâul Jugastru (29 iulie). Spre vest însă, Divizia 62 și Corpul alpin au făcut un mare progres ocupând Panciu și respingând Diviziile 13 și 15 rusești către Nord.

8. ***Contraofensiva română***

Românii, care au adus acum în dreapta Siretului 4 divizii, încearcă să ia ofensiva spre a recuceri terenul pierdut. Nu reușesc însă, pentru că inamicul e hotărât să învingă cu orice preț și are masate în regiune forțe multe.

9. ***Surprinderea de la Cosmești***

Istovită, Divizia 5-a e atacată prin surprindere în noaptea de 29/30 august în lunca Siretului, la nord de Doaga, de Divizia 216. Covârșită de focul artileriei dușmane, ea pierde pădurea Călini, apoi pădurea Prisaca. Dușmanul e aproape să pună mâna pe podul de la Cosmești, unul din principalele obiective ale bătăliei. În fața primejdiei, podul este aruncat în aer. Divizia 15-a, care a trecut Siretul la Ionășești, înlocuiește însă resturile Diviziei a 5-a și oprește pe inamic la sud de satul Cosmești.

10. La 26 august, Corpul VIII austro-ungar dezlănțuie atacul de la Oituz: Divizia 70 Honvezi și Divizia 7 Cavalerie germană

atacă la nord pe dreapta și pe stânga Slănicului, respingând de pe dealul Pravila și Ungureanu trupele Diviziei 7-a și ocupând Slănicul Moldovei. La Centru, grosul Diviziei 117-a intră în Herăstrău și cucerește dealul Mateiușca, cheia poziției românești. La sud, Brigada 15 bavareză pune stăpânire pe cota 619 și împinge Divizia 6-a spre valea Leșunțului.

Situația e gravă, mai ales la nord, unde inamicul a atins la 28 iulie, ultimul șir de înălțimi ce-l despart de Târgul Ocnei: Cireșoaia, Măgura și Coșna. Între Oituz și Cașin, el a luat dealurile: Chioșurilor, Arșiței și Leșunțului și a pus piciorul în marginea de vest a satului Grozești.

Dar la 29 august, românii contraatacă. La dreapta, Regimentul Vânătorilor de munte, care primește cu acest prilej botezul focului, atacă Cireșoaia, sprijinit pe dreapta de Divizia 2 rusă de cavalere, care urcă dealul Vrânceanului și pe stânga de Divizia 7-a care înaintează pe amândouă versantele dealului Măgurei. La centru, Divizia 1 Cavalerie, sosită în grabă de la Onești, descalecă la nord de Grozești, spre a întoarce apărarea Coșnei, cucerind Cota 703. În sfârșit, Brigada de grăniceri a viteazului general Cantacuzino, pornind de la mânăstirea Cașinului atacă la stânga Fabrica de sticlărie. Contraatacul român izbutește să fixeze pe inamic. Încercările românilor de a relua ofensiva nu vor reuși, din cauza infanteriei rusești, care va refuza să coopereze cu dreapta Armatei a II-a.

11. ***Retragerea strategică a Armatei a II-a***

Față de presiunea exercitată de inamic la ambele aripi și pentru a evita poziția aventuroasă a trupelor de pe Putna, precum și pentru a libera Corpul al VIII-lea rus, chemat în ajutorul Armatei a IV-a, comandantul Armatei a II-a se hotărăște să cedeze injoncțiunilor Marelui Cartier și retrage, la 1 august, Corpul II (Diviziile 12, 1 și 3) din valea Putnei, pe linia înălțimilor de la sud de Șușița: Vârful Războiului, dealul Matei, dealul Runcului, Răchitașul - Momâia - Dealul Porcului - Irești.

Degajat, Corpul VIII rusesc (diviziile 14, 103, 15 și Divizia de cavalerie Zaamurscaia) încearcă să refacă frontul la nord de Panciu, pe linia satelor Șerbești - Repedea - Străoani - pădurea Răzoare. Nu reușește însă pe deplin căci inamicul cucerește Ireștii și atacă înspre Muncelu. Numai intervenția Diviziei a 10-a română sosită prin Pădureni, din stânga Siretului, și a detașamentului Alexiu, format de Armata a II-a, reușește să stabilizeze situația în acest sector.

12. ***Atacul de la 6 august***

La 6 august, inamicul dezlănțuie un atac general, pe tot

frontul, de la munte la Siret cu gândul să zdrobească definitiv rezistența forțlor ruso-române.

La Oituz, bavarezii atacă spre Grozești - Cota 547 - Dealul Sticlăriei - Chioșurile, însă fără rezultat. La centru, după lupte grele, Divizia 218 cucerește cota 896 de pe Răchitaș, asupra Diviziei 12 românești.

În câmpie, Diviziile 76, 89 și 12 bavareză atacă la sud de Mărășești, cucerind Fabrica de parchete și respingând Divizia 9-a română pe liziera târgului, în fața gării.

Atacul de la Răzoare

Mai spre Apus, Divizia 115 sparge frontul românesc la punctu! de legătură dintre Diviziile 10 și 13-a, în vecinătatea pădurii „La Răzoare". Prin spărtură, inamicul iese din pădure, înaintând spre cota 100, de unde are deschisă prin Modruzeni calea Siretului, în spatele Diviziei 9-a care apără Mărășeștii. La 9 a. m. dușmanul e la 800 m de pozițiile artleriei. Comandantul Diviziei 13 (generalul Popescu) organizează în grabă apărarea sectorului primejduit. În vreme ce compania de mitraliere a Batalionului I din Regimentul 51, a căpitanului Ignat, primește ordin să reziste pe poziție până la moarte, întârziind astfel cu un ceas înaintarea dușmanului, șeful de stat major al diviziei, colonelul Dragu, împinge Batalionul I din Regimentul 50 (căpitan Miclescu) și II (maior Tomescu) din Regimentul 48 din rezerva Diviziei, aflate la Rateșul lui Haret, în spărtură. La acest contraatac se asociază, din proprie inițiativă, Batalionul III din Regimentul 47 (căpitan Drăgănescu). Sprijinit de artileria care trage cu furie, barând calea rezervelor inamice, contraatacul aruncă pe dușman înapoi în pădure, recucerește liniile românești și restabilește situația. În fața acestui eșec, inamicul decepționat renunță să mai atace în sectorul Mărășeștilor.

13. ***Atacul Muncelului***

Pentru ultima oară, el își îndreaptă forțele împotriva Muncelului, simțind că sectorul de la nord de Panciu a trecut în seama trupelor rusești.

Într-adevăr, după retragerea Armatei a II-a din Vrancea, Corpul VIII rus (Diviziile 14, 15 și 124) a ocupat linia: Voloșcani - dealul Ireștilor - Muncelul - Mânăstioara. Apărarea Mărășeștilor a trecut pe seama Diviziei a 14-a: iar Divizia a 15-a a înlocuit la Răzoare Divizia 13-a, legându-se la dreapta în fața Panciului cu Divizia 10-a.

La 13 august, atacul Corpului alpin și al Diviziei 76 cucerește satul și dealul Muncelului, rupând iarăși frontul rusesc. Mai la stânga, Divizia 217 germană pune mâna, la

18 august, pe dealul Irești și dealul Mangalaciului, respingând Divizia 124 spre Varnița.

Dar la 17 august, Regimentul 2 Vânători prelungește frontul Diviziei a 3-a pe dealul Porcului, oprind pe dușman pe înălțimile de la cota 406 și 461 și în același timp Diviziile 11, 9, 13 și 14 românești aduse din rezervă, înlocuiesc unitățile rusești și contraatacă pe inamic din flanc oprindu-i progresiunea. Pe toată linia frontului, de la munte la Siret, străjuiește acum, neîntreruptă, armata română.

Convins că în situația generală creată, orice încercare este inutilă, Mackensen renunță la ofensivă. Luptele care au urmat n-au mai avut ca obiectiv decât rectificarea situațiilor locale.

e Ferdinand și regina Maria la podul de peste Tisa

VREMURI DE CUMPĂNĂ

Revoluția bolșevică în Rusia. Armistițiul

Ajunși stăpâni ai Rusiei, în octombrie, comunștii, – pe care valul deznădejdii populare rusești îi aduce la putere cu strigătul „pâine și pace“ – se grăbesc să încheie armistițiul cu dușmanul*. Cuprinsă în vâltoarea frontului rusesc, alături de generali pe care trupa nu-i mai ascultă, armata română e amenințată, nu numai de inamicul din afară, dar și de aliatul din țara lui.

Dezagregarea armatelor rusești amenință serios ordinea în Moldova. Agitatorul Rakovski, arestat la Iași, e eliberat de bolșevici. Împotriva grupurilor rusești înfierbântate care amenință Iașii sau Galații, armata română e silită să ia poziție la Socola, pe Siret și la Pașcani (7/20 și 8/21 ianuarie 1918). Armata rusească e, în sfârșit, dezarmată și repatriată în Rusia, fapt pentru care Sovietele declară război României (13/26 ianuarie 1918), arestând pe ministrul țării la Petrograd.

Autonomia Basarabiei

Sub influența noilor idei, Basarabia se constituise republică autonomă (2/15 decembrie 1917). Amenințat

* Armistițiul frontului de sud rusesc – în care era înglobată armata română – s-a semnat la Focșani, la 26 noiembrie 1917.

de bolșevicii care asasinaseră pe capii mișcării naționale, Murafa și Mateievici, „Sfatul Țării“ care conducea tânăra republică basarabeană, chemase armata română în ajutor (24 decembrie 1917). Profitând de faptul că armata română izbutise să obțină, prin condițiile armistițiului, a nu fi în întregime dezarmată, Brătianu putu face față situației. Armata română trecu în Basarabia, bătu pe bolșevici la Spătărești, Mihăileni (14/27 și 15/28 ianuarie 1918), Bender și Ismail și ocupă Tiraspol, Hotin și Cetatea-Albă (8/21 martie 1918).

La 24 ianuarie, Basarabia se proclamă independentă.

O dilemă istorică

Dar inamicul e grăbit. El vrea să poată dispune de îndată de diviziile sale pe alte fronturi. Lui nu-i trebuie armistițiu. El vrea pace. Și pacea aceasta caută să o impună de îndată României, profitând de faptul că pentru a-și realiza siguranța împotriva bolșevicilor, românii au fost siliți să-și deplaseze trupele în Basarabia.

Sub cuvânt că deplasarea acestor trupe constituie o derogare unilaterală de la clauzele armistițiului, Mackensen trimite guvernului român un ultimatum, invitându-l să-nceapă negocierile de pace, amenințând, în caz contrar, cu denunțarea armistițiului (23 ianuarie/5 februarie 1918).

„România părăsită și trădată“, cum a calificat-o Clemenceau, trece în acest moment printr-unul din cele mai dureroase momente ale existenței sale. Departe de aliații care i-ar fi putut veni în ajutor, amenințată din afară de inamicul rămas liber să-și concentreze efortul împotrivă-i, prin prăbușirea frontului rusesc, amenințată înlăuntru de armatele rusești bolșevizate, care, răzvrătite în bande, atacă și pradă unde pot, –

România e pusă într-una din cele mai dureroase alternative ale sorții...

În fața acestei situații stau față în față, ca totdeauna, cele două tabere: de o parte asprele realități de fapt, întruchipate în generalul Averescu, care, întemeiat pe cifre, pe stocuri și pe realități, socotește rezistența izolată o aventură imposibilă și inutilă. De cealaltă parte stau exigențele idealului, refuzul de a renunța la înfăptuirea țintei pentru care neamul făcuse atâtea jertfe, întruchipate în regina Maria, care, în aceste ceasuri de cumpănă, se arată vrednică fiică a „neamului care nu s-a socotit niciodată învins“!

Nevoind să-și asume singur răspunderea unui atare ceas, Ion Brătianu demisionează, trecând regelui sarcina cumplită a arbitrării (26 ian. /8 feb. 1918).

După un Consiliu de Coroană dramatic, prelungit mai multe ședințe, în care se examinează pe rând toate soluțiile, adică: I. rezistența demonstrativă în „triunghiul morții“, susținută de antantofili și combătută de generali, 2. retragerea regelui și a guvernului peste graniță și dizolvarea armatei în fața inamicului, în felul în care au procedat sârbii și 3. începerea tratativelor cu dușmanul, regele hotărăște.

Identificat cu soarta croită de veacuri poporului său, regele, care a trebuit să treacă iarăși peste toate sentimentele sale omenești, pentru a nu mai fi decât unealta sacră a destinului țării sale, „Unsul“ care în pofida reginei tulburată își poartă povara liniștit, sub pecetea unor taine altora neîmpărtășite - regele, *singur*, rezolvă conflictul în sensul milenar al istoriei țării sale. Armata nu va părăsi pământul strămoșesc, nici nu se va risipi în neființă, compormițând existența mai departe a statului legal. Țara se va pleca sub vremuri. Dar o va face de nevoie, fără să-și trădeze nădejdea zilei de mâine. Ea va lupta să-și păstreze armata întreagă, rezervându-și prin ea, posibilitățile ceasului de apoi. Citind paginile care zugrăvesc, în aceste clipe, chipul

regelui, în memoriile oricăruia din istoriografi sau din martori, îți vine în minte, fără să vrei, așteptarea impietrită a lui Vlaicu-Vodă, din legendă, sau „îndemnurile“ lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.

Guvernul Averescu începe negocierile la Buftea

Omul realităților, generalul Averescu, e chemat să facă față. Brătianu realizează astfel o dublă abilitate, trecând asupra omului de popularitatea căruia se teme, greaua și mai ales ingrata sarcină a lichidării unei situații devenită imposibilă. Militar, generalul nu șovăie, în aceste momente grele, să-și riște popularitatea, făcând actul antipatic al începerii negocierilor.

La Buftea, unde Averescu se întâlnește cu Mackensen (5 februarie 1918), delegația română e pusă în fața sugestiei inspirată de oamenii politici din teritoriul ocupat, că abdicarea regelui și înlocuirea lui cu unul din fiii împăratului german, ar putea asigura, dacă nu integritatea, în orice caz o reducere la minimum a sacrificiilor teritoriale ale țării.

Leal, Averescu nu acceptă discuția, ci solicită o audiență împăratului german. Grăbit să sfârșească, Czernin solicită și obține de la regele Ferdinand o întrevedere din partea împăratului Austriei, în gara Răcăciuni, arătându-i că numai încheierea imediată a păcii ar putea înlătura opoziția Puterilor Centrale împotriva dinastiei (14/2 februarie 1918).

În realitate, la Buftea, unde Argetoianu începe discuțiile preliminare, Austria și Germania nu se înțeleg. Cea dintâi, prin pasul abilului Czernin, care în acest moment își joacă cartea vieții, caută să reducă România la o simplă expresie geografică, realizând cât mai mult din vechiul său plan de pace separată pe socoteala

României, după care Moldova până la Siret ar fi trebuit să fie cedată Rusiei, Muntenia Austriei și Dobrogea Bulgariei; iar România să rămână doar un simbol de suveranitate asupra Deltei Dunării. Germania – ale cărei cercuri militare, inspirate de Mackensen, sunt mai favorabile României decât cercurile ei politice reprezentate prin Kuhlmann – caută să zădărnicească jocul Austro-Ungariei. Nu, firește, de dragul României; dar pentru că politica germană nu are nevoie la gurile Dunării de un stat fantomă, ci de un pivot solid, ghimpe în flancul Rusiei.

Din partea ei, România șovăie. Deși Averescu e convins că, cu cât va fi mai expeditiv, cu atât va obține condițiuni mai bune; cealaltă tabără, a lui Brătianu, care-l sprijină în Parlament, ar vrea – ca totdeauna – să tergiverseze.

Condițiile *sine qua non*

Până la urmă, condițiile dușmanului se precizează în modul următor: 1. Rectificarea graniței munților înspre Ardeal așa că trecătorile să intre în stăpânirea Austro-Ungariei. 2. Cedarea Dobrogei în condominium Puterilor Centrale până la pacea generală, 3. Aservirea economică a țării pe timp de 50 ani față de Germania. 4. Dreptul de trecere a trupelor inamice prin Moldova împotriva Rusiei.

În fața acestor condiții, divergențele reapar în sânul Consiliului de Coroană. Unii, scontând viitorul, repetă că România trebuie să-și facă datoria de aliată, rezistând până la capăt. Alții, cumpănind mijloacele și împrejurările prezentului, arată neseriozitatea oricărei încercări de rezistență izolată.

Unii sunt pentru acceptarea condițiilor în bloc și fără discuție, ca o dovadă că nu e vorba de pace, ci de constrângere. Ceilalți, cred că s-ar putea câștiga

mai mult, negociind. În timpul deliberărilor, inamicul – care semnase între timp tratatul de la Brestlitovsk cu Rusia și ocupase Kievul – nemulțumit de tergiversările României, trimite guvernului român un ultimatum, cerându-i acceptarea imediată a condițiilor *sine qua non* sub amenințarea denunțării armistițiului (17 februarie/2 martie 1918). Zadarnic încearcă regina să-și facă ascultat cuvântul, prin glasul principelui moștenitor.

Imposibilitatea rezistenței, recunoscută de miniștrii aliați, determină acceptarea condițiunilor dușmane. Argetoianu semnează preliminariile de la Buftea. (20 februarie/5 martie 1918).

Semnarea preliminariilor. Guvernul Marghiloman

Germanii dobândesc dreptul de a trece prin Basarabia spre Ucraina, unde hatmanii se proclamaseră independenți și manifestau – sprijiniți de Aliați – veleități de rezistență împotriva Puterilor Centrale. Nu însă mai înainte ca Misiunea franceză, care părăsește România, să fi fost pusă la adăpost.

Și pentru că nu se simte îndeajuns sprijinit de rege, Averescu demisionează, lăsând locul unui guvern Marghiloman, care speră că va obține de la dușmani condiții mai avantajoase (5/18 martie).

Pacea de la București

Sprijinit în Muntenia pe baionetele germane și în Moldova pe nemulțumirea populară care generase și noul „partid al muncii", guvernul Marghiloman face alegeri, care-i dau majorități importante și semnează

la București, la 24 aprilie/7 mai, tratatul cu Puterile Centrale, pe care însă regele nu-l ratifică. Și pentru a face pe plac sprijinitorilor săi, Marghiloman dă în judecată, ca vinovați de răspunderea dezastrului, pe membrii guvernului Brătianu.

Unirea Basarabiei

În acest timp de jale, strălucea totuși o rază de soare. La 13/27 martie, Sfatul Țării vota unirea Basarabiei cu România, cu care prilej basarabeanul Stere încearcă să-și răscumpere, față de țară și [de] rege, vina grea de a fi uneltit cu dușmanul contra guvernului legal. Recunoașterea reformei agrare de către statul român face această unire, din punct de vedere social, indestructibilă.

Artileria română la Budapesta

VICTORIA

Răsturnarea soartei armelor

Între timp, însă, soarta generală a războiului se schimbase.

Generalul Ludendorff, după ce scăpase de grija frontului răsăritean, își îndreptase toate forțele spre apus, cu intenția hotărâtă de a provoca decizia înainte de sosirea Corpului expediționar american. Ofensivele lui din martie și aprilie, cu toate spărturile făcute în frontul aliat, nu izbutesc, totuși, să-i aducă victoria decisivă și provoacă, dimpotrivă, antidotul ei. În fața primejdiei, Aliații se reculeg și instituie comandamentul unic. Datorită rezervelor abil utilizate de noul comandant suprem, generalul Foch, începând de la jumătatea lui iulie, aliații care au acum superioritatea de forțe, încep o serie de ofensive succesive, reușind să disloce moralul trupelor germane. În august, marele atac englez de la Cambrai, executat cu tancuri în masă, face pe Ludendorff să se îndoiască pentru prima oară de victorie, îndemnând pe conducătorii politici ai Germaniei să ceară pace. Deși pentru el trecătoare, îndoiala aceasta zdruncină definiv încrederea conducerii politice a Germaniei în victoria finală. Noul cancelar, Max de Baden, pipăie terenul în vederea negocierilor pe temeiul celor 14 puncte enunțate în ianuarie de președintele Statelor Unite ale Americii, Wilson, ca țeluri de război ale Americii. Printre principiile care urmau să stea la temelia păcii viitoare, cel dintâi era dreptul de autodeterminare al popoarelor, menit să desăvârșească reorganizarea Europei, pe baza principiului naționalităților.

Prin sufletul neamurilor asuprite trece un freamăt de nădejde.

În acest răstimp, la Medgido, în Pălestina, generalul Allenby distrugea armata turcească, ocupând Ierusalimul și Damascul.

Spargerea frontului bulgar

Iar la 2/15 septembrie, mareșalul Franchet d'Espérey, care a înlocuit la Salonic pe neputinciosul Sarrail, sparge frontul bulgar la Dobropolje, înaintând fulgerător prin spărtura făcută, spre Sofia și Constantinopol. Bulgaria și Turcia capitulează. În vreme ce Franchet d'Espérey se apropie de Dunărea păzită de armatele germane ale lui Mackensen, primul-ministru francez, Clemenceau, trimite, cu avionul, de la Salonic, prin căpitanul Victor Antonescu, un răvaș lui Ionel Brătianu, să fie gata pentru ca, la momentul oportun, armata română să poată cădea în spatele lui Mackensen (8/21 octombrie).

Dezagregarea Austro-Ungariei

Pe când toate aceste lucruri se petrec în Peninsula Balcanică, în Austro-Ungaria începe o mare frământare. Ca la frângerea unui farmec, capitularea Bulgariei e semnalul dezagregării imperiului dualist. Naționalitățile asuprite se constituie [în organisme] autonome. Încurajat de formularea principiilor wilsoniene, deputatul român Vaida-Voievod rostește în parlamentul maghiar dreptul de autodeterminare al românilor din monarhia habsburgică (5/18 octombrie).

Ultima încercare a împăratului Carol, de a transforma Austro-Ungaria în stat federal, vine târziu. Contele

Tisza e asasinat și împăratul izgonit de revoluția ce clocotește. În locul lor, deznădejdea populară instalează pe contele Karoly, antantofil, care încearcă, în ultimul ceas, să atragă în favoarea cauzei țării sale, pe Aliații care au sosit la Dunăre.

România reintră în război

În ziua în care Berthelot, care comandă acum aripa dreaptă a lui Franchet d'Espérey, ajunge la Rusciuk, (24 octombrie/6 noiembrie), regele Ferdinand înlocuiește guvernul Marghiloman printr–un guvern condus de generalul Coandă și ordonă mobilizarea celor 7 divizii teritoriale rămase nedezarmate, pornind cu ele spre București, pentru a cădea în spatele lui Mackensen. În fața primejdiei, acesta evacuează în grabă Muntenia. Încolțită din toate părțile, Germania, în care a izbucnit revoluția și care a izgonit pe împărat, încheie, la 29 octombrie/11 noiembrie, armistițiul pe toate fronturile. La 18 noiembrie/1 decembrie, regele și regina, însoțiți de generalul Berthelot, se întorc în fruntea trupelor aliate în București, aclamați de populația românească, care–i primește cu lacrimi de bucurie. Populația Capitalei ocupate de doi ani, se deșteaptă ca dintr–un vis urât.

Unirea provinciilor românești

În acest timp, în Austro–Ungaria, evenimentele se precipitaseră. Sfatul Național Român din Bucovina votase alipirea necondiționată la România și chemase armata română (14/27 octombrie). Iar în Ardeal, pe când Sfatul Național Român se adună la Arad ca să asculte doleanțele națiunii subjugate de un mileniu; la Viena, Iuliu Maniu dezarmă regimentele austriace, înarmând gărzile naționale ardelenești, pe care le punea la dispoziția acestuia.

După tratative nereușite duse cu Sfatul Național Maghiar, prin Oscar Iasszy, Adunarea Națională de la Alba Iulia proclama, în ziua întoarcerii regelui în București, unirea Transilvaniei cu România și instituia Consiliul Dirigent. Câteva zile mai târziu, Adunarea Națională a sașilor de la Mediaș, vota și ea alipirea la România (13/28 decembrie).

A doua înaintare a românilor în Ardeal

Spre a împiedica atrocitățile comise de unguri asupra populației românești rămasă fără apărare în această perioadă de tulburare, armata română pătrunsese în Ardeal pe urma ariergardelor lui Mackensen (7/20 noiembrie).

Tratativele de la Paris

În acest timp, la Paris încep negocierile de pace, (5/18 ianuarie 1919). Deși reintrase în război în ceasul al XI–lea, alături de Aliați, poziția României la aceste negocieri nu era tocmai ușoară.

România încheiase, împotriva prevederilor tratatul de alianță, cu consimțământul nevoit, e drept, al Aliaților, pace separată. Și principalul factor al victoriei, Statele Unite, nu erau semnatare ale acestui tratat. Revendicările românești trebuiau, deci, susținute, de acum, pe alte temeiuri, printr–o propagandă dibace. Această sarcină fu îndeplinită de Consiliul Național Român, constituit la Paris, în timpul vremilor de vitregie, sub președinția lui Take Ionescu, care cuceri în favoarea României, puternice simpatii.

Redevenit prim-ministru, Ionel Brătianu nu ținu seamă de această situație, ci intră în conflict cu Consiliul Suprem Interaliat, constituit de cele patru mari puteri ale Înțelegerii. El protestă contra deosebirii făcută între aliați, prin gruparea lor în state cu interese limitate și în state cu interese nelimitate, refuză să accepte controlul străin asupra minorităților ce i se impunea ca preț al recunoașterii Unirii, și nu primi pentru țara lui alte hotare decât cele prevăzute în tratatul de alianță din 1916, pe care Aliații nu le mai recunoșteau, invocând intervenția Americei, nesemnatare, și schimbarea situației României prin semnarea păcii separate. Până la urmă birui principiul naționalităților, în numele căruia se oferi României vechea graniță etnică a lui Kossuth, care fiind întemeiată pe mărturia unui naționalist maghiar, nu putea fi contestată.

Problema Banatului

Neînțelegerea era îndeosebi acută în privința Torontalului din Banat, pe care îl reclamau, deopotrivă, sârbii și românii, în numele aceluiași principiu al naționalităților. Pus la judecata lui Solomon, Brătianu refuză să asculte sfaturile lui Take Ionescu, care – mai diplomat – îl îndemna să se înțeleagă asupra lui, direct cu sârbii, și părăsi conferința.

Bolșevismul în Ungaria. Reluarea operațiilor militare

Peripețiile militare nu se sfârșiseră însă. Decepționată de eșecul făgăduielilor lui Karoly, Budapesta lăsase între timp să se instaleze sovietele lui Bela Kuhn, care introduseseră în Ungaria, teroarea roșie. Speculând

asupra sentimentelor naționaliste încă vii, ale populației maghiare, Bela Kuhn reorganizează în grabă o armată pe care o aruncă asupra românilor, opriți, din ordinul Aliaților, pe prima linie de demarcație a presupusei granițe etnice.

Atacată dincoace de linia de demarcație, armata română ripostă cum se cuvenea. Generalii Mărdărescu și Moșoiu, care refăcuseră, între timp, de astă dată victorioși, drumurile campaniei din 1916, nemaiputând asista nepăsători la masacrele sistematice îndreptate împotriva populației românești rămase dincolo de linia de ocupație, în teritoriul ce urma să revie României, forțează, între 3/16 și 5/18 aprilie, defileurile Munților Apuseni, izolând trupele secuiești de pe Someș, de cele ungurești din văile Crișurilor[1]. La 8/21 aprilie, armata română ocupa prima linie a marilor centre din câmpie: Satu-Mare–Carei–Oradea–Salonta. Șase zile mai târziu, a doua linie de centre: Nyiregyhaza, Debrețin și Bekes-Csaba erau în mâinile românilor. În sfârșit, la 18 aprilie/1 mai, românii ocupau tot malul stâng al Tisei, alungând trupele ungurești spre Tokay, Szolnok și Ciongrad[2].

Bătălia de la Tisa și ocuparea Budapestei

Instalarea românilor pe Tisa nu astâmpără însă pe unguri, care atacă pe cehoslovaci, (7/20 mai) respingându-i până la Cașovia, cu nădejdea de a stabili, prin Galiția, legătura cu Rusia Sovietică. Îmbătați de acest succes ușor, ei își îndreaptă iarăși forțele refăcute, împotriva românilor, sub cuvânt că aceștia refuză să execute ordinul de retragere pe linia fixată de Consiliul Suprem[3].

Generalii Mărdărescu și Moșoiu manevrează, însă,

cu dibăcie trupele inamice care trecuseră Tisa și le aruncară înapoi peste apă (7/20–13/26 iulie)[4].

Trecând acest râu, pe urma ei[5], după o urmărire fulgerătoare[6], trupele de cavalerie ale colonelului Rusescu ocupară Budapesta, cu toate protestele Consiliului Suprem Aliat, restabilind acolo ordinea tulburată, salvând astfel Europa de primejdia bolșevizării[7]. În Budapesta, trupele românești găsiră o mare parte din materialul răpit din România de Puterile Centrale, în timpul ocupației, pe care îl repatriară. Ei demontară, de asemeni, fabricile ungurești de armament, pentru a împiedica pe dușman să mai reacționeze. Era rândul ungurilor să simtă rigorile războiului.

Demisia guvernului Brătianu. Semnarea tratatelor

Enervat, Consiliul Suprem dădu României un ultimat (2/15 noiembrie), invitând-o să evacueze Budapesta, sub amenințarea de a nu i se mai recunoaște revendicările politice. Brătianu, care refuzase să semneze tratatul de la St. Germain și părăsise conferința păcii făcând loc generalului Văitoianu, (4/27 septembrie), fu silit să se încline. Continuând însă vechea tactică de scoatere a castanelor din foc cu mâna altora, Brătianu trecu asupra guvernului Vaida–Voievod sarcina semnării tratatelor de la St. Germain și Trianon, care consacrau unirea Ardealului și Bucovinei cu țara–mamă, dar și condițiile ce nu–i convenise să semneze (25 noiembrie/8 decembrie 1919).

Aproape un an mai târziu, marile puteri ale Înțelegerii ratificau și unirea Basarabiei (14/18 octombrie 1920), consfințind astfel unirea tuturor provinciilor românești.

Considerații generale asupra războiului românesc

Aceasta este, pe scurt, istoria războiului românesc. Învățămintele ei pentru istoria patriei sunt de cea mai mare importanță. Războiului este, pentru orice popor, o grea încercare și cu prilejul lui ies la iveală toate însușirile bune, dar și toate scăderile lui.

Războiul românesc a confirmat încă o dată însușirile esențiale ale poporului românesc.

El a vădit în tot timpul admirabilele însușiri de sănătate morală, inteligență și răbdare ale păturei rurale a poporului român. Bine condus, echipat și antrenat, soldatul român a dovedit că poate fi opus cu succes celor mai buni soldați ai lumii. Și din acest punct de vedere, trecerea echilibrului social al României pe seama păturii rurale, prin cele două reforme: împropietărirea și votul universal, reprezintă o întărire a națiunii, mai ales dacă ne gândim că pătura țărănească e pătura românească dominantă omogen, în toate provinciile.

Clasa stăpânitoare, deși s–a dovedit mai puțin rezistentă moralicește, mai puțin prevăzătoare și mai influențabilă, nu a fost însă mai prejos de misiunea ei. Vredincă de aminitit este îndeosebi abnegația cu care pătura conducătoare românească, cu toate deosebirile de păreri, a știut să–și subordoneze aspirațiile individuale, aspirațiunilor colective, făcând front în jurul ideii de țară, renunțând la drepturile și privilegiile al căror sacrificiu era menit să asigure fericirea patriei și trecându–și mâna unii altora, în clipe grele, numai pentru ca neamul să nu rămână nici o clipă descoperit în fața împrejurărilor.

„Norocul românesc“

Mai presus de toate, însă, trebuie amintit, ca factor dominant al victoriei, ceea ce s-a numit „norocul românesc“.

„Norocul“ acesta nu trebuie, însă, înțeles ca un capriciu al întâmplării, ci ca un resort ascuns, care împinge toate așezările lumești spre matca firii lor adevărate.

Pe planul existenței firești și al faptelor exacte, el este o îmbinare de însușiri sufletești, cu situațiuni locale și cu împrejurări istorice nemaiîntâlnite nicăieri. Este, poate, îndârjirea cu care omul, apărând pământul țării își apără țarina proprie. E poate interesul vecinilor poftitori, de a nu se lăsa unul pe altul să se-ntindă asupra noastră. E de asemeni, însușirea unui neam care nu face din stăpânirea lui un mijloc de apăsare a altora, ci un prilej de înălțare spirituală a omului și de dezvoltare liberă, în starea lui lăuntrică. Este, poate, meșteșugul de a te pleca împrejurărilor, fără a renunța la înfăptuirea idealurilor tale. Este, desigur, cumințenia de a te încrede sorții, unită cu îndârjirea de a nu renunța la nimic din ceea ce este esențial ființei tale. Este, în sfârșit, răbdarea de a pândi vremea, până în ceasul împlinirii, unită cu neastâmpărul de a cădea cu greutate în cumpăna clipei hotărâtoare.

Toate aceste virtuți ale pământului, ale omului, ale sufletului și ale întocmirilor vieții românești de totdeauna, au contribuit, laolaltă, pentru a ne scoate biruitori din încercare. Unitatea geografică a pământului românesc, unitatea etnică a formelor de viață, a limbii, a obiceiurilor, în care trăiește imensa majoritate a acestui popor, au contribuit în aceeași măsură ca vitejia militară, sau ca abilitatea politică ce știe să folosească împrejurările, la înfiriparea unității naționale. Astăzi,

când asupra tuturor acestor lucruri se poate rosti o judecată obiectivă, cuvine-se să le prețuim pe toate, potrivit valorii lor și să căutăm să le adâncim cunoașterea, pentru a le putea mobiliza din nou în ceasul în care împrejurările ar putea să ne ceară noi jertfe pentru apărarea lor. Dar, mai ales, se cuvine să le adâncim și să le înflorim în creațiuni de bucurie și cultură umană, care să facă din felul și firea omului românesc un îndreptar atât de temeinic, încât nici o vicisitudine a acestei lumi să nu-l mai poată zdruncina. Viața este încercare și luptă și nu izbutesc să stăruie în această luptă decât popoarele care ajung să dobândească o idee universală despre ele și o nădejde în eternitatea misiunii lor.

Dreptatea dumnezeiască

Și dacă se cade să deslușim norocului românesc, dincolo de planul îndreptățirilor văzute, un alt chip mai adânc, proiectat în lumina veciniciei, vom spune că el apare ca un act de dreptate dumnezeiască, o îndurare a Proniei cerești față de jertfele săvârșite de acest neam pentru împlinirea unității lui, nu numai în acest război, ci în veacul veacurilor; jertfe față de care, fiecare, se cuvine să ne învrednicim cu tot cugetul și fapta noastră, ca de una din cele mai mari minuni ce ne-au fost date să trăim!

M. V.

NOTE

1. ***Bătălia din Munții Apuseni. Cucerirea liniei marilor centre.***

Bătălia din Munții Apuseni s-a dat de trupele românești împărțite în două grupuri: Grupul de nord comandat de

generalul Moșoiu și Grupul de sud comandat de generalul Mărdărescu, care avea și comanda supremă a armatei române dn Ardeal.

La Grupul de nord, Detașamentul Olteanu înainta pe Tisa, în flanc-gardă, de la Sighet către Huszt și Czap, făcând legătura cu cehii. Mai la sud, Divizia 2-a Cavalerie alerga de-a lungul Someșului și Crasnei, de la Baia Mare spre Satu Mare și apoi spre Nyiregyhaza, tăind retragerea Diviziei de secui. Divizia 7-a pornea în același timp, de la Zalău, prin Șimleul Silvaniei, ocupând Marghita și Careii, apoi se îndrepta spre Debrețin. Cele mai grele lupte le-a avut însă de dus Divizia 6-a, care n-a putut cuceri defileul de la Ciucea, întărit de dușmani, decât combinând atacul frontal cu dubla învăluire a aripilor inamice. Lecția înfrângerilor suferite în prima parte a campaniei, începea să-și dea roadele. O dată cucerit defileul Crișului Repede, calea Oradiei era deschisă generalului Holban.

Grupul de sud, compus din Diviziile 1 și 2 de Vânători și din divizia 18 Ardeleană, în rezervă, înaintează cu stânga de-a lungul Mureșului, de la Zam, ocupând Maria-Radna și Musca, în vreme ce dreapta lui forțează, în valea Crișului, defileul de la Ciucea, combinând de asemeni manevre pe aripi, cu un îndârjit atac frontal. Detașamentul Rasoviceanu - eroul de la Topraisar - pornește de la Vașcău și ocupă Beiușul. Un marș fulgerător îl pune în stăpânirea Salontei.

2. *Înaintarea spre Tisa*

O dată stăpâni pe linia marilor centre de peste munte, armata română se regrupează. La dreapta, Detașamentul Olteanu și Divizia 2-a de Cavalerie atacă concentric Nyiregyhaza, capturând, în cotul Tisei, Divizia de secui. La centru, Diviziile 6 și 7 ocupă Debreținul, alungând pe inamicul întărit de-a lungul canalului Beretăului în direcțiunea Szolnok. La stânga, Divizia 6-a se alătură Diviziei de Vânători și atacă sub comanda generalului Holban, Bekes-Csaba. Atacul frontal, sprijinit pe dreapta de acțiunea Detașamentului Râșnoveanu, pe stânga de Detașamentul Sachelarie, care cad în flancurile și spatele inamicului, îl determină să se retragă către Szentes, Mindeszent și Hodmezö-Vasarhely, pe Tisa. Diviziile 16 și 18 din Ardeal preiau paza pe linia Tisei, având în rezervă Diviziile 2 Cavalerie și 6 și 1 Vânători și Divizia 20-a Ardeleană.

3. *Ungurii trec Tisa*

Dreapta armatei ungurești trece Tisa pe la Ciongrad ocupând Szentes, Mindeszent și Hodzmezö-Vasarhely, dar nu se poate menține. Contraatacurile Diviziei 10 Ardelene o

aruncă înapoi pe malul drept. Același lucru pățește la Tisa Füred, Brigada internațională. Atacul principal al dușmanului se dezlănțuie însă la centru, unde trei divizii ungurești izbutesc să treacă apa, protejate de un violent bombardament de artilerie, pe la Szolnok. Inamicul înaintează divergent, împingând trupele de acoperire ale Diviziei 18-a Ardelene dincolo de canalul Beretău.

4. *Riposta română*

Prezan și Mărdărescu organizează însă imediat riposta. În vreme ce Detașamentul Papp contenește de front înaintarea dușmanului, atrăgându-l după sine, Detașamentul de manevră al generalului Moșoiu cade în flancul lui stâng spre Kenderes și Fegyvernek; iar Detașamentul Leca, îi lovește celălalt flanc, tăindu-i comunicațiile spre Török - St. Miklos. Operația are un efect fulgerător. Inamicul care, cu o zi înainte, vestise lumii întregi biruința asupra românilor, se retrage în debandadă peste Tisa, părăsindu-și armele și munițiile.

5. *Românii trec Tisa*

Românii nu-i dau, însă, răgaz de reculegere, ci prepară trecerea Tisei. În timp ce la stânga, Grupul de manevră Moșoiu simulează o încercare de trecere pe la Szolnok, atrăgând în acest sector majoritatea forțelor inamice; iar generalul Demetrescu încearcă să treacă, mai sus, pe la Kiskore, Holban trece prin surprindere pe la Tisa Bö, urmat îndată de Moșoiu, care s-a deplasat repede către nord (17/30 iulie 1919).

6. *Capitularea ungurilor în pustă*

Armata română, trecând Tisa, adoptă o nouă formație, menită să-i confere siguranța în toate direcțiile, îngăduindu-i în același timp să manevreze pe liniile interioare împotriva comunicațiilor inamice. În avangardă pornește Holban, în direcția Budapestei, interceptând cu cavaleria risipită în evantai, comunicațiile trupelor dușmane de pe Tisa cu Capitala. La centru înaintează Moșoiu, acoperit pe dreapta în flanc-gardă de grupul general Demetrescu, pe stânga de Grupul Olteanu. Acestea se rabat pe urmele cavaleriei lui Davidoglu asupra detașamentelor inamice care se retrag, pe stânga, de la Szolnok și Ciongrad, pe dreapta de la Tokay, înconjurându-le la Czeglet, Kecskemet și Miskolz, silindu-le să capituleze. Holban are acum deschis drumul Budapestei.

7. *Ocuparea Budapestei*

Dar colonelul Rusescu, care primise ordin să cadă cu toate trupele lui, la Kecskemet, în spatele dușmanului, spre a-i desăvârși înconjurarea, - i-o ia înainte. Executând ordinul primit, numai cu o parte a trupelor lui, pe care o crede

suficientă pentru împlinirea misiunii, el pornește într-un raid fulgerător, cu patru escadroane spre Budapesta, pe care o ocupă, la 22 iulie/4 august, punând capăt guvernării lui Bela Khun și intrigilor urzite împotriva românilor de colonelul Romanelli și de generalul Banholz din Consiliul Local Interaliat. Sosirea Vânătorilor lui Holban, consolidează situația creată în urma aventurosului raid, armata română continuând înaintarea spre vestul Ungariei, până spre Gyor și regiunea lacului Balaton, unde se constituie, cu sprijinul românilor, noul guvern ungar al lui Horty.

Delegația care a adus regelui actul unirii Transilvaniei

Bibliografie

Cea mai completă lucrare apărută până azi asupra istoriei războiului este aceea a d-lui:

C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916–1919*, 3 vol. în 8, București (Casa Școalelor), Ed. 2-a.

E singura care studiază războiul nostru din toate punctele de vedere: politic, economic, spiritual, etc. Această lucrare cuprinde, la începutul primului volum, o foarte bogată bibliografie, la care trimitem pe cel dornic să se documenteze mai adânc asupra războiului românesc.

O prescurtare franceză a acestei lucrări a apărut în colecția consacrată memoriilor, studiilor și documentelor privitoare la istoria războiului mondial:

C. Kiritzesco, *La Roumanie dans la guerre mondiale 1916–1919*, tradusă de L. Barral, I vol., în 8, Paris (Payot), 1934.

Indicațiile noastre bibliografice se vor mărgini să semnaleze câteva din lucrările mai însemnate, care nu figurează în blbiografia din primul volum al lucrării d-lui Kirițescu, întrucât au fost publicate după apariția acesteia.

A) În ce privește lucrările cu caracter militar, pe lângă numeroasele dări de seamă, studii, polemici și justificări publicate în prima decadă de după război, e locul să menționăm câteva lucrări de sinteză apărute în ultimii ani:

Marele Stat Major Român, *România în războiul mondial 1916–1919*, 2 vol., în 4, cu 2 vol. anexe,

București (Imprimeria Națională), 1936. Vol. I: cap. I–VIII, Vol. II: cap. IX–XIX.

Din publicația monumentală a Secției istorice, în curs de tipărire sub supravegherea d-lui general Gr. Costundache, au văzut lumina tiparului, până acum, numai primele două volume, cu anexele lor.

Generalul G. A. Dabija, *Armata română în războiul mondial 1916–1918*, 4 vol., în 8, București (Ig. Hertz).

Până la apariția integrală a lucrării Marelui Stat Major, această lucrare este cea mai completă istorie militară a războiului românesc.

General Ioan Anastasiu, *Războiul pentru întregirea neamului*, studiu critic, I vol., în 8, București, (Bucovina, Torouțiu), 1937.

Cuprinde un examen critic al operațiilor războiului românesc, în lumina principiilor tactice moderne.

General Petin, *Le drame roumain*, I vol., în 8, Paris (Payot), 1932.

Până la publicarea memoriilor generalului Berthelot, șeful Misiunei franceze în România, legate Academiei cu indicația de a fi publicate numai peste cincizeci de ani, șeful său de Stat Major consacră această lucrare bătăliei de pe Argeș.

Istoriografia militară română este, în general, împărțită între apărătorii concepțiilor mareșalului Averescu și apărătorii concepțiilor mareșalului Prezan, șeful de Stat Major din a doua parte a campaniei.

Pe lângă istoriografia militară românească, sunt de consultat, alături de lucrările comandanților militari străini care figurează în Bibliografia lucrării d-lui Kirițescu, lucrările militare apărute mai târziu, scrise de Danilov, Foerster, Gallieni, Hardt, Hoffmann, Joffre, Larcher, Robertson, etc., asupra războiului mondial.

B) În ce privește lucrările cu caracter politic, dintre numeroasele memorii și biografii, care au venit să îmbogățească istoriografia războiului românesc în ultimii ani, aruncând o lumină vie asupra evenimentelor, judecate prin sensibilitatea și în raport cu intențiile personalităților puternice care au luat parte la ele, stau, în primul rând, următoarele:

Regina Maria a României, *Povestea vieții mele*, traducerea românească a d-rei Mărgărita Miller-Verghy, 3 vol., în 16, București (Adevărul), îndeosebi vol. III.

Mareșalul Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război, 1916–1918*, 2 vol., în 8, București, vol. I (Edit. Apollo), vol. II (Cultura Națională), 1937. Vol. I: Neutralitatea (1914–1916). Vol. II: Războiul (1916–1918).

N. Iorga, *Supt trei regi. Istoria unei lupte pentru un ideal moral și național*, 1 vol. în 16, Văleni (Datina Românească), 1932.

Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei I. C. Brătianu, Războiul 1914–1919*, 1 vol., în 16, București (Universul), 1937.

Alexandru Marghiloman, *Memorii*, 5 vol., în 8, București (Alcalay), 1927.

I. G. Duca, *Consiliul de Coroană*, 1 vol., în 8, București (Universul), 1931.

C. Xeni, *Take Ionescu, 1858–1922*, 1 vol., în 8, București (Universul), Ed. III-a 1933.

N. Polizu Micșunești, *Niculae Filipescu. Însemnări 1914–1916*, 1 vol., în 8, București (Universul), 1937.

C. Gane, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, 2 vol., în 4, București (Universul), 1936, în special vol. II.

C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, 4 vol., în 8,

București (Universul), 1936, în special vol. IV: 1910–1914.

Radu Rosetti, *Vechituri*, 1 vol., în 8, București (Adevărul).

În afara acestor lucrări, sunt de cercetat memoriile și lucrările oamenilor politici străini, în legătură cu războiul mondial, apărute în ultimii ani, și care nu figurează în Bibliografia d-lui Kirițescu: Asquith, Churchill, Dillon, Grey, Col. House, Iswolsky, Kerensky, Lansing, Lichnowsky, Lloyd George, Mousset, Northcliffe, Poincaré, Purtalès, Puaux, Rodzianko, Sazonow, St. Aulaire, Wickham-Steed, Windischgraetz, etc.

C) O vastă colecție fotografică, cartografică și documentară, în curs de organizare după principiile unei bune [metodologii] arhivistice, a fost adunată de Muzeul Militar al Armatei, din București.

Acestei secții și lucrării d-lui Kirițescu, datorăm cea mai mare parte a materialului documentar ce ilustrează acest studiu. Hărțile au fost desenate de d-l Titus Popescu.

Mircea Vulcănescu și generația lui

Nimeni nu va putea spune vreodată ce fel de „dreptate“ s-a făcut poporului prin asasinarea lui Mircea Vulcănescu, un om drept și de o cinste exemplară și, fără discuție, unul dintre cei mai dăruiți reprezentanți ai unei generații al cărei elan amintea, la un moment dat, de elanul generației de la 1840. Dar întotdeauna „istoria“ a devorat elanul, sau l-a folosit pervers, iar la noi, de la Nicolae Bălcescu până la Mircea Vulcănescu, a fost o adevărată întrecere succesivă a persecuției elanului, fie pe căi „moderate“, fie prin „executivul“ cu puteri nelimitate.

România generației lui Mircea Vulcănescu era o țară încă plină de farmec, dar care, după un veac de „modernizare“, nu ajunsese nici pe departe la un standard de civilizație mulțumitor. În tot acest veac al modernizării a fost realizat un singur fapt tipic modernității veacului XIX: unirea tuturor românilor într-o țară a lor. Dar odată înfăptuit acest țel, românii trebuiau să întreprindă o sumă de adânci prefaceri, în ordinea morală, socială, economică și culturală. Tirania politicianismului a împiedicat însă orice curent nou, ducând România Mare la ruină.

Tensiunea sat–oraș, rezultată dintr-o dezvoltare inegală în favoarea orașului, nu s-a rezolvat prin întemeierea unui partid țărănesc, în realitate numai „țărănist“, și care nu a fost decât o copie, uneori ridiculă, a vechiului partid liberal, ajuns după război la un punct mort. Ceea ce aducea „revoluționar“ noul partid era o întărire a politicianismului pe care astfel îl consacra definitiv ca un mijloc de parvenire fără muncă, până la inevitabila pervertire a tuturor stărilor națiunii și ierarhiilor statului.

Generația lui Vulcănescu, nefixată de nici o ideologie, s-a ridicat în primul rând împotriva politicianismului, din ce în ce mai corupt și corupător. Acesta a fost „duhul marilor rupturi“ de care s-a vorbit la câțiva ani după primul război mondial. În momentul acestei revolte nu putea nimeni să prevadă viitoarele atrocități din Europa, dar erau bine cunoscute cele din Rusia, al cărei imperialism de totdeauna era temut la noi pe bună dreptate.

România ajunsese la ceasul al unsprezecelea și trebuia să se vindece de răul „oriental" cuibărit din veacul fanariot. Tudor Vladimirescu a dat semnalul primei revolte împotriva acestui rău și toate generațiile care i-au urmat, în opoziții succesive, au luptat în felul lor împotriva lui, bine înțeles mai mult prin oameni de gândire decât [prin] profesioniști ai politicei, devenită într-un veac privilegiul unei așa-zise „pături conducătoare". Pentru a avea o imagine a acestui rău oriental, ajunge să ne gândim la toate „algeriile" de azi, la Persia Șahului din povești, la sud-estul asiatic.

Instaurarea unei dinastii străine, la mijlocul veacului trecut, cu toată nedreptatea făcută marelui Alexandru Ioan Cuza, a fost o inițiativă salvatoare. Lăsată pe mâna beizadelelor noastre, abia născuta Românie nu mai avea sorți să ajungă la Întregire, ba chiar avea sorții de a trece iar la Principate, pentru ca astfel măcar doi dintre slăviții noștri purtători de „os domnesc", să păstorească după placul inimii în „țărișoarele" lor. Regalitatea până la Carol II a consolidat România, după aceea a destrămat-o.

Dominat pe cât s-a putut în epoca lui Carol I, răul „oriental" nu a fost extirpat, iar în România Mare s-a generalizat cu o rapiditate și o virulență la care era normal să replice disperat o generație ce deschisese ochii într-o Românie visată cu un veac înainte, dar care era un imens edificiu cu temeliile putrede.

Pentru a se ajunge la o întoarcere radicală în cursul vieții publice de la noi, erau necesare și o sumă de revizuiri ale grabnicei „modernizări" cu „occidentalizările" de multe ori prea improvizate și în răspărul firii românești. Românii aveau posibilitățile lor originale în toate domeniile, erau capabili să-și creeze un stil propriu într-o viață proprie, nu aveau nevoe de nici o ideologie, iar rostul noii generații era tocmai de a dovedi această originalitate, de a impune României o ținută majestoasă, de a arăta lumii că „Statul de necesitate la Gurile Dunării" este mai mult decât rezultatul unor circumstanțe, că tot atâta necesitate exista și în el, cât și în Europa. Dar la un asemenea nivel nu se putea ajunge decât prin readucerea politicii sub lege într-o țară în care între „om" și „ministru", între „popor" și „stat" erau prăpăstii. În generația cu astfel de răspunderi și chemări, Mircea Vulcănescu a fost, fără îndoială, unul dintre marii aleși. Poziția lui se definea printr-un inatacabil realism critic. Nu credea în posibilitatea de a modela viața societății printr-un sistem de idei, iar prevederea exista pentru el doar în măsura gradului de cunoaștere a fenomenului social majoritar, cum era în cazul României țărănimea, pentru care atât idealismul burghez, cât și cel revoluționar nu ofereau nici o soluție. De aceea, „teoriei culturii" îi prefera sociologia empirică, iar față de „filosofia istoriei", fie ea idealistă ca a lui Spengler, fie ea materialistă ca a lui Marx, avea o repulsie fățișă, socotindu-le pe amândouă în primul rând total străine de sufletul românesc întrucât [erau] anti-umane.

Mircea Vulcănescu era un creștin convins și adânc inițiat, dar respingea categoric amestecul creștinismului cu politica, fie ea cât de bine intenționată. Românii, spunea el, sunt opaci la ideea de „cruciadă", care poate duce la excese inumane, și din propria lor istorie au învățat cât de vagă e legătura între „cruce" și cruciadă. În ideea de cruciadă s-au amestecat prea mult ipocrizia unor interesați cu naivitatea barbară a soldaților. De la vanitoșii cavaleri care-au provocat dezastrul de la Nicopole, până la „cruciada libertății" din vremea noastră, cu urmările pe care le știm, avem pentru judecată destule fapte ca să confirme spusele lui Vulcănescu. Iar referințele la trecutul glorios, într-un veac cu ordine atât de diferită, i se păreau exaltări romantice.

Ca student, Vulcănescu apucase perioada de ascensiune a „Ligii Apărării Naționale Creștine", întemeiată de A.C. Cuza, după „Liga Culturală" a lui Iorga. Alăturarea „naționalului" și „creștinului" prin „apărare" o găsea Vulcănescu imposibilă. Apărarea națională, spunea el, este o necesitate istorică, în slujba „istoriei", pe când apărarea creștină este o apărare de rău în toate formele lui, și care stăpânesc în mare parte istoria. „Răul" împotriva căruia se duce o luptă istorică nu se confundă întotdeauna cu cel împotriva căruia luptă creștinismul, după cum nici mijloacele de a lupta împotriva răului nu sunt aceleași. În cel mai bun, caz rostul creștinismului este să contracareze excesele istoriei, de unde și tendința politicilor totalitare de a elimina creștinismul din joc. În esență, „națiunea" este o stare de necesitate, pe când „creștinătatea" - una de libertate. Cuza folosea creștinismul după modelul occidental, într-o țară în care creștinismul nu fusese niciodată o forță dominantă în veac, ca „partid".

Critica lui Mircea Vulcănescu a mers mai departe, aplicându-se mișcării de dreapta despărțită de Liga lui Cuza, și care nu mai vorbea de o „apărare creștină", ci de o renaștere a vieții creștine, cu toate consecințele practice, adică o îmbunătățire efectivă a oamenilor, prin eliminarea corupției, prin transformarea scepticismului în nădejde creatoare, printr-o serioasă întărire a controlului de sine, înainte de a da vina exclusiv pe alții („străinii", „liftele", etc.). Vulcănescu recunoștea intenția incontestabil bună, dar nu excludea primejdia idealismului care duce inevitabil la închircirea formalistă.

O mișcare creștină, spunea el, nu poate avea alt țel decât creștinarea, sau în veacul nostru, recreștinarea. Țelul acesta e atât de

imens, încât nu i se mai poate adăuga nimic. Iar perspectiva unică în acest caz era martiriul. Istoria însă se face prin succesul imediat. A pune împreună țelul istoric al refacerii unui stat și a unei societăți cu acela supra-istoric, al mântuirii, înseamnă a le compromite pe amândouă. Iar caracterul exclusiv pozitiv al creștinismului nu se poate împăca niciodată cu acțiunea politică, în care este inclusă și negația. Pentru creștinism nu există dușman pe această lume, dușmanul creștinului este nevăzut. Adevăratul anti-creștin este în creștin, nu în „celălalt", în necreștin, iar des-creștinarea este opera creștinilor, în lumea noastră occidentală (spre deosebire de Africa unde creștinii au fost islamizați). Vulcănescu însă era de acord că abuzurile „istoriei" cer corectivul creștin, dar în veacul nostru era nevoe de o formulă inedită, pe care nici mișcarea românească de dreapta nu a mai avut timp s-o găsească, fiind exterminată, înainte de a începe marile turburări ale lumii.

Distanța pe care Vulcănescu și-a menținut-o față de „dreapta" și „stânga" nu s-a datorat, așa cum s-a spus cu rea credință, vreunui „burghezism" („Vulcănescu e burghez"), ci adâncului său realism, acelui realism fără de care românii nu pot ajunge niciodată la ceva pozitiv. De câte ori s-au abătut de la realismul lor natural, chiar cu intențiile cele mai elevate, românii și-au provocat mari nenorociri. Vulcănescu a fost un suveran al atitudinii și opiniei proprii. De aceea nu a făcut parte din nici un partid sau mișcare, chiar în acel timp de maximă febrilitate politică.

Deși funcționar superior al statului, director general la vămi, nu a ezitat să spună răspicat nu, la plebiscitul oral și public impus arbitrar de Carol II. Noua *Constituție*, spunea el, este piatra pe mormântul libertăților românești. Și într-adevăr, de atunci nu a mai existat libertate în România.

Vulcănescu nu credea în așa-numitul „misticism" al poporului român, fie în sensul bun, fie în cel rău, și respingea categoric orice fel de „mesianism". Misticismul, spunea el, este o vocație rară și în nici un fel apanajul unui popor, iar sensul vulgar al misticismului, confundat cu tembelismul nici nu-l punea în discuție. Cât despre mesianism, odată ce a venit Mesia, cum se mai poate vorbi? Este adevărat, aceste două cuvinte, combinate cu „național", „mistică națională" și „mesianism național" se vedeau ades prin publicațiile vremii dar erau expresia unor exaltări. Dar exaltări de acest fel au existat și la 1848, de pildă.

Fără să fie un „mistic" sau „mesianic", poporul nostru este însă un popor pios, cu adânc simț religios, ceea ce Vulcănescu arăta adeseori, și fără să fie „materialist" e dotat cu un puternic simț al

realității (care nu e doar „res extensa"). Spre deosebire de alte popoare, românii nu au dat investitură de absolut nici unui relativ și nu au relativizat ceea ce aparține absolutului. Toată creația lui poetică și artistică arată acest lucru (până la stalinism). Fără să dea nici o crezare morfologiei culturii, Vulcănescu, plecând de la școala fenomenologică, intenționa, pe urmele unor deschideri oferite de gândirea lui Max Scheler, o cercetare aprofundată a „românității" în cadrul antropologiei filosofice. Un fragment din plănuita încercare a fost reprodus în „*Caete de dor*" (septembrie, 1952) sub titlul „*Despre spiritul românesc*". Fragmentul, abia trei pagini de revistă, este de o densitate puțin obișnuită și un comentar satisfăcător ar cere un număr de pagini cel puțin înzecit.

„Văzut din afară, scrie Vulcănescu, spiritul românesc apare nedecis: „Categoriile existențiale și cele spirituale nu se suprapun... În cultură intervine o saturație timpurie, mulțumindu-ne cu fragmente. Un amestec neizbutit de raționalism și sentimentalism, în care umanul nu e conceput faustic și nici mistic, și tot astfel toate trăirile primordiale ale existenței: Logos, Idee, Dumnezeu, Binei".

Acesta ar fi, fără îndoială, așa-numitul „balcanism" atribuit și românilor, și care izbește pe orice occidental. Acestei impresii, scrie Vulcănescu, „nu i se poate nega o îndreptățire", dar „privite mai adânc, lucrurile devin altfel".

Dezvoltarea istorică a românilor a fost alta decât aceea a marelui Occident (noi suntem „micul Occident"), de care „ne despart în multe privințe prăpăstii" și anume de acea Europă „căreia Nietzsche voia să-i redea prin cea mai eroică vivisecție morală, curățenia și împăcarea conștiinței, roasă până la rădăcini de Nihilism". „Ethosul nostru", continuă Vulcănescu, „nu este împovărat nici de fariseismul moral (Kant), căci cea mai mare parte din minciunile noastre sunt mai adevărate decât multe din adevărurile apusene, în tot cazul mai sincere. Nici de egoismul lor avar: noi risipim cu ușurință egală avutul și viața; iar celebrul «Wille zur Macht» nu ne va poseda niciodată până la Hybris". În veacul modernizării, Occidentul „ne-a turburat deocamdată", „și ne-a făcut nesiguri. Dar ne vom reveni treptat pe măsura eșuării concepțiilor obiective". Aceste „concepții obiective" sunt rezultatele unui idealism străin de spiritul românesc, fie el spiritualist sau biologist sau materialist.

Noi românii nu suntem „dincolo" ci, „undeva dincoace de Binele și Răul faustic rațional al Europei moderne", „Humanul" este la noi „Omenia", care, întrucât este „valoarea centrală și echilibrul vital al ethosului nostru, ilustrează foarte exemplar toată complexitatea situației spirituale în sens larg: un studiu competent și aprofundat va trebui

să împrăștie energic toate trivializările concepțiilor naive și parțiale (a da omului ce e al omului!)".

Această „omenie" este una din cheile refuzului îmbrăcării statului în vreo ideologie existentă, până la ocupația sovietică. Abuzuri și greșeli s-au făcut, dar România nu a practicat ororile „consacrate" de hybrisurile dintr-o parte și alta, în numele rasismului biologic sau de clasă, în tot timpul războiului.

„Omenia", scrie Vulcănescu, „presupune în primul rând incoruptibilitatea rațiunii, cel mai înalt dar al omului, în ciuda tuturor misticelor. Esența ei nu se poate surprinde în conținuturi parțiale, etice, sociale sau ideologice, ci numai din raportul total al spiritului față de totalitatea existenței; presupune apoi simțul granițelor tragice ale vieții (*Grenzsituationen*, Jaspers) și amestecul de strălucire, grandoare și caducitate sau nemernicie proprie ființei umane". De unde: „Orice ideologie care încearcă să nege sau să ignoreze acești factori ai vieții omenești mușcă în granit" spune Max Scheler. Inteligența, privirea noastră în lume, e prea trează, spre a se lăsa multă vreme înșelată de teorii ideologice; nici umanitarism, dar nici nihilismul ridicul spenglerian al cultului forței, neuman și pervers. Simțul realului e prea puternic pentru exagerările supreme. Pentru învingerea corupției liberalismului actual, va trebui să mobilizăm alte motive creatoare proprii firii noastre". Și mai departe: „Va trebui solid și sistematic dovedit cum în firea noastră zac posibilitățile unei mari noi sinteze de cultură și soliții proprii marilor probleme ale vieții." Pentru prepararea sintezei, Vulcănescu prevedea în prealabil „o destrucție aprofundată a ontologiei apusene, de la Platon la Nietzsche".

Ceea ce nu vrea să spună, însă, că noi am fi „orientali". Suntem occidentali fără a fi participat nici la desvoltarea specifică marelui Occident, nici la catastrofele lui interioare. Până la modernizarea din veacul XIX și după aceea, după Vulcănescu „s-ar putea afirma că am rămas, într-un anumit sens antici". Afirmație profundă, care merită a fi tema unui studiu (antici presocratici)!

Până la sinteza, pe care Vulcănescu o spera în viitor, „în rezumat și cu formulări mai teoretice, spiritul nostru s-ar putea formula astfel: un fel specific de realism, cu momente magice și romantice, formând, totuși, o unitate reală sui generis, ethos uman tragic, de un eroism resemnat și minor deocamdată, în existența zilnică. Puternic geniu al inimii, azi fărâmițat în sentimentalism, din cauze determinate. Ușuratec din sinceritate și cu o anumită adâncime în simțul vieții... Spre deosebire de Apusul european, o mare oroare de Hybris. De aceea, nu poate lua peste măsură în serios aparatul obiectiv al vieții, fie el însuși statul, noul moloch care amenință să înghită viitorul

culturii. Prin el însuși spiritul nostru nu ar fi ajuns niciodată la o criză cauzată de revolta lucrurilor împotriva omului, ca cea actuală (vezi Scheler)."

*

Pasionat al dialogului, Mircea Vulcănescu a fost și un mare animator intelectual. Cercul „Criterion" care a scos și revista cu acest titlu inspirat de „*Criterion*" a lui T.S. Eliott, a avut în el unul dintre cele mai active spirite. Acolo s-au întâlnit diverși gânditori ai generației: Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, iar în jurul lor tot ce avea tineretul mai viu pe atunci[1]. S-a creat un fel de masă rotundă publică, în jurul căreia adunându-se reprezentanții celor mai importante tendințe existente la noi, discutau din diverse puncte de vedere actualitatea filosofică, literară, politică și socială din anii 1932-1935.

În cadrul unui astfel de „symposion" al „Criterionului", consacrat tendințelor noii generații, Vulcănescu a vorbit despre „activismul disperării" și „istorismul resemnării"; una dintre formule o găsise Vulcănescu, pe cealaltă – Noica. În „activismul disperării" erau incluse extremele activismului politic, provocat de „corupția liberalismului", a cărui remediere am văzut că Vulcănescu nu o credea posibilă prin „Hybrisul" ideologiilor. „Istorismul resemnării" era mai întâi o atitudine contrară oricărui activism, însă nu era ceea ce, mai târziu, avea să numească Lucian Blaga: „boicotarea istoriei", care, desigur, a fost și ea o armă secretă în lupta de dăinuire a românilor. „Activismului" i se opunea cu egală rațiune istorică „resemnarea", mai aptă să salveze valorile culturale specifice și astfel ethosul însuși, decât activismul, într-o perspectivă atât de turbure cum era aceea a anilor premergători cataclismului mondial și al României. Când a apărut revista de dreapta *Axa*, în 1932, suprimată, de altfel, în 1934, Noica, invitat să colaboreze, a răspuns cu *Scrisoarea unui european*, apărută în primul număr al revistei. În acea scrisoare, Noica lua poziție pentru toată Europa, nu pentru o parte sau alta, socotind că aceasta era poziția cea mai firească pentru un român.

Vulcănescu spera și el mai mult de la istorismul resemnării, și poate că, dacă nu se ajungea la criza din 1938, însuși activismul disperării s-ar fi convertit la cealaltă poziție, în condițiile imposibile în care se afla atunci lumea. În realitate, cele două poziții erau dialectice, iar una din ele trebuia să dispară; în ciuda tuturor aparențelor,

1. Mircea Vulcănescu a fost unul dintre puținii oameni serioși care-au luat în serios câțiva "copii teribili" ai vremii. Doi dintre ei, după douăzeci de ani s-au impus ca autori cu mare nume în literatura occidentală.

în condiții normale istorismul resemnării ar fi absorbit activismul disperării ajungându-se la o poziție națională luminată[1]. Aceste poziții dialectice nu erau deloc noi, ele pot fi urmărite în trecutul politic al României (v. A.D. Xenopol: *Originile partidului național în România*). Condițiile interne și externe s-au conjugat, însă, în așa fel încât cele mai contrare interese, dându-și „mână cu mână", au distrus sorții unui real partid național în România, luminat și fără nici o contaminare prin Hybris. Mircea Vulcănescu a dat jertfa lui pentru o atât de nobilă gândire românească.

Istoria României din 1907 până azi a fost tragică. Prea s-au omorât mult românii între ei, și aceasta nu stă în firea lor. Iar chinuirea spiritului românesc în menghina unei ideologii atât de străine de el, nu se poate compensa prin nimic. Românitatea a fost prea mult turburată și nu-și va reveni decât liberându-se de „concepțiile obiective", de revolta lucrurilor împotriva omului. Ființa umană trebuie să treacă suveran înaintea tractorului, liberă de „inginerii sufletelor", și să ajungă astfel la „raportul total al spiritului față de totalitatea existenței".

Freiburg im Breisgau, 1968

Horia STAMATU

Supraveghere în tranșee

1. Chiar în mișcarea de dreapta s-au întâlnit tineri cu tendințe principiale diferite, unii mai mult către activismul disperării, alții mai mult către „istorismul resemnării", adică, unii mai „politici" și alți mai „culturali". Hybrisul, instaurat prin imitație în 1938, a dus la urmări dezastruoase.

CUPRINSUL

Titus Bărbulescu: *Mircea Vulcănescu* 5

Notă asupra ediției 18

PREGĂTIREA RĂZBOIULUI

Situația la moartea regelui Carol I 21

Curentele opiniei publice 22

Politica lui Ionel Brătianu 23

Intrarea în război 25

Organizarea armatei române 26

Planul românesc de operații 27

Contramăsurile Puterilor Centrale 29

Însemnătatea intervenției române în războiul mondial 32

ÎNCEPUTUL CAMPANIEI DIN 1916

Ofensiva română din Transilvania 35

Contraofensiva lui Mackensen în Dobrogea 37

Bătălia de la Turtucaia 37

Bătălia de la Bazargic 40

REVIZUIREA PLANULUI ROMÂNESC DE OPERAȚII

Consiliul de război de la Periș: oprirea ofensivei din Transilvania 45

Bătălia de pe vechea graniță a Dobrogei ... 45

Al doilea consiliu: ofensiva pe două fronturi 47

Concentrarea pentru operațiile de la sud ... 49

Reluarea ofensivei române în Transilvania 49
Ofensiva Armatei a II-a: bătălia de pe Olt.................................... 51
Ofensiva Armatei a IV-a: bătălia de la Odorhei 51

INTERVENȚIA ARMATEI A IX-a GERMANE ÎN ARDEAL

Situația operațiilor la sfârșitul primei luni de război 53
Ofensiva contra Armatei I-a românești 54
Bătălia de la Sibiu.......................... 55
Reacțiunea română: ofensiva Armatelor a II-a și a IV-a 57
Bătălia de la Praidu-Sovata................ 57
Bătăliile de la Cârțișoara-Porumbac și Bărcut-Mohu 58
Riposta germană pe Hârtibaciu. Retragerea Armatei a II-a.............. 58
Urmărirea Armatei a II-a: bătălia de la Șinca.................................. 59
Bătălia de la Vlădeni........................ 60
Retragerea Armatei de nord 60
Oprirea operațiilor de la Flămânda. Retrimiterea rezervelor spre frontul de nord 61
Bătălia de la Brașov. Retragerea pe graniță 61
Considerații asupra campaniei din Transilvania 63
Eroarea planului inițial de operații......... 63
Insuficiențele execuției 64
Șovăielile conducerii........................ 67

APĂRAREA GRANIȚEI MUNȚILOR

Încercarea dușmană de a trece munții prin surprindere 71
Încercarea dușmană de a forța trecerea munților 73
Situația operațiilor la sfârșitul lunii octombrie. Însemnătatea strategică a rezistenței de la Oituz. Modificarea planului de război al inamicului......... 74
Considerații asupra apărării munților..... 75
Nevoia rezervei strategice 76

CAMPANIA DIN MUNTENIA

Străpungerea de la Jiu și evacuarea Olteniei................................. 85
Retragerea Grupului Cerna 86
Mackensen trece Dunărea.................. 87
Căderea liniei Oltului......................... 87
Bătălia de pe Argeș 88
Inamicul ocupă Bucureștii................... 91
Retragerea...................................... 92
Bătăliile de pe Cricov și Râmnic și de la Brăila și Focșani......................... 93
Rezultatele campaniei din 1916 93

CAMPANIA DIN MOLDOVA

Refacerea...................................... 100
Izbucnirea revoluției rusești 103
Reformele constituționale.................. 103
Situația generală a războiului în anul 1917 104
Noua încercare împotriva României....... 105
Planul ofensivei românești................. 106
Ofensiva Armatei a II-a 107

Contraofensiva germană 108
Bătălia de la Mărășești.................. 109
Bătălia de la Oituz...................... 110
Criza bătăliei de la Mărășești. Atacul de la Răzoare.......................... 111
Considerații asupra bătăliilor de la Mărăști și Mărășești................... 112

VREMURI DE CUMPĂNĂ

Revoluția bolșevică în Rusia. Armistițiul .. 123
Autonomia Basarabiei 123
O dilemă istorică 124
Guvernul Averescu începe negocierile la Buftea.................................. 126
Condițiile *sine qua non* 127
Semnarea preliminariilor. Guvernul Marghiloman 128
Pacea de la București 128
Unirea Basarabiei 129

VICTORIA

Răsturnarea soartei armelor 130
Spargerea frontului bulgar............... 131
Dezagregarea Austro-Ungariei............. 131
România reintră în război 132
Unirea provinciilor românești 132
A doua înaintare a românilor în Ardeal .. 133
Tratativele de la Paris.................. 133
Problema Banatului 134
Bolșevismul în Ungaria. Reluarea operațiilor militare 134
Bătălia de la Tisa și ocuparea Budapestei. 135
Demisia guvernului Brătianu. Semnarea tratatelor 136

Considerații generale asupra războiului românesc 137
„Norocul românesc“ 138
Dreptatea dumnezeiască................... 139
Bibliografie 143
Horia STAMATU: *Mircea Vulcănescu și generația lui* 147

Regiment refăcut sub ruinele cetății Neamțului

"De câte ori își lua răspunderea unui studiu mai vast, izbutea să întreacă chiar pe «specialiști». Nu mă gândesc numai la cele câteva monografii despre statele românești, pregătite de elevii profesorului D. Gusti (și din care nu știu câte au apucat să apară). Dar istoria militară a războiului nostru de întregire, pe care a publicat-o într-unul din volumele *Enciclopediei românești,* constituie poate cea mai clară, mai bine documentată și mai sistematic organizată monografie asupra acestui subiect."

Mircea Eliade

Mircea Vulcănescu RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

Mircea Vulcănescu

RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

DOCUMENTE REVELATORII

Saeculum I. O.